

Vapaa Ajattelija

4/2023

MAAILMA TARVITSEE HUMANISMIA
PRESIDENTTIEHDOKKAAT TENTISSÄ
JUHA HURME: EI JUMALAA VOI PILKATA

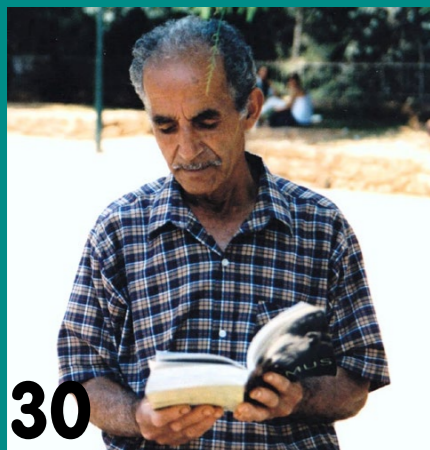
Pro Seremoniat

Siviilihautajaiset marraskuussa. Musiikista vastasivat viulisti Inka Eerola ja sellisti Mika Seppänen.

Yki Räikkälä

Vapaa-ajattelijain liittokokous mm. valitsi uuden puheenjohtajan ja uusia jäseniä liittohallitukseen.

Esa Aallas

Aurinko, meri ja rantahiekka vetivät Albert Camus'ta Algerin Tipasaan. Esa Aallas kävi siellä 1999. Kuvassa hänen oppaansa Belkassan Nedduar selaa Välimeren rannalla Camus'n elämäkertaa.

KANSIKUVA

Juha Hurme: "Kun paranin psykoosista tammikuussa 2010, yliluonnolliset kokemukset loppuivat seinään" (s. 16-17).
Lehtikuva / Ari Heinonen

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

4 Kiitos luottamuksesta ja muita kliseitä
Jori Mäntysalo

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

5 Rituaaliteurastukset saavat jatkoa
Jori Mäntysalo

6 Siviilihautajaisten kehittämistoimia tarvitaan
Esa Ylikoski

LIITTO TOIMII

9 Liiton puheenjohtaja vaihtui
Yki Räikkälä

10 Uusia jäseniä liittohallitukseen
Yki Räikkälä

12 Poimintoja Vapaa-ajattelijain liiton kolmivuotiskertomuksesta 2020-2023
Esa Ylikoski

14 Presidenttiehdokkaiden enemmistö: Siunailaan
Jori Mäntysalo

HAASTATELU

16 Juha Hurme kasvoi irti mystisistä uskomusjärjestelmistä
Risto K. Järvinen

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

18 Kuvitellut uskonnot tietesfiktiossa
Markku Soikkeli

20 Vaparin joulu
Venla Parantaja

PAKINA

22 Piispa Martti Luttisen kirkas hetki

YHDISTYSKIERROS

24 Tutustuminen toi yhteistyötä, yhteisöllisyyttä ja ystävyyttä
Mila Palmia

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

25 Tytöille jotka ajattelevat olevansa yksin -näytelmästä
Esa Ylikoski

KOLUMNI: JUMALHARHAT

26 Jihad: tappamisen pyhä riemu
Robert Brotherus

KESKUSTELUA

27 Neutraalin valtion uskonnollinen pluralismi
Pasi Saukkonen

28 Uskonnonvapaus on lapsen oma oikeus
Lauri Ojala

29 Uskonnot kristillisesti hautaan
Yki Räikkälä

KIRJAT

30 Albert Camus: Rutto
Esa Aallas

32 Alfred ja Anna Sarlin. Maalaispappilasta maailmaa muuttamaan
Maija Saraste

ARVOSTELUT

33 Jukka Häkkinen: Salaliitot ympärilläni
Päivi Kovanen

34 Markus Tiittula: Jumalakortti
Yki Räikkälä

35 Binar Mustafa: Nainen. Elämä. Vapaus!
Esa Ylikoski

36 Simo Seppo: Ristiinnaulitun perintömaa
Kaija Heikkinen

38 Saara Metsäranta & Pauliina Aarva: Shamaanimatalla
Yki Räikkälä

39 Sara al Husaini: Huono tyttö
Binar Mustafa

PALSTAT

41 Pääsihteerin palsta: Ayaan Hirsi Ali ja ateismin tyhjyys
Timo Karjalainen

42 Sananen toimitussihteeriltä: Kirjaviisautta ja kirjahuulluutta
Risto K. Järvinen

PÄÄKIRJOITUS

MAAILMA TARVITSEE HUMANISMIA

ESA YLIKOSKI

TAPAHTUMAT maailmalla nostavat esille uskontojen kielteisen roolin. Jos uskonnot eivät ole suoranainen sodan syy, niillä on usein ristiriitoja kiihdyttävä ja jyrkentävä vaikutus. Uskontojen lähtökohtana on oikeaoppisuus, mistä ei ole pitkä matka ääriasenteeseen, fundamentalismiin ja sitten tekoihin, myös väkivaltaan. Uskontojen kyky sovitteluratkaisuihin, kompromisseihin on usein huono.

Tämä korostuu myös Israelin/Palestiinan sodassa ja väkivallassa. Sekä Israelin valtion äärijuutalainen, nationalistinen johto että Gazan Hamasin ääri-islamilainen ja islamistinen johto ovat kumpikin pitkään vastustaneet ja sabotoineet tarjottua sovintoratkaisua. Siihen liittyvä väkivalta on ollut raakaa ja myös rakenteellista.

Yhdistyneet kansakunnat YK sekä kansainvälisen yhteisön enemmistö, myös Suomi, esittävät kompromissiksi vuoden 1967 rajoihin perustuvaa kahden valtion mallia, johon sisältyisivät pitkäkestoiset turvatakuut. Sille

on tukea maltillisten juutalaisten, muslimien, kristittyjen ja uskonnottomien, niin israelilaisten kuin palestiinalaisten keskuudessa.

Kyvyttömyys kompromisseihin ei ole kuitenkaan täydellistä. Jos uskonriidat eivät ole olleet sodan syy, uskonnot ovat usein olleet hyvinkin taipuisia muuntumaan vallankäyttäjien apuvälineeksi, väkivallan ja sodan eri puolien tukijaksi. Tämä ilmenee nyt mm. Venäjän ortodoksisen eli "oikeaoppisen" kirkon tuessa Venäjän sotatoimille Ukrainassa.

Paljon on maita, joissa valtio on taipunut uskonnollisten johtajien apuvälineeksi. Se on onnistunut hyvin niin shiioilta kuin sunneiltakin, niin Iranissa kuin Saudi-Arabiassa ja monissa muissa maissa. Niistä on tullut hengenvaarallisia paikkoja uskonnottomille ja uskosta luopuville, kun omasta katsomuksesta kertominen tulkitaan jumalanpilkaksi.

Niin shiiojen ja kuin sunnien uskonoppineet pyrkivät isolla rahalla leviättämään islaminsa äärimmäisiä tulkinnoita myös Eurooppaan, aina Suomeen asti. Monet muslimit ovat Suomessa eläneet ilman huivipakkoa naisille ja tytöille, kunnes sitä ja ikävämpiäkin tapoja on tuotu imaamien toimesta.

Viattomaksi ei jää buddhalaisuuskaan, sillä niin Sri Lankan sisällissodassa kuin Myanmarin tapahtumissa juuri buddhalaismunkeilla on ollut aktiivinen rooli väkivaltaan yllyttämisessä vääräuskoisia vastaan. Eikä Gandhin tappanut kiihkoileva hindu ole jäänyt vaille seuraajia Intiassa.

"Kirjan uskonnot" eivät ole nostaneet kansoja raakalaisuudesta, pikemminkin päinvastoin, mikä ilmenee myös Raamatusta, Koraanista ja muista vastaavista.

Uskonnottomuus ei silti ole varma taie väkivallattomuuteen ja rauhaan, koska me uskonnottomatkin olemme vain ihmisiä prosessien ja rakenteiden keskellä. Kuitenkin Modernin huma-

nismien julistuksessa 2022 ja maailman humanistikongressin 2023 vetoomuksessa demokratian ja ihmisoikeuksien puolesta on tärkeitä eettisiä ja järkiperäisiä ajatuksia sivistyksen ja rauhan edistämiseen. Toimikaamme niiden puolesta.

Uskonnottomuus ei ole puutostila, vaan vapautta uskontojen "pyhien kirjojen" opinkappaleista. Uskonnottomat liittävät elämäntarkoituksensa ja maailmankuvaansa monia sisällöllisesti rikkaita, myönteisiä asioita ja käsitteitä. Siihen kuuluvat eettisyys ja vastuullisuus.

Humanismiin kuuluvat ihmislähtöiset arvot ja niiden puolustaminen uskonogmien käskyjen sijaan. Arvot ja yhteistyön muodot ovat ihmisyyhteisöjen kehittämistä vuosituhansien aikana. Tarvitaan myös kansainvälistä yhteisvastuuta ihmisoikeuksien toteuttamiseksi.

Tiedepohjaiseen maailmankuvaan kuuluvat kehittyvyys ja kriittisyys sekä järkiperäinen ajattelu ja rationaalisuus uskomusten sijaan. Luonnollisuuden hyväksyminen, naturalismi näkee jokaisen ihmisen ajallisena ainutlaatuisena persoonana ja samalla osana luonnon kiertokulkua yhdessä eläin- ja kasvikkun kanssa.

Maalliseen, sekulaariin elämäntapaan, tapakulttuuriin ja henkisyyspuoleen ei tarvita uskonnollisia hengellisiä palvontamenoja ja rituaaleja. Hyvää elämää tukee ja mahdollistaa myös kansalaisyhteiskunnan keskinäisapu ja yhteisöllisyys.

Vapaa-ajatteluun kuuluvat ajatuksen, omantunnon ja katsomuksen vapaus sekä sananvapaus. Niiden täyden toteutumisen edellytyksenä on ihmisten yhdenvertaisuus – myös uskonnotta tai vakaumuksesta riippumatta. Ihmisoikeudet ja demokratia ovat toistensa edellytyksiä. Ihmisoikeuksia, demokratiaa ja rauhaa pitää edistää ja puolustaa.

KIITOS LUOTTAMUKSESTA JA MUITA KLISEITÄ

JORI MÄNTYHALO

TULIN valituksi liiton johtoon. Nyt pitää siis kirjoittaa puheenjohtajan palsta, ja muistaa siinä kiittää luottamuksesta.

Oikeasti kirjoitan tätä ennen liittokokousta, ei nimittäin näy vastaehdokkaita. Ehkä se aidosti kertoo luottamuksesta siihen, että voin edistää tavoitteitamme ainakin lähes yhtä hyvin kuin joku muukin. Kiitän siis. "Tämän parempaa meillä ei ole", esitteli minut taannoin eräs pomonikin ihanan kaksimerkityksellisesti.

Liittohallituksen ja -valtuuston jäseneksi toivottiin, pyydettiin ja suostuteltiin jäseniä eri kanavia pitkin useamman kuukauden aikana. Lista näyttää hyvältä: nuoria ja vanhoja, kokeneita ja uusia kasvoja. Naisia on enemmistö liittohallituksen varsinaisista jäsenistä ensimmäistä kertaa koskaan.

Ainakaan tässä järjestössä kukaan ei voi sanoa kokeneensa johdattavasta luottamustehtävään. Olemme tavallisia ihmisiä, joilla on yhdessä asiassa samansuuntainen tavoite: maallinen valtio. Eikä muita kuin tavallisia ihmisiä lopulta olekaan:

vanhan sanonnan mukaan paavikin käy paskalla.

Toivon ettei *Vapaa-ajattelijain liitto* tule näyttämään minulta vaan meiltä. Ei siis meiltä viralliselta johdolta vaan meiltä kaikilta jäseniltä. Jos jokin lakiesitys sinusta kaipaa lausuntoa liitolta, tee luonnos lausunnoksi. Jos tästä lehdestä puuttuu jotain, kirjoita tai piirrä sinä jokin. Todellinen päätösvalta on yleensä sillä, joka tekee.

Moni tietää, että olen ammattinörtti Tampereen yliopistossa, harvempi työstäni tarkemmin. Teen aika paljon tausekohtaista räätälöintiä, jonkin tietyn tutkimuslaitteen tarvitsemia tausepalveluita tai selvitan ohjelmistoja, jotka tulevat vain yhden tutkijaryhmän käyttöön.

Yksittäistapaus on myös liittomme. Vastustamme huuhaata keskittyen uskontoihin ja sikäli horoskooppien ja homeopatian vastainen *Skepsis* rinnastuu meihin. Yhteiskunnallisena toimijana olemme yhden tavoitteen järjestö, vähän kuten *Vegaaniliitto*, joka haluaa lisää kasvisruokaa kouluihin, *Aito avio-liitto*, joka vastustaa homoseksuaalien oikeuksia jne. Olemme myös kulttuurijärjestö, joka suoraan tai *Pro-Seremonioi-*

den kautta muuttaa elämänsä kaaren taitoskohtien tapakulttuuria maallisemmaksi. Etujärjestönä rinnastamme jotenkin myös *Invalidiliittoon*, *Kuurojen liittoon* ja muihin potilasjärjestöihin. Kokonaisuutena olemme ainutlaatuinen.

Maallinen valtio on yksittäinen tavoite, mutta se heijastuu meidän: rituaaliteurastusten vuoksi meitä kiinnostaa eläinsuojelulaki, eräiden uskontokuntien verovapaustusten vuoksi on asiaa valtiovainministeriölle, jumalanpilkkalain kumoamisesta voisi kirjoittaa lakivaliokunnalle ja niin edelleen. Tässä olemme ainutlaatuinen jopa yhden tavoitteenjärjestöjen joukossa.

Pro-Seremoniat

KAUNEIMMAT PERHEJUHLAT USKONNOTTOMASTI

neuvonta | puhujapalvelu | musiikki

Puh. (09) 850 20 460
050 590 4390
(myös Whatsapp)

www.pro-seremoniat.fi
posti@pro-seremoniat.fi
proseremoniat@gmail.com

Pro-Seremoniat on suomalaisten siviilijärjestöjen yhteisesti perustama, voittoa tavoittelematon palvelukeskus

RITUAALITEURASTUKSET SAAVAT JATKUA

JORI MÄNTYHALO

Juuri ennen vaaleja valmistuivat ministeriön työryhmän mietintö ns. ympärileikkauksista ja eduskunnan päätös rituaaliteurastuksista. Kummasakaan ei tapahtunut muutosta, vaan asiat jatkuvat entisellään. Ympärileikkauksista kirjoitin viime numerossa, nyt vuorossa teurastukset.

Nykyinen tilanne

Rituaaliteurastuksen salliva laki on vanhaa perua, jo 1913 keisarilta tuli senaatin esityksen mukaisesti "lupa teurastaa kotieläimiä juutalaisten ja mahomettilaisten uskonnollisten menojen mukaan". Nykyinen laki on 1990-luvun puolivälistä, ja siinä sallitaan "uskonnollisista syistä noudatettava erityinen teurastustapa, jossa verenlasku aloitetaan samanaikaisesti eläimen tainnuttamisen kanssa". Tämä on teoriassa kompromissi: normaalisti eläin tainnuttetaan ensin, uskonnollisessa teurastuksessa ei tainnuteta lainkaan, ja lain mukaan pitäisi siis tainnuttaa samaan aikaan.

Laki säädettiin aikana, jolloin perustuslain asema oli heikompi. Niinpä tämäkään pykälä ei käynyt perustuslakivaliokunnan arvioitavana. Nykyään on selvää, että kiellon suhdetta perustuslain takaamaan uskonnonvapauteen pohditaan tarkasti.

EU-tasolla asia on selvä: rituaaliteurastukset saa sallia tai kieltää. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien päättyi jo vuonna 2000, että tämä kuului jäsenvaltion harkintamarginaaliin. Tuolloinkaan tosin päätös ei ollut yksimielinen vaan äänit jakautuivat 12-5.

Perustuslakivaliokunta esti kiellon

Sipilän hallitus ehdotti rituaaliteurastusten kieltoa osana laajaa eläinsuojelulain muutosta. Esityksen mukaan uskonnonvapaus ei "estä lailla antamasta yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen moraalisten ja eettisten arvojen mukaisia järjestysluonteisia säännöksiä, jotka eri uskonnollisten suuntausten tulee ottaa huomioon uskonnollisissa tai niitä vastaavissa menoissaan". Esitys raukesi vaalikauden päättyessä, lähinnä koska perustuslakivaliokunnan aika kului sote-uudistusta pohdittaessa.

Marinin hallituksen esityksessä sivuutettiin kysymys uskonnonvapaudesta hyvin lyhyesti: "[P]yrkimystä välttää tarpeettoman kivun tai kärsimyksen aiheuttamista eläimelle voidaan pitää hyväksyttävänä syynä ja painavana yhteiskunnallisen tarpeena." Asia siirtyi perustuslakivaliokuntaan, joka tavallisesta poiketen äänesti asiaa. Enemmistön mielestä rituaaliteurastuksia sai jatkaa:

Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu ennen tainnuttamista tapahtuva verenlaskun kielto ja sen merkitsemä perustuslain 11 §:ssä turvatun uskonnon harjoittamisen vapauden rajoitus ei kuitenkaan muodostu oikeasuhtaiseksi suhteessa kiellon taustalla olevaan eläinten suojelemisen tavoitteeseen.

Vähemmistöön jäivät molemmat Vihreiden, ainoa Vasemmistoliiton, toinen Perussuomalaisen ja yksi SDP:n edustaja:

-- *tarpeettoman kivun tai kärsimyksen aiheuttamista eläimelle voidaan pitää hyväksyttävänä syynä ja painavana yhteiskunnallisena tarpeena, joka perustelee uskonnon vapauden rajoittamista hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla. Tainnutusvaatimuksen tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin suojele-*

eikä tämä tavoite ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin.

Perustuslakivaliokunnan päätöksen jälkeen asia oli käytännössä selvä. Perussuomalaiset yritti vielä maa- ja metsätalousvaliokunnassa esittää lausumia, joilla olisi mm. velvoitettu merkitsemään rituaaliteurastettu liha. Tässä vaiheessa niillä ei enää ollut merkitystä. Laki tulee voimaan vuoden 2024 alusta, ja rituaaliteurastukset saavat siis jatkua.

Hallitusohjelmaan tuli sittemmin kirjaus, jonka mukaan eläintuotteissa tuotepakkausten tuotantotapamerkintöjä parannetaan. Kenties tämä on kiertotie saada muun ohella merkintä rituaaliteurastuksesta liharuokapakaukseen.

Pohdintaa

Uskonnonvapauden ja muun lain ristiriitoja on monenlaisia. Tuleeko jonkin lain rajoituksen joustaa uskonnon tai vakaumuksen vuoksi? Passikuvassa saa olla huivi, jos syy on uskonto. Vauvojen pahoinpitely on kielletty, paitsi uskonnon vuoksi poikien ns. ympärileikkaus sallittu. Intin kenttähartautta ei saa jättää väliin koska väsyttää, mutta negatiivisen uskonnonvapauden vuoksi saa.

On selvää, ettei uskonnonvapaudesta saa olla pyhä asia jonka vuoksi lakien pitää aina taipua. Toisaalta itse en ajattele, ettei mikään pykälä milloinkaan saisi joustaa sinänsä absurdin perustelun vuoksi. Lakeja tehdään ihmisistä varten, ja jollekin ihmiselle voi olla tositosi tärkeää jokin uskonnollinen määräys.

Teurastusten suhteen asia lienee nyt päätetty ainakin 10-15 vuoden ajaksi. Tulevaisuus voi muuttaa ajattelua enemmän eläinten oikeuksien ja vähemmän uskonnonvapauden puolelle. Tai kenties jonkinlainen keinoliha yleistyy ja koko kysymys muuttuu liki merkityksettömäksi.

■ **Siviilihautajaiset marraskuussa. Puhujana Pro-Seremoniain Jukka Paavilainen.**

SIVIILIHAUTAJAISTEN KEHITTÄMISTOIMIA TARVITAAN

ESA YLIKOSKI

Väestötietojen perusteella on selvää, että ev.-lut. kirkkoon ja muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien vainajien hautaukset lisääntyvät lähivuosina. Tältä pohjalta myös uskonnottomien hautajaisien eli siviilihautajaisien osuus kaikista hautauksista kasvaa vähintäänkin samaa tahtia.

Siviilihautajaisien osuuden kasvu nykytilanteesta voi myös olennaisesti nopeutua, kun uskonnottomiin hautajaisiin liittyvän palveluketjun palveluja saadaan kehitettyä. Parannuksen paikkoja ovat kirjallisen hautaustahdon käyttö (ks. siviilihautajaiset.fi), lähiomaisten tiedot ja asenteet, hautaustoimistojen palvelut sekä siviiliseremonioiden puhuja- ja tilapalvelut.

Vielä viime vuonna ev.-lut. seurakuntien hautausmailla haudatuista vainajista, jotka eivät olleet kirkon jäseniä, peräti 68 % haudattiin kirkollisiin menoin. Näitä vainajia oli 9628, joista vain 3137 vainajan hautauksessa ei ollut ev.-lut. papin siunausseremoniaa.

Lisäksi kirkon hautausmaiden ulkopuolelle haudattiin 9 % vainajista, yleensä tuhkausten jälkeen. Heistä osa siunattiin ennen tuhkausta, mutta siitä minulla ole tarkempaa tietoa.

Hautaustoimilain mukaan ”vainajan ruumiin hautaamisessa ja tuhkaamisessa sekä tuhkan käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia”. Miten vainajan katsomuksen kunnioittaminen toteutuu? Miten tulkitaan hautaustoimilakia?

Miksi osa vainajista, joille kaikista päätellen olisi lain mukaan tullut toimittaa uskonnoton hautaus, kuitenkin haudataan kirkollisesti? Siihen vaikuttaa kulttuurisia, rakenteellisia ja yksilöpsykologisia syitä. Niille antaa tilaa kirjallisen hautaustahdon puuttuminen.

Kuolemantapauksen jälkeen surun keskellä kuormittavassa ja raskaassa tilanteessa lähiomaisten pitää aloittaa hautajaisjärjestelyt nopeasti, yleensä hautaustoimistossa. Silloin saatetaan

välttää kenties ylimääräiseksi ja rasittavaksi koettuja järjestelyjä ja hakea mahdollisimman helppoja ratkaisuja. Myös hautaustoimistolla voi olla sama pyrkimys vaivattomaan, tavanomaiseen, kaavamaiseen, perinteiseen, siis kirkolliseen menoon.

On ilmeistä, että uskontokuntaan kuulumattoman vainajan omaisille erilaisia vaihtoehtoja esitellessä saataan varsin helposti suosia siunausta. Sitenhän ratkeaa sekä puhuja- ja että tilakysymys; puhuja maksutta, kappeli maksullisena.

Olen kuullut eräältä hautaustoimistolta myös tulkinnan, että jos vainaja ei ole ollut selvästi kirkonvastainen, papin siunaus on ihan ok. Tämä tulkinta ei todellakaan ole ok. Myös kirkon tutkija **Leena Sorsa** on nostanut esiin tulkinnan, että ”kuulumisellaan tai kuulumattomuudellaan johonkin uskonnolliseen yhteisöön ihmisen on katsottava valinneen sen perinteen mukaisen hautaustoimituksen” (Sorsa 2023).

Kun tätä ei nyt noudateta ja kun ajatuksiltaan uskonnottomia vainajia on myös kirkon jäsenenä, heidän hautajaisistaan ei ole lain mukaan velvoitetta tehdä siunaustilaisuutta. Tällöin pappi voi yksin käydä kylmiön hiljaisuudessa siunaamassa vainajan.

Jos omaiset ovat erimielisiä, siunaamisvaihtoehdon ei tarvitse voittaa. Päätöksenteon fokuksessa on lain mukaan vainajan katsomus, eivät esimerkiksi saattoväen oletetut normiodotukset.

Kuitenkin omaisille saatetaan kertoa, kuten minullekin tapahtui hautajaisia järjestäessäni, ikään kuin valintaa helpottamaan, että pappi voi hoitaa toimituksen ns. lyhyemmän kaava mukaan, vaikka kirkkokäsikirjan lyhyempi kaava ei ole uskonnollisuuden asteeltaan yhtään vähemmän uskonnollinen kuin pidempi kaava.

Jos hautaustoimistossa omaiset päätyvät keskustelujen jälkeen siunausvaihtoehtoon, siunauspyyntö papille voi välittyä hautaustoimiston kautta. Lähiomaiset ovat suoraan papin kanssa tekemisissä vasta siinä vaiheessa, kun pappi haastattelee omaisia puhettaan varten. Silloin on ehkä myöhäistä katuja, ja vielä vähemmän hautajaisien

jälkeen. Välillä kuulee puheita, että ”se ei mennyt nyt ihan oikein”.

Siviilihautajaisien uskonnottoman saattotilaisuuden eli jäähyväistilaisuuden järjestämiseen liittyy tavanomaisesti kirkollisiin hautajaisiin verrattuna kaksi käytännöllistä haastetta. Ne kohdistuvat sekä lähiomaisiin että hautaustoimistoon.

Saattotilaisuuden eli hyvästijättötilaisuuden järjestämisen haasteina ovat

- uskonnottoman hautajaispuhujan hankkiminen ja
- tilaisuuden pitopaikan löytäminen ja vuokraaminen.

Näihin haasteisiin voi saada maksutonta neuvontaa uskonnottomien Pro-Seremoniat-palvelukeskukselta. Myös vapaa-ajattelijain yhdistysten ja liiton toimihenkilöiltä voi saada neuvoja.

Useimmiten siviilihautajaisiin kaittattaisiin palveluhenkisen hautaustoimiston apua hakemaan ratkaisuja, jotka mahdollisesti poikkeavat totutuimmasta kaavasta. Toisaalta hautajaisien jälkimmäisen osan, muistotilaisuuden järjestämisessä ei ole juurikaan eroa kirkollisen ja siviilitilaisuuden välillä.

Laadukkaita, valmentautuneita, usein kokeneita puhujia siviilihautajaisiin tarjoaa siviilijärjestöjen palvelukeskus *Pro-Seremoniat*. Sen palveluja on varmimmin eteläisen ja keskisen Suomen alueilla. Pohjois-Suomessa eräillä vapaa-ajattelijayhdistyksillä on myös hautapuhujia. Valitettavasti ihan kaikilla alueilla ei Pro-Seremoniain ja yhdistysten puhujia ole vielä ihan lähellä tarjolla. Toivottavasti uusia puhujia on tulossa marraskuussa pidetyn puhujakoulutuksenkin pohjalta.

Pro-Seremonioiden puhujapalvelut eivät ole ilmaisia, neuvontaa lukuun ottamatta. Hieman yli 300 euron palkkio ei ole kohtuuton, kun puhuja haastattelee vainajan omaisia, laatii ja pitää puheen ja tarvittaessa ohjaa myös koko seremoniaa. Musiikin saa myös äänitteistä, mutta soittajakiin on tarjolla. Palkkion lisäksi voi tulla matkakuluja.

Puhujakulut eivät ole likikään suurin siviilihautajaisien menoero. Ja onhan uskonnoton vainaja välttänyt kirkollisverot vuosien, ehkä vuosikymmenten ajan.

Ei-kirkollisia hautauksia on tulos- ja vuosittain tuhansia. Tällä hetkellä Pro-Seremonioiden kapasiteetti riittää ennemmin joihinkin satoihin puheisiin kuin tuhansiin puheisiin. Tässä asiassa onkin nyt niin sanottu markkinarako. Voi olla tilaa ja tarvetta myös uusille uskonnottomien puhujapalvelujen tuottajille.

En rupea ennusajaksi, mutta arvelen, että ennen pitkää uskonnottomien puhujapalvelujen tarjonnassa tulee monipuolistumista, kilpailua. Kaipa joillakin hautaustoimistoillakin voisi olla tarjota omia ei-uskonnollisia hautajaispuhujia.

Toinen iso haaste siviilihautajaisissa on saattotilaisuuden paikka. Asiaan voi liittyä ev.-lut. seurakuntien toiminta, onhan ns. yleinen hautaustoimi niiden hoidossa. Kyse on hautausmaiden ja krematorioiden kappeleista.

Monet siviilihautajaisien järjestäjistä ovat kiinnostuneet vuokraamaan hautausmaan kappelin. Näin lähinnä logistisista eli arkon kuljetukseen liittyvistä syistä, olipa kysymys arkkuhautauksesta saattotilaisuuden jälkeen taikka arkon jättämisestä tuhkaukseen tilaisuuden jälkeen.

Osa seurakunnista vuokraa kappeliaan siviilihautajaisien saattotilaisuuteen. Näin esimerkiksi Helsingin ja Vantaan seurakuntayhtymä. Toki hyvään, yli 550 euron hintaan.

Seurakuntien ehtona kuitenkin on, että mitään uskonnollista symboliikkaa ei kappelissa saa peittää tilaisuuden ajaksi. Niinpä esim. Malmin kappelin metrin korkuinen krusifiksi on aina

uskonnottomissa saattotilaisuuksissa läsnä. Urkuja voi käyttää, mutta urkuriksi pitää pyytää joku mu soittaja kuin kyseisen kappelin oma urkuri.

Kaikki uskonnottomat eivät toivo hautajaisensa pidettävän kirkollisessa kappelissa, vaikka sellainen olisi tarjolla.

Jos toiveena on lisäksi esimerkiksi tuhkan sirottelu hautausmaan ulkopuolelle taikka lasku vesiuurnassa mereen, kirkon palveluja ei tarvitse käyttää muutoin kuin tuhkausten yhteydessä, ja Helsingin seudulla ei välttämättä silloinkaan, koska on Hietanimen tunnistukseton krematorio ja kappeli.

Ongelmaksi kuitenkin tällöin tulee sopivan tilan löytäminen saattotilaisuuteen.

Sama ongelma on väistämättä edessä niissä kunnissa, joissa seurakunta uskonopillisista syistä ei ollenkaan vuokraa hautausmaansa tai krematorion kappelia uskonnottomiin saattotilaisuuksiin. Pääkaupunkiseudulla tällaisia kuntia ovat Espoo, Järvenpää, Kerava ja Tuusula. Muualla tällainen tilanne on esimerkiksi Lahdessa, Porissa ja Jyväskylässä.

Miten tästä tilanteesta on selvitty? Miten nyt selvittää? Miten hautaustoimistojen palvelu tällöin toimii?

Yksi ”ratkaisu”, joka siis ei ole oikea ratkaisu, on toistaiseksi monille ollut päätyminen papin siunauksen pyytämiseen. Pappi on ollut tarjolla maksutta ja kappelin saanut vuokrattua, toki hyvään ei-jäsenten hintaan.

Seuraavassa toteuttamismenot ja uskonnottomien hautaukseen:

Perinteinen selviytymiskeino on ollut arkkuhautausten siten, että uskonnoton saattotilaisuus on pidetty haudalla ja välittömästi sen jälkeen on muistotilaisuus, jonne ainakin pääosa saattoväestä kutsutaan. Haudalla voi olla laulua ja myös perinteinen hautajaispuhe. Toki kovan pakkasen tai sateen sattuessa tilaisuuden kulkua on jouduttu säätämään. Syrjinnän vuoksi sisätiloissa pidettävä saattotilaisuus on siis jäänyt pois.

Toinen, monille uusi, luultavasti laajeneva ratkaisu on etsiä joku neutraali, monikäyttöinen tila uskonnottomalle saattotilaisuudelle, jossa arkku on paikalla saattoväen hyvästijättöjä varten. Esimerkiksi Lahdessa on, tosin vasta aivan viime aikoina, hankittu vuokrattavia tiloja muun muassa Hennalan upseerikerholta ja Mikkulan kartanosta. Myös Jyväskylässä uusia hautajaistiloja tarjoavat Jyväskylän Settlementi ry, Vaajakosken urheilutalo ja Palokan pelimannitilo. Tällaisia tiloja tarvitaan lisää kautta maan, ja myös vapaa-ajattelijat voivat olla niiden hankinnassa aktiivisia yhteistoiminnassa hautaustoimistojen kanssa.

Neljäs, mukautunut ratkaisu on ollut perinteisen hautajaiskaavan ulkopuolelle meno esimerkiksi niin, että vain lähimmät omaiset hyvästelevät vainajan ruumiin ennen tuhkausta. Laajemmat sosiaaliset hautajaiset pidetään vasta tuhkausten jälkeen. Ohjelmaan voi kuulua esimerkiksi uurnana lasku hautaan ja muistotilaisuus heti sen jälkeen tai myöhemmin. Uurnan hautaus voidaan tehdä myös muistotilaisuuden jälkeen.

Myös kun vainajan tuhka on tarkoitus sirotella tai laskea veteen, laajemat sosiaaliset hautajaiset voidaan pitää muistotilaisuuden yhteydessä. Tuhkan kätkeminen voidaan tehdä muistotilaisuuden ajankohdasta riippumatta vuoden kuluessa tuhkan noutamisesta.

Muistotilaisuuksia pidetään usein myös sen jälkeen, kun tuhka on laskettu vesiuurnassa veteen. Tarjolla on myös veneitä, jonka sisätiloissa tuhkan laskun jälkeen voidaan pitää muistotilaisuus tarjoiluineen. Onpa veneilijöitä tai purjehtijoita kokoontunut saattotilaisuuteen merellä tai järvellä ja sen jälkeen muistotilaisuuteen venekerhon tai purjehdusseuran tiloissa.

Mielestäni ei ole oikein, että uskonnottoman vainajan omaiset joutuvat valtiovallan ylläpitämästä rakenteellisen syrjinnän ja palvelujen puutteen vuoksi poikkeamaan ns. perinteisestä kaavasta hautajaisien järjestämisessä

Jos toiveena on tuhkan sirottelu veteen, kirkon palveluja ei tarvitse käyttää muutoin kuin tuhkaoksen yhteydessä, ja Helsinginseudulla ei välttämättä silloinkaan.

niin, että saattotilaisuutta ei voitu pitää ennen tuhkausta. Tarvittaisiin monikäyttöisiä tunnustuksettomia seremoniatiloja. Hyvinvointialueiden tulisi niiden lisäksi ottaa vastuulleen

myös uusien krematorioiden rakentaminen.

Toisaalta ei välttämättä ole yksinomaan huono asia, että osa uskonnottoman vainajan omaisista päätyvät

kehittämään jonkun uudentyyppisen ratkaisun. Onhan joka tapauksessa hautauskulttuuri monipuolistumassa.

Nykyisen hautauskulttuurin muutostilanteessa uskonnottomien on syytä kiitoksella noteerata - Pro-Seremonioiden lisäksi – aina kun paikkakunnan hautaustoimisto hoitaa kiitettävästi siviilihautajaisten saattotilaisuuden järjestämiseen mahdollisesti tarvittavat tila-, puhuja- ja ohjelmajärjestelyt. Hyvä kello kauas kuulukoon.

Lähteet:

Sorsa, Leena 2023. Kun kuolema yhdistää: hautaustoimi maallisten ja hengellisten toimijoiden yhteistyömuotona. Sivut 139-164, kirjassa Peltomäki Isto, Salminen Veli-Matti (toim.) 2023. Kirkko yhteiskunnassa: suhteet ja rajapinnat. Uskonnonvapauslaki 100 vuotta. Kirkon tutkimus ja koulutus.

Vapaa-ajattelijain liitto ry 2023 Tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaistilaisuuksiin. <https://vapaa-ajattelijat.fi/blog/vapaa-ajattelijat-tunnustuksettomia-hautajaistiloja-hyvinvointialueille/>

Vapaa-ajattelijain liitto ry 2022 Esitys hautaus-toimen yhdenvertaisuuden kehittämiseksi. <https://vapaa-ajattelijat.fi/blog/esitys-hautaus-toimen-yhdenvertaisuuden-kehittamiseksi/>

HAUTAUSTESTAMENTTI

RISTO PUUMALAINEN

” Rakkaat läheiseni ja ystäväni, haluan, että kunnioitatte elämäni mittaista aktiivista harrastustani myös hautajaisissani. Haluan siis, että sirottelette tuhkani talvella parhaimmalle pilkkipaikalleni. Meidän kalastuskunnassa useimmat tietävät sen ottipaikan ja kalastuskunnalta on siihen lupa. Ja olenhan minä monien sukulaistenikin kanssa käynyt siellä kymmeninä talvina pilkkimässä. Kyllä te tiedätte paikan.

Niin, että kairatkaa sinne keskelle yksi reikä ja upottakaa minun tuhkani uurnassa siihen. Voittehan te heittää perään vaikka minun kasvattamia pilkkikoukkia tai jos alatte hempeilemään, niin sirotelkaa veteen aina eväänäni olutta nisupullaa ja päälle loraus tasculämmintä alkojuomaa. Merkin varmaan muistattekin.

Voittehan te sen jälkeen hetken muistella minua siinä pilkkireiällä ja soittaa jostain nykyajan vehkeestä Lasse Hoikan ja Rautukoplan Pilkkijän humpun. Sitä minä hyrräilin viimeisinä vuosina. Mutta tärkeintä on, että sen jälkeen pilkkitte siinä ottipaikalla loppupäivän ja syötte saaliin siellä minun mökillä. Ja jatkakaa hyvät ihmiset hyvää harrastusta, pilkkimistä.

Suomessa 01.04.2023 Pilkki-Pertsä”

Tuollaisen allekirjoitetun testamentin löysimme 90-vuotiaana kuolleen isämme pöytälaatikosta. Koska hautaustoimilain mukaan vainajan tahtoa pitää kunnioittaa, niin toimimme täysin isän tahdon mukaan.

Meitä oli paikalla reilu kolmekymmentä isän sukulaista ja ystävää. Kokoonnuttii isän kalamökillä ja siitä ajettiin moottorikelkoilla kaikkien tuntemalle ottipaikalle. Sieltähän se

isän ruumiskin löytyi viime talven viimeisen pilkkikelien aikaan. Sydän oli pysähtynyt kerrasta, ja Pilkki-Pertsä löytyi kelkkansa päältä. Iso rautu oli vieläkin ollut kiinni siiman päässä. Eipä meillä kellään ollut tiedossa toista kalamiestä, joka vielä kuoltuaankin saa kalan.

Olimme valinneet biohajoavan uurnan, jonka upotimme veteen syvää kunnioitusta tuntien. Kyllä oli hetken hiljaista, vain tuuli vonkui korvissa. Rykimisten ja niiskutusten jälkeen aika moni kuitenkin sai sanottua muutamia muistojaan isästä, enimmäkseen tietenkin pilkkimisestä. Kaikki muukin tehtiin juuri isän tahdon mukaan. Päälle otettiin sitä isän perusjuomaa, kairattiin omat reiät aika lähelle ja istuttiin selkää tuiskua vasten pilkkimään. Ja kalaa tuli enemmän kuin kenellekään ikinä.

Suomessa 6.12. 2023 Pilkki-Pertsan lapset

LIITON PUHEENJOHTAJA VAIHTUI

Vapaa Ajattelija haastatteli liiton vanhaa ja uutta puheenjohtajaa liittokokouksessa.

YKI RÄIKKÄLÄ

Jape Loven

Mitkä ovat mietteet nyt, kun liiton puheenjohtajuus on ohi?

Alunperinkin piti olla vain yksi liittokausi. Oli mielenkiintoiset olosuhteet johtaa liittoa. Corona ei ollut yhtään hyvä juttu liiton toiminnan kannalta. Oli haasteita, mutta myös hyviä asioita. Oli tosi hyvä porukka, minkä kanssa sai touhuta, kun saatiin palikat kohdalleen ja työnjako kuntoon. Alkuun oli vähän käytäntöjen ohjaamista, kun oltiin ympäri Suomea ja kun kokouksia pidettiin etänä, mikä ei ollut alussa vielä jokapäiväinen juttu.

Oliko muuta erityistä kuluneina kolmena vuotena?

No se, kuinka vaikeaa oli saada sellaista toimintaa aluilleen, mitä Jyväskylän työseminaarissa kauniisti ajateltiin. Minäkin olin oikeissa kiertää maakunnissa, mutta se jäi paljolti tekemättä. Mutta saatiin kuitenkin se Hämeenlinnan työseminaarina järjestettyä, ja se oli hyvä asia. Oli mukava nähdä vapareita ja lähteä yhdessä touhuamaan. Käytännön tekeminen vapareiden asian viemiseksi voimakkaasti eteenpäin on tärkeintä tässä liikkeessä. Yhtä sun toista kaikesta huolimatta tehtiin ja toimintaa on ollut, kuten kolmivuotiskertomuskin osoittaa. Siitä kiitokset aktiiveille liiton hallinnossa ja paikallistasolla. Itseltäni siviilihommissa kahdet työehtosopimusneuvottelut veivät paljon aikaa. Viimeinen vuosi meni pitkälti valmistellessa seuraavaa

liittokokousta. Siinä on kuitenkin hyvin laajat asiakirjat, joita valmistellaan monivaiheisesti. Byrokraatiaa voisi kai olla vähemmänkin.

Onko tämä myös evästystä uudelle puheenjohtajalle?

Tämä on evästystä aivan kaikille aktiiveille.

Mikä on Vapaa-ajattelijoiden perimmäinen tarkoitus tai päämäärä?

Olen paininut itsekin tämän ajatuksen kanssa. Että onko se kirkon ja valtion erottaminen? Olen tullut siihen tulokseen, että se on vain osa sitä. Perimmäinen tarkoitus on, että on paikka, missä elää ja olla sekulaaristi. Että uskonnottomat eivät tarvitsisi edunvalvontaa, että voitaisiin olla vain porukka, joka kokoontuu, eikä tarvitsisi enää tapella siitä, ollaanko yhdenvertaisessa asemassa erilaisten uskovien kanssa.

Eli tehdä itsestään tarpeeton?

Kyllä. Joskus maailma kylässä -festivaalilla muotoilin niinkin, kun siinä oli vieressä Uskontojen uhrien tuki ry:n telta, ja kysyttiin, että mikä teidän vapaa-ajattelijoiden tarkoitus on, niin vastasin: ”Tehdä tuosta järjestöstä tarpeeton.

Jori Mäntysalo

Aluksi standardikysymys. Miltä nyt tuntuu, kun tulit valituksi uudeksi puheenjohtajaksi?

Jaa-a, aika odotetulta kuitenkin, kun valmisteluja katsoo. Olen tyytyväinen, että tämä meni hyvässä hengessä.

Mikä sinusta on nyt hyvää liitossa?

Henki. Se näkyi tässä liittokokouksessa. Ja se koskee koko liittoa. Täällä oli nyt niin paljon edustajia, että sellaista tekemisen meininkiä on alkanut taas tulla.

Onko mitään sellaista, minkä haluaisit muuttaa?

No ehkä ulosanti. Kokouksessakin tuli esille, että liiton pitää viestiä ulospäin selväkielisemmin ja lyhyemmin.

Mikä yhteiskunnassamme tulisi muuttaa, missä Vapaa-ajattelijat voisivat vaikuttaa?

Tietenkin kirkon ja valtion ero on se päätavoite, mutta lähimpänä on ET-opetuksen aukaiseminen kaikille, jota onkin jo jauhettu pitkään. Minulle itselleni jumalanpilkkalain kumoaminen olisi merkittävä sananvapausteko.

Liittokokous meni hyvin. Onko muita huomioita kokouksesta?

Eipä juuri. Kokous meni siten mukavasti, että virallinen osuus saatiin päivässä läpi ja ehtii paremmin hoitaa epävirallisia osuuksia. Olen kyllä tyytyväinen.

Mikä on sinun mielestäsi Vapaa-ajattelijoiden perimmäinen tarkoitus tai päämäärä?

Kyllä se loppujen lopuksi on järjen käytön lisääminen. Kirkon ja valtion erokin on yksi tärkeimmistä, mutta se on kuitenkin yksi osa sitä. Periaate on se, että kaikenlaisista uskomuksista luovutaan. Tietysti osa on täysin selviä uskonnollisia uskomuksia, jotka voisi heivata pois suosiolla. Näkisin laajemmin senkin, että vaikka meillä ei ole poliittista kantaa liittona, niin pitäisi ajatella asioita, eikä esim. oteta poliittisia aatteita mittapuuksi siinä, mitä kannatetaan. Jos joku taho katsoo, että asiat A ja B ovat järkeviä, ja jos näyttää siltä, että A on järkevä, niin ei se tarkoita, että B välttämättä olisi järkevä. Ja sama ihan kaikessa.

UUSIA JÄSENIÄ LIITTOHALLITUKSEEN

Venla Parantaja
Pohjanmaan Vapaa-ajattelijat

Kuinka kauan olet ollut Vapaa-ajattelihoissa?

Liityin parisen vuotta sitten. Tuli viesti, että Seinäjoen yhdistystä ollaan lakkauttamassa, että tule päättämään asiasta. Olin itse asiassa odottanut yhteydenottoa, kun olisin halunnut liittyä jäseneksi. No, päätin mennä sinne. Vaikutin siellä sitten, ettei kannata lopettaa, ja siitä se sitten lähti.

Oliko vain se syy, vai oliko muuta, miksi halusit liittyä?

Halusin kyllä lähteä mukaan aikaisemmin, mutta muutin pois kotoa ja menin opiskelemaan Jyväskylään. Selvisi, että sielläkin on yhdistys, mutta minulla ei opiskelijana ollut varaa silloin jäsenmaksuun ja niin se jäi. Mutta mieleen jäi, että kyllä haluan vielä liittyä. Kirkosta olin jo eronnut eroakirkosta.fi:n kautta. Katsoin sen toiminnaksi, jota halusin tukea. Olen kasvanut perheessä, jossa vanhemmat ovat olleet kirkon palveluksessa, olen käynyt kaikki uskonnotunnit ja riparit ja kaikki, ja minä inhosin sitä niin. Aina kun koulussa tuli aamunavaukset, minä yritin jollain konstilla tukkia korvani. Halusin lähteä siksi, että meillähän on uskonnonvapaus, mutta se ei toteudu lasten kohdalla. Laissahan sanotaan, ettei kenenkään pidä joutua harjoittamaan uskontoa omantuntonsa vastaisesti, mutta se ei toteudu.

Onko noiden lisäksi jotain muuta, minkä haluaisit muuttaa yhteiskunnassa nyt?

Lasten tilanne oli siis ensin, mutta nyt kun on tullut mukaan, on tullut muitakin epäkohtia, esimerkiksi saattohoidossa tuleekin sairaalapappi paikalle,

vaikka olisi uskonnon ihminen. On tullut myös yhteydenottoja, että hoitokodissa ei osata toimia uskonnotoman vanhuksen kanssa. Kyllä sitä sitten haluaa auttaa ihmisiä.

Mikä nyt on hyvää Vapaa-ajattelihoissa?

Meillä on ihmisiä, jotka haluaa tehdä asioita, tosi ihania ihmisiä nytkin liitokokouksessa ollut mukana. Tosi mielenkiintoisia keskusteluja käyty, ja on hienoa tutustua samanhenkisiin ihmisiin, jotka haluaa viedä tätä yhteiskuntaa samaan suuntaan. Se on tosi antoisaa.

Tuleeko mieleen mitään, mitä vapareissa haluaisit muuttaa?

Olisi hirveän kiva, jos kaikki jotka Suomessa ovat uskonnotomia, liittyisivät jäseneksi. Nythän hyvin pieni osa on meidän jäseniä. Ja julkisuuskuva ja toiminta saisi muuttua vähemmän jähmeäksi. Meillähän tässä toiminnassa kaivataankin sukupolven vaihdosta. Jotkut aktiivit tekevät montaa asiaa ja tehnyt jo kauan. Eli uutta verta kaivataan.

Mikä on sinun mielestäsi Vapaa-ajattelijoiden perimmäinen tarkoitus tai päämäärä?

Kirkko irti valtiosta!

ole mitenkään välttämätöntä osallistua uskonnollisiin perinteisiin. Siten löysin netistä vapaa-ajattelijat. Siinä oli myös tilanne, kun sain toisen lapseni, poikani, ja miehen puolen suku toivoi kastetta, mutta itse en sitä halunnut ja se sai liikkeelle.

Mikä nyt on hyvää Vapaa-ajattelihoissa?

Liiton tavoitteet, ne on tosi tärkeitä, ja miten me toimitaan niitä kohti. ET-opetus on itselleni hyvin tärkeä asia. Olen hyvin tyytyväinen, että sitä aktiivisesti ajetaan niin, että se olisi mahdollista kaikille. Myös tunnustuksettomien hautaus-toimen edistäminen ja tietoisuuden levittäminen on itselleni hyvin tärkeää. Myös tämä positiivisessa hengessä toimiminen.

Tuleeko mieleen mitään, mitä vapareissa haluaisit muuttaa?

Enemmän positiivista ulosantia, että korostettaisiin vapaa-ajattelijoiden hy-

viä puolia ja tavoitteita. Välillä muualla jotkut saattaa tuoda esiin epäasiallisen tuntuksia asioita. Se tuntuu ikävältä. Enemmän aktiivisuutta ja intoa tehdä. Sitoutumista ehkä enemmän. Tiedän, että on paljon ihmisiä, joilla on samantaisia ajatuksia ja toiveita, ja haluaisivat niitä muutoksia, mitä me ajamme, että hekin osallistuisivat. Se olisi tärkeää, koska joukossa on voimaa.

Mikä tulee heti mieleen, minkä haluaisit muuttaa yhteiskunnassa nyt?

Jos minä saisin päättää, niin olisi vain yksi katsomusaine, jota opiskellaan. Että ei tarvitsisi valita, kaikille lapsille sama. Se olisi yhdenvertaisuutta.

Mikä on sinun mielestäsi Vapaa-ajattelijoiden perimmäinen tarkoitus tai päämäärä?

Yhdenvertaisuuden mahdollistaminen!

Tanja Laine
Satakunnan vapaa-ajattelijat

Mikä sai sinut liittymään vapareihin?

Tunsin huonommuutta omista valinnoistani ja halusin hakea ihmisiä, jotka ajattelevat samalla tavalla. Että ei

Risto Puumalainen
Keski-Suomen vapaa-ajattelijat

Mikä sai sinut liittymään vapareihin?

Jori Mäntysalo. Hän pakotti... Kirjoiteltiin muutama vuosi sitten Vapareiden official-fb-sivulla. Kysyin, että mikä se tällainen porukka on. Jori siihen, että no liity. No, sitten minä liityin. Mutta tietty halusin myös kaltaistani seuraa, uskonnotonta porukkaa. Halusin jutella tällaisista "jumalattomista" asioista.

Mikä nyt on hyvää Vapaa-ajattelihoissa?

Näiden asioiden esillä pito ja vaikutuspyrkimys asioihin, joissa isot on vastustajat. Kirkon ja valtion liitto on niin vahva. Että pitää olla olemassa se, joka sanoo, ettei keisarilla ole vaatteita.

Tuleeko mieleen mitään, mitä vapareissa haluaisit muuttaa?

Kyllä minä haluaisin painottaa somea,

mutta siis myös pitäisi nuorensuoleikaus saada koko porukkaan. Jos kaksikymmentä vuotta saisi keski-ikään alennusta, niin hieno olisi.

Mikä tulee heti mieleen, minkä haluaisit muuttaa yhteiskunnassa nyt?

ET kaikille avoimeksi. Se on lähimpänä ehkä nyt, mikä voisi onnistua.

Mikä on sinun mielestäsi Vapaa-ajattelijoiden perimmäinen tarkoitus tai päämäärä?

Se muuten saattaa puuttua, se ydin, sellainen minkä voisi panna logon alle, muutama sana. Mutta mikä siinä sitten olisi... Vaikka onhan se siinä nimessäkin – vapaa ajattelu ainakin minulle henkilökohtaisesti. Vapaan ajattelun edistäminen ja kunnioittaminen.

Mila Palmia
Lahden vapaa-ajattelijat

Mikä sai sinut liittymään vapareihin?

Varmaankin se, että olen halunnut ajaa tätä asiaa. Hyvin käytännöllisistä syistä, että jos siten pääsisi vaikuttamaan siihen, että saataisiin yhdenvertaista kohtelua.

Mikä nyt on hyvää Vapaa-ajattelihoissa?

Yhteisöllisyys on iso osa. Samanhenkisiä ihmisiä, meillä yhdistyksessä sekä liittotasolla. Vaikka erilaisia ollaan, niin samalla asialla. Hyvä keskustelukulttuuri.

Tuleeko mieleen mitään, mitä vapareissa haluaisit muuttaa?

Selkeämpi viestintä tavoitteista. Sitä voisi parantaa. Se näkyy vähän meidän julkisuuskuvasa ja siinä, miten ihmiset

meidät ymmärtää – tai ei ymmärrä. Voi siä tuoda nämä asiat selkeämmin esille.

Mikä tulee heti mieleen, minkä haluaisit muuttaa yhteiskunnassa nyt?

Iso tavoite on tietty se, että kirkko irti valtiosta. Mutta se on niin iso palapeli, että pienemmistä tavoitteista lähdetään liikkeelle. Se, mihin nyt haluaisin keskittyä, on ET:n avaaminen. Se on hyvin selkeä ja iso epäkohta tällä hetkellä ja myös sellainen, mihin me pystytään vaikuttamaan.

Mikä on sinun mielestäsi Vapaa-ajattelijoiden perimmäinen tarkoitus tai päämäärä?

Tasa-arvo. Yhdenvertaisuus. Yhdenvertainen kohtelu!

SURUADDRESSIT • ONNITTELUADDRESSIT

YKSITYISILLE 15 EUROA JA POSTIMAKSU

VAPAA-AJATTELIJAYHDISTYKSILLE MYYNTIIN POSTIMAKSUJEN HINNALLA.

TILAUKSET:

KOTKAN VAPAA-AJATTELIJAT/ ULLA-MAIJA EEROLA,
PUH. 0440 183 966
ULLAMAIAEEROLA@HOTMAIL.COM
TAI KOTKA@VAPAA-AJATTELIJAT.FI

POIMINTOJA VAPAA-AJATTELIJAIN LIITON KOLMIVUOTISKERTOMUKSESTA 2020-2023

ESA YLIKOSKI

Kolmivuotiskauden alkupuoliskon koronarajoituksesta huolimatta varsin paljon tehtiin ja tapahtui. Saavutuksia, pettymyksiä, uutuuksia, jatkuvuutta, hallintoa ja työryhmyötä. Tässä niistä poimintoja. Kertomus on julkaistu kokonaisuudessaan liiton nettisivuilla.

Painopisteinä olivat edelleen lasten ja nuorten oikeuksiin liittyvät kysymykset monin eri toimin. Toiseksi painopisteeksi nostimme hautaustoimen ja laadimme esityksen sen yhdenvertaisuuden ja palvelujen kehittämiseksi.

Saavutuksia

Maallistuminen yhteiskunnassa ja tapakulttuurissa jatkui. Vuonna 2022 avioliittoon vihkimisistä jo 57 prosenttia oli siviilivihkimisiä. *Digi- ja väestötietovirasto (DVV)* lanseerasi itsensä ”rakkausvirastoksi”.

Lasten liittäminen kirkkoon laski 62 prosenttiin. Kauden lopussa tuli mahdolliseksi ilmoittaa vauvan nimi netissä DVV:lle. Valtiokirkkojen jäsenmäärä väheni, ja kirkosta eroaminen lisääntyi, vaikka eroakirkosta.fi -palvelu alkoi ohjata eroajia käyttämään DVV:n palveluja.

Valtiopäivien avajaisjuhllisuuksiin kirkkojumalanpalveluksen rinnalle tuli 2023 tunnustukseton *Demokratian ja sivistyksen juhla* eduskunnan tiloissa. Uudistukseen pohjan loivat Vapaa-ajattelijain ja Humanistiliiton vuosina 2017-2020 järjestämät tunnustuksettomat tilaisuudet valtiopäiväjumalanpalveluksen vaihtoehtoisiksi.

Vapaa-ajattelijain liitto oli yhdesä *Humanists Internationalin* pohjoismaisten jäsenjärjestöjen kanssa järjestämässä Maailman humanistikongressin, *World Humanist Congress*, 4.-6.8.2023 Kööpenhaminassa. Kerroimme Suomen tilanteesta yli 400 osallistujalle yli 40 eri maasta.

Uudistettu yhdenvertaisuuslaki (1.6.2023-) velvoittaa nyt arvioimaan kaikkia syrjintäperusteita. Näin yhden-

vertaisuussuunnitelmia laadittaessa ei enää saa ohittaa uskontoon tai vakaukseen eikä uskonnottomuuteen liittyviä syrjintäriskejä. Merkittävää on myös yv-suunnitelmien laatimiselvoitteen ulottaminen varhaiskasvatukseen päiväkotikohtaisesti.

Uudistettu laki raskauden keskeytyksestä eli ns. aborttilaki (1.9.2023-) parani; 12 ensimmäisen raskausviikon aikana ei tarvita enää perustelua eikä kahden lääkärin lausuntoa.

Pettymyksiä

Tukemamme kansalaisaloite Elämänkatsomustiedon (ET) avaamiseksi kaikille valittavaksi peruskoulussa ja lukiossa jäi 30 000 nimeen. Pääosa alikirjoituksista tuli netissä, mutta torikeräyksistä saatiin hyviä kokemuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitysryhmä katsomusaineiden opetuksesta ei esittänyt ET:n avaamista. Asian käsittely kuitenkin jatkui *Opetushallituksen* asettamassa työryhmässä, jossa on myös Vapaa-ajattelijain edustus.

Vaikka ev.-lut. kirkon jäsenmäärä yleisesti laskee, 14-15-vuotiaiden ikäryhmässä kirkkoon liittyminen on suurempaa kuin eroaminen (huoltajien luvalla). Kirkon rippikoulumarkkinointi kouluissa kohdistuu myös uskontokuntaan kuulumattomiin nuoriin; rippikouluissa markkinoidaan kirkkoon liittymistä, ja 1340 liittyi viime vuonna.

Hautaustoimen rakenteellisen syrjinnän ja palveluketjun puutteiden vuoksi siviilihautajaisten osuus kasvoi hitaasti. Viime vuonna seurakuntien hautausmailla vainajista, jotka eivät olleet kirkon jäseniä (9628), peräti 68 prosenttia haudattiin kirkollisesti. Tosin 9 prosenttia vainajista päätyi kirkon hautausmaiden ulkopuolelle yleensä tuhkausten jälkeen.

Pettymys on myös, että tekemämme uudistusesitykset eivät näy uuden kaan hallituksen ohjelmassa.

Uutuuksia

Kaudella teimme uuden liiton yleisesityksen, jota painettiin 20 000 kpl suomek-

si ja pienempi määrä englanniksi. Esitteitä on saatu välitettyä oppilaitoksiin useita tuhansia *Subject Aid* -jakopalvelun kautta.

Liiton koulutyöryhmän toteutti vuonna avoimen nettikyselyn, joka koski 1) ET:n opetusta ja 2) uskonnollisia ja niille vaihtoehtoisia tilaisuuksia (keväät 2021). Kysely sai 400 vastausta, joissa tuli esille monia uskonnon ja katsomuksen vapauden sekä yhdenvertaisuuden ongelmia kouluissa. Tulokset julkaistiin VA-lehdessä 2/21 ja 3/21. Samoja ongelmia nousee tietoon yhä myös esimerkiksi uskontokuntaan kuulumattomien vanhempien Facebook-ryhmässä.

Elämänkatsomustiedon oppilasmäärästä hankittiin tuoretta tietoa. *Vapaa Ajattelija* pyysi lukuvuosilta 2021-22 ja 2022-23 suoraan kunnista tietoja ET:n osuuksista peruskoulun katsomusainevalinnoissa. Koska viimeiset viralliset tilastot ovat vuodelta 2018, tämä oli hyvin olennaista tietoa. Uutiset julkaistiin lehden numeroissa 2/2022 ja 1/2023. ET on kasvanut nopeasti vuoden 2018 jälkeen.

Liitto alkoi myöntää 80 euron ET-stipendejä sekä kevään että syksyn yo-kirjoituksissa valtakunnallisesti parhaiten kirjoittaneille uusille ylioppilaille. Yhdistykset jatkoivat edelleen ET-stipendien myöntämistä ylioppilaille ja peruskoulun päättäneille, joskus myös 6. luokan suorittaneille.

Liitto teki vuonna 2022 ja 2023 esityksiä hautaustoimilain uudistamiseksi sekä hautaustoimen kehittämiseksi muun muassa niin, että uudet hyvinvointialueet alkavat koordinoita hautaustoimea ja järjestää uskonnollisesti tunnustuksettomia, monikäyttöisiä seremoniatiloja hautajaisten jäähyväis- ja saattotilaisuuksiin.

Toimikaudella liiton nettisivuja uudistettiin, Facebook-ryhmämme jäsenmäärä ylitti 3000 ja näkyvyyttä Instagramissa lisättiin. Elokuussa 2022 pidettiin pitkän tauon jälkeen työryhmän järjestämänä kesäpäivät Näsijärven rannalla. Syksyllä 2022 oli myös liiton toimintaseminaari Hämeenlinnassa.

Kauden aikana liiton omistamia vuokra-asuntoja peruskorjattiin, korjausvelka väheni.

LIITTO TOIMII

Aleksi Karppinen

Valtiopäivien avajaisjuhllisuuksiin kirkkojumalanpalveluksen rinnalle tuli 2023 tunnustukseton *Demokratian ja sivistyksen juhla* eduskunnan tiloissa.

Jatkuvuutta

Sekolaariyhteisöjen ja -järjestöjen yhteistyö jatkui. Vuoden 2022 lopulla pidettiin yhteistyötapaaminen, johon kansamme osallistuiivat *Prometheus-leirin Tuen* eli *Protun*, *Pro-Seremoniat Oy:n*, *Skepsiksen*, *Suomen Humanistiliiton* ja *Uskontojen uhrien tuen UUT:n* edustajat. Myös *Uskontokuntien kuulumattomien vanhempien* Facebook-ryhmän sekä *Kantelupukin* edustajien kanssa jatkettiin yhteistyötä.

Protu-leirien kysyntä kasvanut, hakijoita kaksinkertainen määrä paikkoihin nähden. Kasvun pullonkaulana on uusien aikuisohjaajien saaminen riittävästi vapaaehtoistyöpohjalta. *Vapaa Ajattelija* lehti käsitteli näitä Protun saavutuksia ja haasteita.

Vainö Voipio -palkinto myönnettiin Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian professori (emeritus) **Timo Airaksiselle** syksyllä 2020 ja *Uskontojen uhrien tuki UUT ry:*lle syksyllä 2022.

uskonnonvapaus.fi on laajin uskonnon ja vakaumuksen vapautta käsittelevä nettisivu, jossa on reilut sata kiinteää artikkelia, ja toimikaudella julkaistiin yli 50 uutista. Toteutettiin myös kuntavaalikone 2021 ja eduskuntavaalikone 2023. Sivua yhä pitänyt yllä, päivittänyt ja kehittänyt **Jori Mäntysalo**.

Vapaa Ajattelija -lehteä ilmestyi kauden aikana 12 numeroa, joista kolme *Uskomaton Vapaa Ajattelijaa* yhdessä Helsingin seudun vapaa-ajattelijain kanssa. Toimikaudella on postitettu kirjastoisiin ym. näytenumeroita, joiden jakelu tilaisuuksissa vaikeutui

koronarajoitusten johdosta. Lehden ja sen erillisten juttujen julkaisu netissä sekä jakaminen sosiaalisessa mediassa on kehittynyt kauden aikana

Liitto antoi sekä pyydettyä että omaehtoisesti 15 lausuntoa ja kannanottoa. Lisäksi ennakoivia ehdotuksia säädösvalmisteluun. Niitä on lähetetty lausuntopalveluun viranomaisille, puolueille, YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistoon YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määrääkaistarkastelun (UPR) Suomen neljänteen määrääkaistarkasteluun sekä Euroopan talous- ja sosiaalikomitean (EESC) perusoikeus- ja laillisuusryhmän kuulemisessa.

Julkiset esiintymiset messuilla ja festareilla tapahtuivat etupäässä yhdistysten kautta, mutta *Educa-messut* on liiton projekti. Omia keskustelutilaisuuksia on etupäässä yhdistyksillä. Nettituotantoa on ollut joillakin yhdistyksillä mm. tilaisuuksistaan. Radio- ja tv-esiintymisiä on ollut pyydettyä; **Esa Ylikoski** oli haastateltavana Ylen Uudenmaan tv-uutisissa hautaustoimesta, Yle Kioskissa uskonnosta koulussa, Marja Sannikka -tv-ohjelmassa kirkon ja valtion suhteesta, Ylen Radio 1:n Kalle Haatanen -ohjelmassa vapaa-ajattelusta ja uskonnonvapauslaista.

Yhdistysten jäsenmäärän kehitys oli toimikaudella yleisesti ottaen melko vakiintunutta. Osalla pienistä yhdistyksistä liittomaksujen hoitamisessa katkoja, joista on nyt jatkettu eteenpäin. Varsinaista jäsenhankintakampanjaa yhdistysten jäsenhankinnan tueksi liitolla ei kaudella ollut.

Kansainvälisessä toiminnassa Humanists International (HI) on edelleen julkaissut systemaattisesti koottua tietoa eri maiden tilanteesta *Ajatuksen vapaus* -raportissa (<http://fot.humanists.international/>). Myös kampanjasivusto jumalanpilkkalakeja vastaan tuki toimintaa Suomessa (end-blasphemy-laws.org).

Modernin humanismin julistus julkaistiin vuonna 2022.

Vuonna 2023 liitto osallistui *Eurooppa-tason* kapasiteetin kasvattamisen ja verkostoitumisen projektiin (*Capacity Building and Networking*), jolla kehitetään mm. seremoniapalveluja ja koulutustoimintaa. Toinen Eurooppa-tason projekti on *European Policy Forum*, joka koordinoi ja kehittää vaikuttamistoimintaa Euroopan unionissa ja Euroopan neuvostossa.

Pohjoismaisten järjestöjen toimintaa leimasi Kööpenhaminan maailmankongressin valmistelu ja järjestäminen. Yhteistyötä, tietojen ja kokemusten vaihtoa on päätetty jatkaa. siihen kannustaa myös samantapainen uskontopoliittinen tilanne, kuten ev.-lut. kirkkojen aseman erityisyys.

Hallintoa ja työryhmätoimintaa

Liittovaltuusto ja liittohallitus olivat toimintakäytössä, liittohallitus työskenteli pääosin nettikokouksilla. Taloustyöryhmä ja asuntotyöryhmä, korjausvelka väheni. Kannanottotyöryhmä, oma-aloitteisesti ja pyydettyä. Lehden toimituskunta ja avustajat, vastaanottavainen. Koulutyöryhmä aloitti hyvin, tärkeällä saralla. Hautausmaatyöryhmä laajeni 2023 hautausmaayhdistysten neuvottelukunnaksi ja verkostoksi. Toimittaja kellarivarastotyöryhmät, sinnikkäästi, vesivahingosta huolimatta. Toimintaseminaari Hämeenlinnassa 2022, hyvä perinne kerran toimikaudessa.

Toimikauden lopussa tietenkin valmisteltiin liittokokousta ja esitykset Tavoitteet ja strategia 2023-26 ja Toimintasuunnitelma 2024 -asiakirjoiksi.

Lopuksi liittohallitus kiitti kaikkia vapaaehtoistoimijoita liiton toimielimissä, työryhmissä, verkostoissa, yhdistysten toimielimissä, työryhmissä ja verkostoissa sekä kaikkien yhdistysten kaikkia jäseniä ja myös yhteistyökumppaneitamme.

Lue netistä: vapaa-ajattelijat.fi/blog/vapaa-ajattelijain-liiton-kolmivuotiskertomus-2020-23

Presidenttiehdokkaiden enemmistö: SIUNAILLAAN

TEKSTI: JORI MÄNTYSALO
KUVAT: EDUSKUNTA

Vapaa Ajattelijä kysyi presidenttiehdokkaita neljää asiaa. Näistä kaksi koski konkreettisesti presidentin toimintaa: kuuluuko Jumalan siunaus presidentin uuden vuodenpuheeseen ja toivottaisitko sitä itse? Entä allekirjoittaisitko presidenttinä rukouspäiväjulistuksen ja jos, niin kuuluuko asia lakikirjaan? Kolmas kysymys koski sotilasvakuutusta ja -valaa. Puolustusvoimissa alokkaat joko antavat neutraalin sotilasvakuutuksen tai vannovat uskonnollisen sotilasvalan. Vaikka presidentti ei suoraan voi asiaan vaikuttaa, kysyimme tukisija vastaaja puolustusvoimain ylipäällikkönä ajatusta kaikille alokkaille samanlaisesta

neutraalista juhlallisesta vakuutuksesta. Neljäs oli laajin: kysyimme, miten Suomi voi kansainvälisesti edistää uskonnonvapautta. Vastauksen lähettivät **Li Andersson, Sari Essayah, Pekka Haavisto, Olli Rehn ja Alexander Stubb.**

Siunausta?

Ehdokkaista Stubb, Rehn ja Essayah toivottaisivat uudenvuodenpuheessaan Jumalan siunausta. Rehn toivoi jokaisen kunnioittavan presidentin oman vakaumuksensa mukaan tekemää päätöstä, ja lausui: ”Olen kansankirkon jäsen ja ekumeeninen kristitty, ja omaan uudenvuodenpuheeseeni kuuluisi luontevasti voimien ja siunauksen toivottaminen kaikille suomalaisille.” Stubb perusteli asiaa perinteiden arvostamisella. Essayah totesi, ettei toivotus sido kuulijaa mitenkään.

Haavisto sen sijaan kertoi mietti-neensä valmiiksi lauseen, jonka kuul-tuaan niin ateisti, agnostikko kuin Jumalaan elämänsä turvaava voi poistua tv-vastaanottimen tai radion ääreltä rauhallisin mielin. Mikä lause olisi, sitä hän ei paljastanut. Andersson muotoili ei-kantansa näin: ”Voi olla, että tasaval-lan presidentin puheissaan käyttämät kristinuskoon kuuluvat ilmaisut tun-tuvat ulossulkeville niille, jotka eivät lukeudu tähän uskontokuntaan.”

Rukouspäiväjulistus

Tässä Haaviston ja Anderssonin vasta-ukset erosivat. Andersson kertasi vas-tauksessaan historiaa ja totesi, että ru-kouspäivän julistuksissa kirkot yhdessä presidentin kanssa ovat voineet nostaa esille tärkeitä kysymyksiä, kuten rasis-min vastustamista. Hän myös kehu

LIITTO TOIMII

nykyistä ”rauhan, ihmisoikeuksien ja kansainvälisen vastuun rukouspäivä”-teemaa, mutta ei itse allekirjoittaisi julistusta. Haavisto allekirjoittaisi, ja hän nosti esille melko maallisen asian ker-toen arvostavansa vuoden 2022 julis-tusta, jossa kehoitettiin mm. pitämään kulutus kohtuullisena.

Rehn allekirjoittaisi julistuksen yksityishenkilönä, samoin Stubb, joka erikseen mainitsi, ettei julistus kuulu lakikirjaan niin kuin on joskus kuulu-nut. Essayah totesi, että rukouspäivä-perinne on osa maamme kulttuuripe-rintöä, jonka poistamista muidenkaan uskontojen edustajat eivät ole vaatineet. Rukouspäivien teemat koskevat hänen mukaansa yhteyttä ja yhteisöllisyyttä, kotia ja perhettä, rauhaa ja kiitollisuut-ta eli asioita, jotka yhdistävät ihmisiä myös muiden uskontojen tai uskonnot-tomien näkökulmasta. Vielä hän vasta-si nykyisen käytännön kertovan myös uskonnonvapaudesta.

Sotilasvakuutus ja -vala

Neljä ehdokasta oli tässä hyvin samalla kannalla. Haavisto kannatti nykymal-lin eli neutraalin sotilasvakuutuksen tai uskonnollisen sotilasvalan jatkumista yhtä paljon kuin Stubb ja Rehn. Essay-ah mainitsi lisäksi olleensa itse valan esilukijana Kainuun prikaatissa, jossa on ollut erikseen valatilaisuus myös ortodokseille.

Andersson oli eri linjalla: ”Ajatteli-sin, ettei millään uskonnollisella yhdys-kunnalla olisi syytä olla erityisasemaa myöskään Puolustusvoimissa, jonka tarkoitus on puolustaa koko maata ja kaikkia sen asukkaita uskontoon katso-matta. Alokkaista olisi syytä enemmän kannustaa löytämään yhteisiä nimittä-viä tekijöitä suomalaisina kuin erottaa

heitä eri taustoihin ja vakaumuksiin perustuen.”

Ihmisoikeudet kansainvälisesti

Essayahin mukaan eräs tehokkaimpia tapoja on edellyttää kansainvälisissä kauppasopimuksissa ihmisoikeusklau-suuleja, mukaan lukien uskonnonva-paus. Andersson viittasi samaan suun-taan ja huomautti, että ihmisoikeudet jäävät usein varjoon kauppapolitiikassa ei-demokraattisten hallintojen kanssa.

Muutoin kovin konkreettisia ehdo-tuksia siitä, miten Suomi voisi kansain-välisesti edistää uskonnonvapautta, ei tullut – en tosin itsekään osaisi parem-min vastata. Stubbin mukaan Suomi on hyvä positiivinen esimerkki, Rehn toivoi kunnioitusta ja toisiin uskoviin tutustumista, Haaviston mukaan pitää osallistua aktiivisesti kansainvälisissä järjestöissä käytäviin keskusteluihin ihmisoikeuksien edistämisestä.

Kysymyksessämme mainittiin erikseen kuolemantuomiot jumalan-pilkasta. Tähän tarttui lähinnä Rehn, joka erikseen mainitsi, ettei toisen py-hien arvojen pilkka kuulu uskonnon-vapauteen.

Yhteenvetoa

Ei ole kovin yllättävää, että vasem-mistoliiton ehdokas ja samalla joukon nuorin Andersson on myötämielinen vapaa-ajattelijoiden tavoitteille. Vih-reiden Haavisto on kiistatta eikä yllät-täen kakkosijalla, mutta isommalla erolla edelliseen kuin arvelin. Vihreät ja vasemmistoliitto ovat usein lähellä toisiaan, vihreissä lienee kuitenkin suu-rempi vähemmistö kirkollisia, joiden suuntaan Haavistokin on kallellaan.

Kokoomuksen Stubb ja keskustan Rehn eivät erotu olennaisesti toisis-taan, kumpikaan ei muuttaisi tilannet-ta parempaan, jos ei huonompaankaan suuntaan. Keskusta on yleisesti konser-vatiivisempi ja kirkollisempi kuin ko-koomus – ehdokkaiksi valitut näyttävät olevan puolueessaan keskilinjasta eroa-via, Stubb vähän konservatiivisempaan ja Rehn ehkä hiukan liberaalimpaan suuntaan.

Essayah muisti mainita myös us-konnottomat, mistä toki pisteet an-nettakoon. Silti hänen käsityksensä uskonnonvapaudesta eroaa vapaa-ajat-telijoiden näkemyksestä, mikä ei liene yllättävää.

Puuttuvat vastaukset

Jussi Halla-aho ei vastannut kyse-lyymme, vaikka perussuomalaiset ovat yleensä vastanneet hyvin vaalikonei-siimme. **Mika Aaltola** ei hänkään vas-tannut, ja **Jutta Urpilainen** asettui eh-dolle niin myöhään, ettei ehtinytkään. Harmillista, sillä kaikkien vastaukset olisivat olleet kiinnostavia.

Halla-aho on kertonut olevansa ateisti, joka lukee lapsilleen iltasadun. Kirkon asemaa valtiossa en muista hänen kommentoineen. Aaltola on tunnustava uskova ja oli puhujanakin konservatiivikristittyjen tilaisuudes-sa – mutta se ei välttämättä tarkoita, että hän haluaisi valtion tukevan us-kontoaan. SDP:n Urpilainen on nähty ristikoru kaulassa ja hän kertoo kristin-uskon elämänsä kivijalaksi, mutta puo-lueena demarit on yleensä maallisempi kuin kokoomus.

Vastaukset kokonaisuudessaan ovat sivulla vapaa-ajattelijat.fi/presi-dentti2024. Sivu päivittyy, jos muutkin ehdokkaat vastaavat.

ET:N YO-STIPENDIT ROVANIEMELLE JA TURKUUN

Syksyllä 2023 valmistuneille uusille ylioppilaille, jotka ovat valtakunnallisesti menesty-neet elämäntutkimustiedon ylioppilaskokeissa parhaiten, myön-nettiin kaksi Vapaa-ajattelijain liiton 80 euron stipendiä. Stipendin saivat **Iris Kuosa** Puolalanmäen lukiosta Turussa

ja **Ida Severid**t Lyseonpuiston lukiosta Rovaniemellä.

He olivat kirjoittaneet ET:n viime vuoden syksyllä ja tämän vuoden ke-väällä. Kokeiden kysymykset ja saavu-tetut maksimipistemäärät vaihtelevat joka kokeessa. Tänä syksynä korkeita pistemääriä saavuttaneet ET:n kirjoit-

tajat valmistunevat ensi vuonna.

Keväisin myös monet vapaa-ajat-telijayhdistykset myöntävät stipendejä sekä uusille ylioppilaille että peruskou-lunsa päättävälle. Esimerkiksi Helsingin vapaa-ajattelijat myöntää peruskoulu-laisille 8 ja ylioppilaille 5 stipendiä.

JUHA HURME KASVOI IRTI MYSTISISTÄ USKOMUSJÄRJESTELMISTÄ

”Ei Jumalaa voi pilkata”, sanoo Finlandia-palkittu kirjailija, teatteriohjaaja ja biologi Juha Hurme, 64, Vapaa Ajattelijan haastattelussa.

HAASTATTELU

RISTO K. JÄRVINEN

Moi! Mikä mies?

Kirjailija, lääkeläinen.

Mitä on työn alla?

Näytelmäkäsikirjoitus Kansallisteatteriin.

Mikä mietityttää juuri nyt?

Näytelmäkäsikirjoitus Kansallisteatteriin.

Supervoimasi?

Pitkä pinna.

Kryptoniittisi?

Olen hurautunut niin vakavasti ikivanhaan kirjallisuuteen, etten ehdi lukea riittävästi uutta kirjallisuutta.

Mitä ajattelet uskonnoista?

Uskonnollinen vakaumus on eräs todellisuuskäsitys, jossa selittämättömälle on annettu ratkaiseva merkitys. Kun tieto ei riitä, tarvitaan uskoa, uskoa esimerkiksi siihen, että aurinko nousee huomenna, vaikka asiaa ei voi varmuudella tietää. Uskonnolliset ajatusrakennelmat ovat lujittaneet yhteisöjä yhdenmukaistaan elämän käytäntöjä ja luoden muutoskestäviä perinteitä.

Entä kristinuskosta?

Kristinuskon kiintoisa sekoitus juutalaista mystiikkaa ja kreikkalaista rationalismia. Kristinuskon historia sisältää sekä erittäin arvokkaita asioita että pöyristyttävää riistoa ja väkivaltaa, kuten kaikki tämän suuruusluokan ”historiat”.

Entäpä Jumalasta?

Olen kristillisen perheen lapsena uskonut lujasti 11-vuotiaaksi asti. Sen jälkeen olen kasvanut irti mystisistä uskomusjärjestelmistä.

Mitä mieltä Jeesuksesta?

Todella kiintoisa ja kunnioitusta herättävä henkilö evankeliumien kertomusten mukaan. Jos hän kävelisi kadulla vastaan, en sanoisi mitään, mutta lähaisin seuraamaan häntä.

Oletko kokenut yliluonnollisia?

Olen, joulukuussa 2009 Auroran sairaalan suljetulla osastolla. Kun paranin psykoosista tammikuussa 2010, yliluonnolliset kokemukset loppuivat seinään.

Mitä rakastat?

Luonnontilaista metsää.

Mitä vihaat?

Golfkenttiä.

Minkälaista palautetta olet saanut tuoreesta kirjastasi Kenen Kalevala (SKS, 2023)?

Ihan reipasta.

Miten vertaisit Kalevalaa ja Raamattua?

Molempia kiintoisia ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä teoksia on käytetty törkeällä tavalla väärin milloin mitään asiaa pönkittämään.

Mikä on merkittävin teoksesi?

Puun monologi, joka julkaistaan Suomen Metsämuseo *Luston* uudistetussa näyttelyssä toukokuussa 2024.

Tunnetko vapaa-ajattelihoita?

Tunnen, mukavia ihmisiä.

Lempiateistisi?

Denis Diderot.

Millainen olisi huono ateisti?

Juntti.

Onko Vapaa-ajattelijain liitto tuttu?

Jollain lailla.

Mitä yhdistyksen meno näyttää?

Jatkakaa samaan malliin.

Mitä mieltä yhdistyksen tavoitteesta. Pitääkö evankeliluterilaisen ja ortodoksisen kirkon julkisoikeudellisen erityisasema purkaa?

Ilman muuta.

Mitä sanot ET-opetuksesta?

Ihan jees.

Mitä ajattelet julkisista Koraanien repimisistä ja polttamisista?

Erittäin huono juttu. Typerää provosointia ja huonoa käytöstä.

Jumalanpilkkalaista?

Ei Jumalaa voi pilkata.

Tuleeko Suomesta koskaan sekulaari valtio?

Tuskin.

Saako seuraava presidentti toivottaa uudenvuoden puheessaan Jumalan siunausta?

Saa toivottaa. Se on ihan käypä symbolinen ele.

Oletko aina tosissasi vai tykkäätkö provosoida?

Olen aina tosissani.

Mikä on ikävin palaute, minkä olet saanut uskontoihin liittyvistä kirjoituksistasi?

En ole saanut ikävää palautetta.

Entä paras?

Kirjoitin ja ohjasin vuonna 2004 Teatteri Telakalle ateistisen näytelmän *Te-lakan Kristus*. Isä *Ambrosius* kävi katsomassa esityksen ja toimitti ystävänsä kautta minulle palautetta: ”Kristinuskolla ei ole mitään hätää, kun tällaisia näytelmiä on olemassa.”

Mikä on elämässä tärkeää?

Uteliaisuus.

Mikä on elämän tarkoitus?

Tutkia kaikenlaista.

Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen?

Biologina ajattelen, että kaikenlainen elämä jatkuu kuolemani jälkeen.

DENIS DIDEROT

Denis Diderot (1713-1784) oli ranskalainen valistuksen ajan filosofi, taidearvostelija ja kirjailija, joka on tunnettu erityisesti toimittamastaan tietosanakirjasta *Encyclopédie*. Diderot kävi jesuiittakoulua, mutta muutti 15-vuotiaana pois kotiseudultaan päästäkseen irti sen konservatiivisuudesta. Tällöin hän omaksui ateistisen näkemyksen ja säilytti sen elämänsä loppuun, vaikka kaikista hänen teoksistaan sitä ei juuri havaitse. Kun Diderot'ta syytettiin ateistiksi, hän totesi, että häntä ei yksinkertaisesti kiinnosta Jumalan olemassaolo. *Voltaire*lle kirjoittamassaan vastauksessa hän totesi: ”On tärkeää, ettei sekoita myrkkyykatkoa persiljaan, mutta ei lainkaan uskooko vai ei Jumalaan.”

Lähde: Wikipedia

KUVITELLUT USKONNOT TIETEISFIKTIOSSA

MARKKU SOIKKELI

Uskonto esiintyy tieteisfiktiossa eli scifissä niin usein, että olisi helpompiluetella teoksia, joista ei löydy jotain metafyyseen vivahtavaa. Scifin suosiman maailmankuvan taustalla on 1800-luvun lopulla virinnyt tieteen ihannoiti, skientismi. Tieteeltä odotettiin käytännöllisiä ratkaisuja ihmiselämän kivuliaisuuteen ja lyhyteen, kaikkiin niihin ongelmiin, joita uskonnot olivat pitäneet toissijaisina. Skientismin perintönä monet scifi-kirjailijat ovat suhtautuneet suorastaan vihamielisesti ajatukseen, että uskontoja voisi kuvata niiden omilla arvoilla. Yleensä uskonto esiintyy hyödyllisenä vain milloin se on täydellisen vilpillistä ja välineellistä.

Skientistisen optimismin ansioita scifi-kirjoittajat ovat olleet varmoja siitä, että ennen pitkää ihmiskunta hylkää uskonnot. Uskonnoista vapautuneissa tarinoissa ei kuitenkaan ole päästy eroon uskonnollisista myyteistä. Vanhatkin uskomukset kerrostetaan toistensa päälle eräänlaiseksi metamytologiaksi, jota ihmiskunta joutuu analysoimaan oppiakseen tuntemaan mitä ihmisyyden pohjimmiltaan.

Uskonto hyvänä vihollisena

Kamppailu tieteellisen ja uskonnollisen maailmankatsomuksen välillä on heijastellut etenkin amerikkalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia. Näin se on välittynyt myös tieteisfiktioon, jonka juuret ovat tukevasti amerikkalaisessa lehtiscifissä.

Suhtautuminen uskontoon on näkynyt scifissä kahtena vastakkaisena trendinä. Toisaalta tieteistarinat ovat antaneet mahtipontisia ideoita materiaalsen maailman hylkäämiseksi, innostaneet aikamatkojen kuvaamiseen tai apokalyptisten tulevaisuudenkuvitelmien laatimiseen. Toisaalta yleisempi trendi on ollut pulp-lehdistön aikakaudella, 1920-1950-luvuilla kehittyneet

materialistinen asenne kulttuuriin ja erityisesti uskontoon.

Amerikkalaisen scifin asenteita tarkastellessa on syytä muistaa Yhdysvaltojen muuttuneen vain näennäisen juridisesti uskonnoista vapaaksi yhteiskunnaksi. Käytännössä amerikkalainen koululaitos on voimakkaasti torjunut tieteellisen tietämyksen opettamisen. 1920-luvun evoluutiokiistat ajoivat fundamentalistit marginaaliin, mutta siellä ne institutionalisoituivat ja muodostavat edelleenkin äänekkään vastapoolin tieteelliselle maailmankatsomukselle.

Tieteisfiktio liberalisoituminen, varsinkin 1960-luvulla, johti siihen, että uskonnosta tuli amerikkalaisten tieteiskirjailijoiden ”hyvä vihollinen”, tieteelle ja teknologialle vihamielisen primitivismien edustaja.

Tieteiskirjallisuuden sisällä on kuitenkin edelleen nähtävissä uskontoa muistuttava idealismi siinä, mihin kaikkeen tiede pystyy. Luottamus tieteeseen tuleviin saavutuksiin on nykypäivän skientismia, mikä osaltaan näkyy scifin suosimissa juonissa. Ihmeellinen keksintö, tulevaisuuden totaalinen sota tai fantastinen matka paratiisimaiselle planeetalle ovat tarjonneet mahdollisuuden käsitellä uskonnon myyttejä tieteen valepuvussa.

Muukalaisten jumalat ja uskonnot

Uskontojen mahdolliseen universaaliuteen on otettu scifissä harvoin kantaa. Silloinkin, kun tieteiskirjailijat ovat käsitelleet vieraita kulttuureita antropologien tavoin objektiivisesti ja kriittisesti, kirjailijoiden huomio on keskittynyt pikemminkin myyttejä aktualisoiviin rituaaleihin kuin uskon sisältöön.

Kristinuskon vaikutusalueella suosituimpia myyttejä ovat olleet messiahahmot ja selittämättömien ilmiöiden olioiminen. Tieteiskirjallisuudesta löytyy lukemattomia tarinoita, joissa ihmiset tulkitsevat muukalaisolennon jumalaksi tai joissa muukalainen tulee esiintyneeksi jumalana, koska ihmisillä

ei ole parempaakaan käsitettä ja käsitystapaa ihmistä voimakkaammille olennoille.

Arthur C. Clarken romaanissa *Lapsuuden loppu* (1953) ”lapselliseksi” osoittautuvaa ihmiskuntaa järkytetään ensin muukalaisten ylivoimaisella älykkyydellä. Myöhemmin tarinassa viitataan olentoon, jonka paremmuutta ei voi mitata edes älyllisellä ja kulttuurisella välimatkalla.

Scifin kultakaudella ilmestyneeksi romaaniksi Clarken romaanin on poikkeuksellisen optimistinen. 1940-50-lukujen tieteisfiktioita leimasi useimmiten pessimistinen asenne uskontoon, elettiinhän vielä käydyin maailmansodan ja uhkaavan ydinsodan varjossa. Uskonto esitettiin kaiken rationaalisen ajattelun rappioksi, johon sivilisaatiot sortuisivat kehittyttyään yli materiaalsien rajoitusten.

Koska scifi-tarinoille on ominaista tuhansienkin vuosien aikajänne, niissä on väistämätöntä päätyä kysymyksiin, voisiko kulttuuri kehittyä moraalisesti korkealle ilman uskontoa ja käsitystä jumalasta. Kulttuurievolutionhan ei tarvitse merkitä älyllistä uskonnon hylkäämistä, vaan sitä, että uskonnon kaltaisia asioita ei vain enää pohdita. Uskonnoista tulee yhdentekeviä tai ne käsitetään arvokkaiksi pelkinä kulttuurisina jäänteinä. Vanhoissa scifitarinoissa uskontovapaa muukalaisten rotu on edustanut kulttuurievoluutiota, jossa uskonto on hylätty juurikin irratiionaalisuutensa takia. Suoraa kannanottoa ihmisuskontojen mielettömyyteen ei ole tarvittu.

Siihen nähden, kuinka keskeinen osuus uskonnoilla on ihmisyhteisöissä, ovat muukalaismaailmojen uskonnot useimmiten pelkkää taustakoristetta. Kokonaista planeettaa edustaa tyypillisesti vain yksi kulttuuri ja yksi uskonto.

Scifissä on kuitenkin säilynyt eräs kolonialististen viihdetarinoitten karikatyyri: maallistumistaan pelkäävä lähetyssaarnaaja. Lähetyssaarnaaja voi tutustua vieraaseen sivilisaatioon niin kuin poliisi, journalisti tai kauppias. Hän rohkenee esittää käytännöllisiä kysymyksiä vieraalle kulttuurille, vie-

läpä vaikeissakin olosuhteissa, mutta erillään kirkosta alkaa epäillä omaa kutsumustaan.

Lähetyssaarnaajan hahmo on scifi-tarinoissakin kuvattu sisäisesti risiriitaiseksi. Tunnettu esimerkki on **Mary Doria Russellin** romaanin *Sparrow* (1996), tosin kirjan painotukset ovat pikemminkin teologisissa ja filosofisissa pohdintoissa, joille ensikontaktin juoni toimii kehyksenä. Päähenkilö on jesuiita, jonka kidutus muukalaisten planeetalla perustuu seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja ihmisten kannalta absurdiin moraalijärjestelmään. Tarina käsittelee uskon menetystä olosuhteissa, joissa ihmiskunnan omat uskonnot osoittautuvat lapsellisiksi ja mielettömiksi.

Tulevaisuuden uskonnot

Uskonnollisia varoitustarinoita noudatellen scifin perinteestä löytyy paljon kertomuksia, joissa varoitetaan opin muuttumisesta harhaopiksi. Keinotekoiset ihmiset, robotit muiden muassa, on esitetty uhkarohkeaksi yritykseksi jäljitellä luomistyötä. Robottien kuvaamisessa alkuperänsä pohdiskeleviksi olennoiksi on taustalla paitsi kristillinen perinne myös juutalaiset kansanlegendat golemista, savesta muovattua apulaisesta.

Ikuisuudesta paasaavien uskontojen riippuvuus historian solmukohdista käy ilmi vaihtoehdohistorioissa. Niistä erikoisimpiin kuuluu **Keith Robertsin** romaanin *Pavane* (1969). Robertsin kirjassa historia lähtee uuteen suuntaan, kun kuningatar **Elisabeth I** saa surmansa jo vuonna 1588. Seuranneen sisällissodan jälkeen katolinen kirkko saa Englannissa täydellisen tyrannian. Kirkko kieltää teknologisen kehityksen ja museoi yhteiskunnan vuosisadoiksi; inkvisitio on voimissaan vielä 1900-luvun lopulla.

Näin Robertsille avautuu tilaisuus verrata kahden kehityslinjan eroja: teknologisen ja kulttuurisen kehityksen vaikutusta toisiinsa. Vaikka esimerkiksi viestintä perustuu kömpelöihin semaforiverkostoihin ja liikenne pelkkiin höyrykoneisiin, niiden merkitys kumuloituu yhteiskunnassa niin voimakkaasti, että edes kirkko ei pysty jarruttamaan teknologisen kehityksen voittokulkua.

Fundamentalismin ohella myös uskontoja muistuttavat utopistiset leikkeet, kuten transhumanismi ja uuspakanuus, ovat antaneet scifille parodioi-

tavaa materiaalia. Transhumanistit ovat korvanneet sielujenpelastuksen kuvitteellisella teknologialla, jolla persoonat voidaan ladata talteen tietokoneelle. Fiktiossa tällaisen persoonatallenteen kopiovirheillä voidaan vitsailla loputtomiin viittaamalla kopioijan epäonnistumiseen jumalana.

Uuspakanuus on puolestaan vaikuttanut tarinoin, joissa tiedettä ja magiaa ei voi täysin erottaa toisistaan. Suomennetuista romaaneista tällaisia edustaa **Sheri Tepperin** *Portti naisten maahan* (1988). Myös kotimaisesta kirjallisuudesta löytyy naismystiikan hallitsemia maagisia utopioita, vahvala ironialla sävytettynä. Tällaisia ovat olleet **Pepi Reinikaisen** *Pimeän pesä, paratiisi* (1990) ja **Marjaana Aumaston** *Rikas, laiha ja kaunis* (1996).

Aikamatkat ja mysteerien tulkinta

Kosmologiset ajatusleikit, kuten idea jumalan sähköpostivastaajasta, ovat meidän aikamme sovelluksia kristillisistä myyteistä. Mitä abstraktimpi aihe, sitä konkreettisempia sovelluksia scifissä on keksitty. **Dan Simmonsin** *Hyperion*-romaanissa (1989) tehdään pyhiinvaellus paholaiselta vaikuttavan hirviön hallitsemalle planeetalle. Ihmisten apuna on ruumiiseen asennettava loinen, joka mahdollistaa isäntäolentojen henkiinherättämisen. Sielu ei olekaan identiteetin ydin, vaan sen ideologinen liittäminen.

Aikamatkatarinoissa otetaan leikisti vakavissaan kristillisen aikakäsityksen nollahetki ja juliaaninen kalenteri, vaikka kilpaileviakin käsityksiä löytyisi, mistä ja miten aikaa voisi laskea.

Kuuluisin ajanlaskun alkuun tehdyistä aikamatkoista on **Michael Moorcockin** pienoisromaanin *Katso ihmistä* (1969). Jo kirjan alulla lukija voi arvata, että Jeesusta etsivästä aikamatkaajasta tulee itsestään ristiinnaulitsemisen absurdi uhri. Päähenkilö uhrautuu, jotta kristinusko ei menettäisi tarkoitustaan, mutta aikamatkaajan motiivina on se, että hän haluaa antaa omalle ahdistukselleen sosiaalisesti arvokkaan merkityksen. Messiaanin sanoma ei synny vilpittömästi solidaarisuudesta vaan väsähtäneestä narsismista.

Luonnontieteen kamppailu uskontojen metafysiikkaa vastaan on heijastunut scifiin Moorcockin tarinan tapaan epäsuorasti. Yllättävää on se,

miten vähän evoluutioteorian ja kreationismin vastakkainasettelu on näkynyt scifissä, ja saanut silloinkin lähinnä ironisia tulkintoja.

Tieteen kannalta mysteerit ovat tietysti erilaisia kuin uskontojen mysteerit. Kuten uskontokritiikin esitaistelija, tutkija **Richard Dawkins** on todennut, vaarallisinta uskonnoissa on se, että niissä pidetään hyveenä sitä, jos ihminen tyytyvä olemaan ymmärtämättä jotakin. Uskontojen kannalta maailmankaikkeus on ensisijaisesti mysteeri, joten siitä kertyvä data ei kumminkaan riittäisi lisäämään ihmisen ymmärrystä merkittävästi. Tieteessä taas mysteeri tarkoittaa sitä, että meillä ei ole vielä tarpeeksi dataa selittämään, onko maailmankaikkeudessa muita älyllisiä olentoja tai rinnakkaisia todellisuuksia.

Käsitellessään uskonnoista tuttuja mysteereitä ikään kuin ne olisivat tieteen mysteereitä tieteiskirjailijat liikkuvat niin isojen käsitteiden keskellä, että tarinat tuottavat positiivisen huimauksen, ihmeen tunnun. Huimauksen jälkeen ajattelu toimii kirkkaammin ja kriittisemmin.

VAPARIN JOULU

Koska vaparia eivät sido mitkään uskonnon määrittämät tavat juhla, saa joulusta rakentaa juuri sellaisen juhlan kuin omiin arvoihin sopii.

Olen jouluihminen. Ei, en vietä kristuksen syntymäjuhlaa, vaan ihan sitä perinteistä joulua. Joulukuun vanhempi, vuodenkiertoon liittyvä juhla. Minulle se edustaa rauhaa ja aikaa perheen kanssa.

Aloitan kodin koristelun heti, kun lumi on maassa tai viimeistään joulukuun alussa. Iltojen (ja päivien) pimeässä laitan ikkunoihin jouluvaloja. Vähän myöhemmin vaihdan jouluverhot. Sohvalle ilmestyy jouluinen koristetyyny ja ulko-ovella kuramatto vaihtuu sellaiseen, jossa toivotetaan ”hyvää joulua”. Varsinaista pikkutilpehööriä meillä ei ole, sillä kissat tuhoaisivat ne nopeasti. Meillä on kuitenkin pojan askartelema hieno tonttu, josta ei tiedä onko sen punaiseksi maalattu osa suu vai sen uhrien verta. Edes kissat eivät uskalla koskea siihen. Joulukuun alussa seinälle ilmestyy karkeilla täytetty joulukalenteri ja YouTubea löytyvä *Uskonnottomia joululauluja* -soittolista on runsaassa käytössä.

Ensimmäiset piparit ja joulutortut meillä paistetaan yleensä jo marraskuussa, sillä pitäähän sitä testata, että niitä osaa vielä tehdä. Eikä sitä jouluna ehtisi maistaa jokaista uutta täytettä. Torttujen voi nykyään tehdä monenlaisia jo pelkästään kaupasta löytyvillä hilloilla, puhumattakaan sitten kotitekoisista. Myös monia uutuuksia tulee maisteltua jo ennen h-hetkeä. Ei-

hän sitä nyt jouluna halua pettyä, kun uusi makuelämys olikin pahaa.

Pyrin aloittamaan joulunvieton jo talvipäivänseisauksesta. Tänä vuonna se on 22. joulukuuta. Siitä alkaa joulurauhan laskeutuminen. Jouluaatto alkaa riisipuurolla ja rusinasopalla. Joulurauhan julistus pitää katsoa, vaikkakin usein pistän äänet pois jumalahöpinöiden ajaksi. *Lumiuko*-animaatio pitää katsoa ja itkeä, kun *Walking in the air* alkaa soida. Syödään hyvin ja avataan lahjat. Kissat (sekä omat että sijaiskotilaiset) ovat yleensä olleet kaikista kilteimpiä ja saavat siksi myös eniten lahjoja. Loppujoulu meneekin sitten mahan vieressä makoiille ja kissaa rapustellen.

Kissoista johtuen joulupuun on meillä niin pieni, ettei sen kaatuminen haittaa, ja koristeet on valittu niin, että ne kestävät leikkimistä hajoamatta. Monesti joulukoristeita löytyykin sohvan alta vielä helmikuun puolella. Viime jouluna oli vielä aito kuusi, mutta tänä vuonna ollaan varmaankin joko ilman tai hankitaan tekokuusi, sillä viime vuonna kissani halusi syödä kuusen neulasia niin innokkaasti, että meinasi tulla eläinlääkärireissu.

Asumme sen verran kaukana sukulaisista, että jouluna ei yleensä tule lähdettyä kylään. Käymme kuitenkin usein – säästä riippuen – kävelemässä, kun ruoka on vähän laskeutunut. Samalla tulee monesti vietyä kynttilämuualle haudattujen muistomerkillä ja sotahevosten muistomerkillä. Siinä

tulee lyhyesti muistettua kaikkia niitä muunlaisia, jotka ovat antaneet henkensä joulupöytien antimien vuoksi. Meillä on ollut jo vuosia täysin vegaaninen joulupöytä, mitä kaikki vieraat eivät aina huomaa. Vasta sitten, kun joku ihmettelee kinkun puuttumista, voi asia tulla puheeksi.

Vapaa-ajattelu näkyy meillä jouluna siinä, ettei meiltä löydy enkeleitä koristeista tai valoista. Ikkunoiden jouluvalot edustavat aurinkoa, jota on jo muinaisista ajoista houkuteltu nousemaan taas korkeammalle taivaanrannasta joulua viettämällä. Meillä ei ole englanninkielisiä koristeita tai tekstiilejä, joissa toivotettaisiin jotain muuta kuin ”hyvää joulua”. Lähettämissäni joulukorteissa ei myöskään ole uskonnollista kuvastoa, vaan niissä seikkailevat tontut, joulupukki tai kissat.

Uskonnottomien joululaulujen soittolista löytyy qr-koodin takaa.

Sinappi”silli” munakoisosta

- Puolikas munakoiso
- Vettä ja suolaa keittämiseen
- 2 rkl omenasiiderietikkaa
- 2 rkl agavesiirappia
- 1 dl rypsiöljyä
- 3 rkl dijonsinappia
- 2 rkl vegaanista majoneesia
- 1 dl tilliä hienonnettuna (tai kuivattua pari rkl)
- ¼ - ½ tl suolaa
- Ripaus valkopippuria
- Litran lasipurkki

Leikkaa munakoiso sillimäisiksi paloiksi. Keitä suolavedessä n. 10 minuuttia. Valuta vesi pois ja – tämä on tärkeää: Anna palojen jäähtyä. Kaada jäähtyneistä paloista vielä irronnut neste pois. Laita lasipurkkiin vuorotellen munakoisoa ja kastiketta. Anna maustua yön yli. Valmis ”silli” säilyy jääkaapissa noin viikon.

PIISPA MARTTI LUTTISEN KIRKAS HETKI

MIKA KORKEE

Kaikkivaltias ja kaikki-voipa Jumalani. Uskon, että tunnet minut sisäl- tä ja ulkoa. Siitä huoli- matta haluan esitellä it- seni ja kerrata tarinani tähän asti tapahtuneet kään- teet.

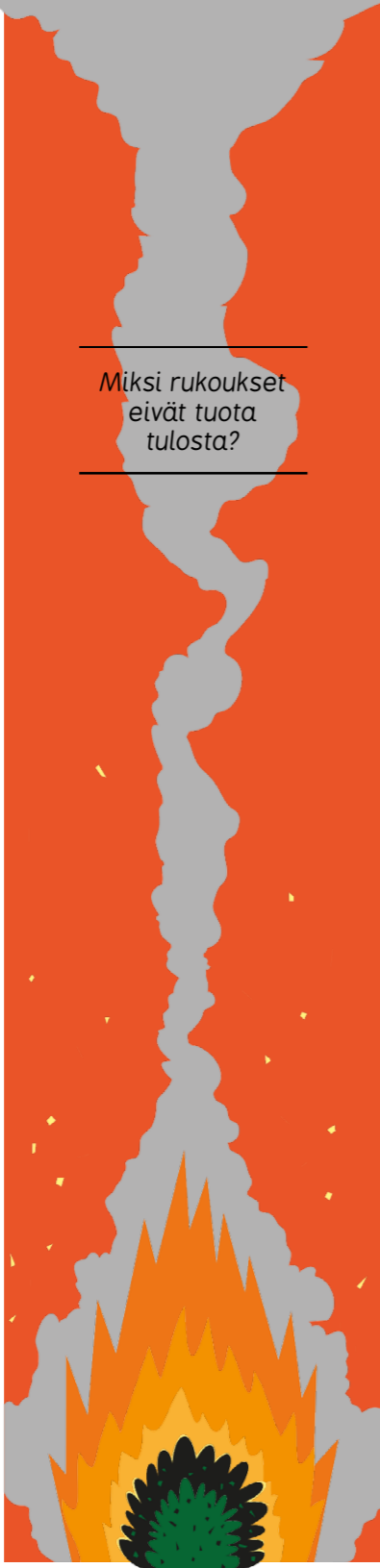
Olen Suomen evankelisluterilaisen kirkon Mikkelin hiippakunnan piispa ja nimeni on Martti Luttinen. Minulla on vaimo ja kaksi lasta ja elämäni on eksistentiaalisessa kriisissä.

Kun menimme naimisiin, oli yh- teinen ja sanomaton sopimus, että vaimoni Päivi jää kotiäidiksi. Siitä ei edes keskusteltu. Oma tieni oli selvä. Lupasin Päiville tuolloin, että hänestä tulee vähintään papin rouva, joka saa elää hienossa työsuhteasunnossa. Ja totisesti Jumalani, sinun silmiesi alla olen lunastanut lupaukseni ja ylittänyt ne. Kaikkihan oli siis kunnossa!

Kun lapsemme Jeremias ja Rakel menivät yläasteelle, jokin muuttui. Päivi halusi lähteä ja lähti opiskele- maan itselleen ammatin. Minulta ei kysytty mitään. Neljän vuoden kulut- tua hän oli valmis anestesia- ja leikka- ussalihoitaja. Ja sen jälkeen Päivi alkoi totisesti muuttua.

Kerran iltapalaa syödessämme Päivi puhui siitä, kuinka hienoa on olla töissä ammatissa, jossa voi aivan oikeasti auttaa ihmisiä. ”Tiesitkö, että nykyaikaisella tekniikalla ja tietämyk- sellä voi parantaa ihmisen hyvään elämään tilanteesta, joka vielä muu- tama vuosikymmen sitten olisi voi- nut johtaa vammautumiseen tai jopa kuolemaan”, hän kertoi minulle aivan kuin en olisi asiasta tietoinen. Sitten hän kysyi minulta, mitä edistyksestä me piispat olimme saavuttaneet kir- kolliskokouksen viidenteen päivään mennessä.

”Mitä te olette päättäneet?” hän kysyi samalla, kun selasi vasemmalla kädellään pöydällä olevaa Sairaanhoidajalehteä. Vaikutti, että hän ei edes odottanut vastausta, joten vai-

Miksi rukoukset
eivät tuota
tulosta?

kenin. Jätin kertomatta, että olimme keskustelleet viisi päivää siitä, onko piispoilla liikaa valtaa, jos he toimi- vat valiokuntien puheenjohtajina ja samalla johtavat myös käsikirjaja- liokuntaa tai perustevaliokuntaa. En kertonut, että emme päässeet asiasta yksimielisyyteen, vaan siirsimme tä- män ongelmallisen asian seuraavaan kirkolliskokoukseen.

Kun naapurimme ja ystävämme Marjaana joutui pahaan kolariin hä- nen törmättyään autollaan moottori- tiellä rekan perään, ilmoitin heti, että rukoilen Marjaanan puolesta. Lisäsin vielä panoksia kertomalla, että pyydän myös piispa kollegoitani yhtymään rukoukseen. Sillä tavalla vahvistaisin rukouksen voimaa. ”En silti peru leik- kaussalia”, Päivi sanoi ja katsoi minua. En tiedä kuvittelinko minä, mutta ais- tin hänen katseessaan huvittuneisuut- ta, jopa halveksuntaa. Hyvä Jumalani, eikö vaimoni pidä piispan rukousta minkään arvoisena?

Päivi muuttui entistä itsevar- memmaksi, kun hän peri erittäin var- rakkaan isänsä Anteron, appiukkonin. Päivin isä oli ansainnut omaisuutensa yksityisyrittäjänä omistamassaan koh- tuullisen kokoisessa rakennusfirmas- sa. Hän oli laajasti arvostettu mies ja häntä pidettiin umpirehellisenä ja ah- kerana. Hän korosti aina, että ei pidä luulla tai olettaa mitään, vaan pitää tietää. Ja jos ei tiedä, pitää ottaa sel- vää. Hengellinen hän ei ollut missään määrin ja ehkä siksi ystävytemme jäi varsin etäiseksi.

Yhden ainoan kerran Päivin ja minun seurustelumme alkuvaiheessa puhuimme hänen isänsä kanssa tois- temme työtehtävistä. Kesämökillä saunan jälkeen Antero kysyi minul- ta, mitä papin työni pitää sisällään. Kerroin hänelle, että papin tehtävänä seurakunnassa ovat jumalanpalveluk- sien ja sakramenttien toimittaminen ja jakaminen, kirkollisten toimitusten hoitaminen sekä yksityinen sielunhoi- to ja rippi. ”Jaa”, Antero sanoi. ”Minä rakennan ihmisille koteja. Koteja, joissa ihmisen on hyvä ja turvallinen

PAKINA

asua ja joiden arvo vain nousee ajan myötä, ja jotka kestävät ihmisiä ja yli. Sillä tavalle ne turvaavat ihmisen koko elinkaaren aina vanhuuden päi- viin asti. Katsos Martti, jokaiselle ih- miselle löytyy yleensä kykyjä vastaava työ”, hän sanoi, hörppäsi oluestaan ja meni takaisin lölyihin.

Ja Jumalani, viime perjantaina pel- koni alkoivat muuttua todeksi. Luulen, että paluuta entiseen ei ole. Päivi on maallistumassa ja se tuntuu vahvista- van häntä ja hänen itsetuntoaan. Hän ei enää tottele minua, eikä ole nöyrä. Ei sinne päinkään. Jo aamulla Päivi oli aika ilkkurinen. Kun pukeuduin kirkolle lähtöä varten, Päivi sanoi, että siinä se meidän perheen isi lähtee taas liperit kaulassa seurakuntiin tekemään piispantarkastuksia ja vaalimaan kir- kon ykseyttä.

Illalla sitten, kun joimme vähän viiniä, padot alkoivat lopullisesti murtua. ”Pelastimme eilen leikkaus- salissa kahden ihmisen hengen. Äiti ja viisivuotias tyttö olivat joutuneet autokolariin. Leikkaukset kestivät seitsemän tuntia kumpikin. Kolmen päivän päästä he pääsevät sairaalasta kotiin ja he voivat jatkaa elämäänsä myöhemmin normaalisti”, Päivi ker- toi työpäivästään.

”Saitko sinä piispakavereittesi kanssa jo päätettyä, kuka saa mennä naimisiin ja kenen kanssa? Ja mitä se teille edes kuuluu? Aikuisten ihmisen kahden välisiä asioita vatvotte. Ja sehän ei ole lain mukaan edes teidän päätettävissä oleva asia. Voiko tyhjän- päiväisempään ihminen elämänsä tuhlat! Eikö sua jumalauta hävetä! Entäs oliko seurakunnassa kaikki kunnossa? Toruitko työpaikkakiusaa- jat ja irstaimmat rippipapit, että voivat jatkaa hommiaan? Seurakunnissahan kiusataan oikein urakalla. Ehtiikö siel- lä muuta edes tekemään? Eikö olekin niin, että seurakunta on sen suhteen pahin kaikista työyhteisöistä?” Päivi jatkoi riidanhaluisesti.

Ja Jumalani, sitten hän kaatoi lisää viiniä ja avautui tavalla, jollaiseen en ollut valmistautunut. Tilanne kärjistyi entisestäään.

”Tiedäthän, että kirkon ulko- puolella kaikkia uskovaisia pidetään vähän yksinkertaisina tai vähintään kummajaisina. Ja monesti uskovaiset vain ovat harhaisia ja sekaisin. Niitä- hän on ollut aivan eduskuntaan asti. Mutta kun sinä vedät helvetin kallitit piispan vermeet päälle ja painat hul- lunkurisen hatun päähän ja killuttimet

kaulaan, niin se onkin sitten aivan eri asia. Niinkö?” En tiennyt, mitä vastata, joten olin hiljaa. Mutta Päivi jatkoi.

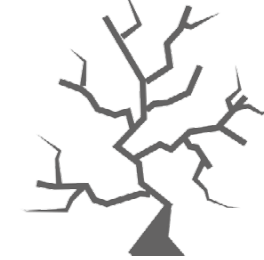
”En ole saanut vielä selvyttä, olet- ko sinä tosiaan hihhuli, joka uskoo kaiken kirkon tarjoaman höpsismin, vai kyynisen laskelmoiva opportunisti, joka pystyy kertomaan ihmisille satuja totena, kun vain saa siitä korvaukseksi kovan palkan, hulpteat edut ja huo- lettoman ja helpon työn vailla mitään vastuuta mistään tai kenestäkään. Kai se on niin, että kun opiskelee jotain, missä ei tarvitse oppia mitään hyödyll- listä, niin valmistuu ammattiin, missä ei tarvitse tehdä mitään hyödyllistä.”

”Ja niin teistä kirkonmiehistä tu- lee yhteiskunnan paapottavia aikuisia, joiden jokaista ulostuloa, missä on edes pieni järjen häivä, juhlietaan suurena saavutuksena. Niin kuin se sinun Hesarin artikkelisi, missä vii- saasti julistit, että eheytshoidot ovat epäterveitä. Tiedätkö, sen tietävät kaikki kirkon ulkopuolella elävät ih- miset ja jopa tapauskoivaiset. Perkele, jopa lukutaitoinen peruskoululainen, joka ei ole se luokan pösilöin ymmär- tää, että eheytshoidot ovat henkistä väkivaltaa. Mutta niin vaan Hesarin päätoimittaja piti artikkeliasi viisaana puheena, vaikka olit sotkenut sitä us-kontoasikin jutun väliin sekoittamaan selvää asiaa. Jos jutun olisi kirjoittanut kukaan muu, kuin piispa, niin kaikki olisivat vaan olleet, että no höh, tuos- ta nyt kirjoittamaan, päivänselvistä asiasta.”

”Ei kai kukaan järkevä ihminen usko noita Raamatun höpinöitä. Neitsestä syntyminen ja sikiäminen pyhästä hengestä ja Jumalan muuttu- minen ihmiseksi! Älä nyt viitsi, kui- tenkin aikuinen ihminen. Täytyykö sanoa, että se kuulostaa typerältä ja se on typerää? Ja eikös se Raamatun päähenkilö, Jeesushan se oli, inhonnut juuri rikkaita ja kirjanoppineita, tuol- laisia kuin sinä”, Päivi sanoi, hörppäsi viinistään ja nauroi sydämensä kyl- lydestä. ”Raamattu on satukirja, kai sinä sen ymmärrät”, Päivi lopetti ty- lyhkön monologinsa. Itse onastelin, että avioliittomme olisi ohi, jos se ei olisi ikuinen, kunnes kuolema meidät erottaa. Ja sinun, minun Jumalani sää- tämä. Ja voiko piispa edes erota?

Hyvä Jumalani, kaiken tämän jälkeen ymmärrän... olen jäämässä vähemmistöön omassa perheessäni. Poikani Jeremias kutsuu minua toisi- naan Jeesuksen pojaksi. En ymmärrä, mitä hän sillä tarkoittaa. Riennaako

Ehkä serkkuni Veijo, vapaa- ajattelija, on oikeassa!

hän ja kumpaa: minua vai Jeesusta vai molempia? Hän soittaa bassoa meteli- yhtyeessä, jonka nimi on Juudas Papin Opetuslapset.

Miten voin vakuuttaa seurakuntani, jos epäonnistun perheeni kanssa? Vai voisiko olla niin... en uskalla edes ajatel- la, koska tiedät ajatukseni. Tiedäthän. Olet kaikkivaltias ja mitään ei tapahdu ilman sinun tahtoasi. Siitä huolimatta lapsia, naisia, mummoja ja vaareja ja siviilejä raiskataan, kidutetaan ja tape- taan Ukrainassa ja Lähi-idässä tälläkin hetkellä. Tuhansissa seurakunnissa ympäri maailmaa rukoillaan sotien lop- pettamiseksi. Voisitko toimia... miksi rukoukset eivät tuota tulosta?

Olen uhrannut tälle koko elämäni. Kunpa voisin olla varma, että se, mitä opetan kirkossa, on totta. Muutenhan tämä kaikki vaikuttaa hyvin... epäre- helliseltä. Huijaukselta. Eihän niin voi olla! Etkö Jumalani, voisi antaa edes pientä merkkiä olemassaolostasi? Tie- dän, että se on paljon pyydetty. Vai onko sittenkään? Raamatun aikaan ta- pahtui kaikenlaista ihmeellistä; palava pensas, Punaisen meren aukeaminen, Jeesuksen ihmeteot sun muuta. Miksi enää ei mitään!? Miten olisi Jeesuksen toinen tuleminen? Sitä on lupailtu jo aika kauan. Mutta kun oikein ajatte- lee – ihmisen muuttuminen jumalaksi, niin eihän sellaista voi tapahtua. Oi- keasti ei vaan voi.

Ehkä vapaa-ajattelija serkkuni Veijo on oikeassa. Ja tietysti onkin. Ihan pelleilyä tämä kaikki on. Vaimoni miljoonaperintö tuli hyvään aikaan. Meillä ei ole avioehto. Tietenkään ei ole. Voin jatkaa yltäkyläistä elämääni sen ansiosta. Huomenna ilmoitan kirkossa, että väärässä ollaan ja minua tämä touhu ei enää huvita. Vihdoinkin voin elää niin kuin järkevät ihmiset. Ei enää valehtelua, eikä valheessa elämis- tä. Jättämäinen apina tipahti lopulta- kin harteiltani.

TUTUSTUMINEN TOI YHTEISTYÖTÄ, YHTEISÖLLISYYTTÄ JA YSTÄVYYTTÄ

MILA PALMIA

Tänä vuonna tuli kuluneeksi kahdeksan vuotta siitä, kun ensimmäisen kerran osallistuin Lahden Vapaa-ajattelijoiden kokoukseen. Bongasin netistä ilmoituksen toimistopäivystyksestä, ja hokuttelin äitinikin mukaan katsomaan, että mitä siellä Vapaa-ajattelijoissa oikeastaan tehdään. Yllätyimme hieman, kun käynnissä olikin yhdistyksen hallituksen kokous ja toimisto oli täynnä väkeä.

Vastaanotto oli ystävällinen, ja pääsimme keskustelemaan vapaa-ajattelusta ja toiminnasta mukavasti pulkahvien äärellä. Saimme mukaamme myös aikoinaan aktiivisesti toimineen askartelukerhon puutuotteita tervetuliaislahjana. Puinen, possun muotoinen leikkukuulautta on minulla edelleen jatkuvassa käytössä.

Tämän ensimmäisen käynnin jälkeen olemme osallistuneet mahdollisuuksiemme mukaan jokaiseen kokoukseen, ja olemme molemmat myös hallituksen jäseniä. Hallituksessa meitä toimii pieni mutta aktiivinen ja monipuolinen joukko.

Vuosien varrelle on mahtunut monenlaista toimintaa ja tapahtumaa. Ennen koronan tuomaa taukoa pyrimme järjestämään suurin piirtein vuosittain yleisötilaisuuden yhdistyksen aihepiiriin sopivista aiheista. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi eutanasia, uskomuslääkintä ja uskonnottomuus koulumaailmassa. Tilaisuuksissa on saatu aikaan hyvää keskustelua osallistujien ja yleisön kesken, ja näkyvyyttä myös yhdistykselle.

Koronarajoitusten myötä toiminta painottui enemmän kansalaisaloitteisiin, mielipidekirjoituksiin ja mark-

kinointiin, mutta olemme edelleen osallistuneet myös vuosittain järjestettävään *Mahdollisuuksien tori* -tapahtumaan Lahden satamassa, sekä tehneet kouluvierailuja uskonnon- ja elämäntutkimustiedon oppitunneille.

Viime jouluna osallistuimme myös paikallisen koulun joulukirkon rinnakaistilaisuuteen. Vaikka pienenä yhdistyksenä resurssimme edellä mainitun kaltaiseen toimintaan ovatkin rajallisia, oli ilo huomata, että olemme ainakin siinä määrin paikallisten toimijoiden tiedossa, että meiltä osattiin kysyä ideoita kyseiseen rinnakaistilaisuuteen. Tätä on varmasti edesauttanut se, että jaamme joka vuosi stipendejä elämäntutkimustiedossa menestyneille opiskelijoille.

Lahden Vapaa-ajattelijoiden 87-vuotiaan historian varrella yhdistyksen toiminta on ollut kooltaan ja aktiivisuudeltaan vaihtelevaa. Parhaimpina vuosina jäsenmäärä on ollut useita satoja, kun taas esimerkiksi sotavuosina toiminta lamaantui lähes täysin. Tänä päivänä toiminta on vakaalla pohjalla,

ja jäsenmäärä on pysynyt vuosien ajan melko tasaisena, noin 70 jäsenessä. Jäseniä poistuu ja liittyy suurin piirtein yhtä paljon, mutta pyrimme tietysti siihen, että vaaka kallistuisi tulevaisuudessa enemmän plussan puolelle.

Toiminnan jatkuvuuden ja kehittymisen kannalta on tärkeää, että saamme aktiivisia jäseniä niin hallitustoimintaan kuin erilaisten tapahtumien ideoimiseen ja järjestämiseen. Haluankin kannustaa kaikkien paikallisyhdistysten jäseniä tutustumaan oman yhdistyksensä toimintaan ja teki-jöihin, ja osallistumaan siihen itselleen sopivimmalla tavalla. Omalta osaltani olen erittäin iloinen tuosta kahdeksan vuoden takaisesta päähänpistostani lähteä tutustumaan Lahden Vapaa-ajattelijoihin.

Koen tekemämme työn tärkeäksi, ja olen sen kautta saanut elämäni paljon mielenkiintoista sisältöä ja tavannut lukuisia samanhenkisiä ihmisiä. Voisinkin tiivistää kokemukseni yhdistystoiminnasta kolmeen yhyyn: yhteistyö, yhteisöllisyys ja ystävyys.

Kansallisteatteri

TYTÖILLE JOTKA AJATTELEVAT OLEVANSA YKSIN -NÄYTELMÄSTÄ

ESA YLIKOSKI

Syksyn alussa tuli Kansallisteatterin suurelle näyttämölle teos, jonka näytökset ovat nyt loppuunmyytyjä maaliskuun loppuun asti. Näytelmä on dramatisoitu **Ujuni Ahmedin** ja **Elina Hirvosen** kirjan *Tytöille jotka ajattelevat olevansa yksin* (WSOY, 2022) pohjalta. Kirjoitin siitä Vapaa Ajattelijassa (4/2022) kiittävän arvion, jonka lopussa totesin, että kirjalla oli tärkeä viesti meille valkoisille feministeille.

Etukäteen pikkuisen pelkäsin, vesitetäänkö näytelmässä kirjan sanomaa jollain lailla. Onneksi ei näin tapahtunut, vaan sisällölliset pointit ja pääpointit olivat mukana – ja vieläpä tosi hienosti näyttömälle toteutettuna. Kiitokset myös ohjaaja **Satu Linnanpuomille**, kaikille näyttelijöille ja koko työryhmälle.

Väkivalta on väkivaltaa, eikä ole oikein vaieta siitä, vaikka tekijänä olisivatkin ruskeat miehet ja naiset ruskeita tyttöjä ja naisia kohtaan. Sitä ei saa hyväksyä kulttuurin tai uskonnon verukkeella. Itä-Helsingin somaliyhdistyksen koraanikoulun imaamin julma toiminta samoin kuin äitien painostus tehdään näkyväksi.

Näytelmässä tuli esiin myös somalialaisen kulttuurin toisenlainen perinne ennen sisällissotaa. Oli aika, jolloin naiset kävivät uimassa, eloku-

vissa ja tanssivat, opiskelijat koulussa ja yliopistoissakin. Oli aika, jolloin olkapään paljastava hame oli somalialaisen kulttuurin tavanomainen vaate. Peittämisen ja huivin vaatimisen perinne onkin peräisin enemmän Saudi-Arabiasta kuin Somaliasta.

Siilitten metroasema oli raja, jonka jälkeen tytöt alkoivat uskaltaa riisua huiveja pois. Näytelmä tuo hyvin esiin myös *Tyttöjen talon* työn samoin kuin tanssin merkityksen itsenäistymisessä. Yhtenä teemana on myös Ujuni Ahmedin työ tyttöjen sukupuolielinten silpomisesta vastaan.

Tässä joitakin lähinnä sisällöllisiä noteerauksia teatteri-ilmaisultaan hienosta näytelmästä. Jäin kaipaamaan ehkä vain pientä avausta siihen psykologiseen mekanismiin, jolla ruskeat pojat saadaan niin innokkaasti vahtimaan sisariaan.

Kirjan lisäksi nyt myös näytelmä on terävä heräte meille valkoisille feministeille. Kun vuonna 2007 *Voima*-lehti julkaisi Ujuni Ahmedin ensimmäisen haastattelun kokemastaan kaltoinkohtelusta, seurauksena olikin hiljaisuus solidaarisuuden sijaan. Edistyksellisen ihmisoikeusväen ja median vaikeneminen ja väistely vuosia on ollut paha pettymys Ujunille.

Vaikeneminen oli ja on tietenkin yhä väärin. ”Ei saa antaa aseita vihollisten käsiin” -ajatus ei vaan ole oikea tapa suhtautua vääryyksiin – aivan kuin se ei ole ollut taannoin toisissakaan yhteyksissä.

HAKU VAPAA AJATTELIJA -LEHDEN TOIMITUKSEEN

Hei! Kiinnostaako Sinua liittyä Vapaa Ajattelijat -lehden toimituskuntaan vuodelle 2024? Ei tarvitse olla ns. ammattilainen, lehteähän tehdään etupäässä vapaaehtoistyövoimin. Toimituksen jäsenenä oppii lehden tekoa käytännön kautta. Oppia ikä kaikki. Nuoria ja naisia toki on nyt turhan vähän, mutta miespuolisiakaan ei syrjitä. Eikä viestintäalan ammattilaisiakaan syrjitä. Kirjoittamisesta on etupäässä kysymys, mutta myös kuvatoimittajaa ja piirtäjäkin toivotaan.

Toimituksen jäsenenä osallistut lehden numeroiden ja koko vuoden sisällön suunnitteluun, kirjoitat sovittuja juttuja, jotka voivat olla joskus myös haastatteluja, sekä kommentoit muiden juttuja. Lisätietoja myös puhelimitse. Ilmoita kiinnostuksesi sähköpostilla toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi

Esa Ylikoski
päätoimittaja
p. 0504685332

Ps. Selvyiden vuoksi: lehti toivoo myös vakituksia ja satunnaisia avustajia. Toivotaan uutisia, artikkeleita, arviointeja ja mielipidekirjoituksia. Minun vapaa-ajatteluni -sarjaankin toivotaan jatkoa. Eli saadaksesi äänesi kuuluville ei tarvitse olla toimituksen jäsen. Kirjoittamalla lehteen ei ”joudu” toimitukseen, jos ei ole siitä tehtävästä kiinnostunut.

JIHAD: TAPPAMISEN PYHÄ RIEMU

KOLUMNI

Jumalharhat

ROBERT BROTHERUS

HAMASIN 10-7-terroristihyökkäys Israeliin ja sitä seurannut Israelin armeijan operaatio Gazassa ovat herättäneet paljon keskustelua ja polarisaatiota ympäri maailman. Jako Israelin ja Palestiinan kannattajien välillä raivoaa kiihkeänä somessa ja tuntuu vaikeasti sovitettavalta. Toki vielä vaikeammalta tuntuu keksiä realistinen ja kestävä ratkaisu itse konfliktiin ja sille ominaiseen epäluottamuksen ja koston kierteseen, joka on vellonut alueella jo 1920-luvulta lähtien.

Kriisiä on käsitelty myös monelle vapaa-ajattelijalle tuttu **Sam Harris**, joka nousi 2004 *End of Faith* -kirjallaan yhdeksi uuden aallon ateismin ”neljästä hevostmiehestä” **Richard Dawkinsin**, **Christopher Hitchensin** ja **Daniel Dennetin** kanssa. Harris on monien muiden aiheiden lisäksi analysoinut urallaan laajasti Islamia ja sen Pyhää Sotaa *Jihadia* mm. 2015 kirjassaan *Islam and the future of tolerance*.

Harris tuo *Making Sense* -podcastissaan esiin sen, miten Hamasin terrorismissa palestiinalaiseen nationalismiin yhdistyvät erottamattomasti Koraanin opetukset Jihadista. Gazan Hamasin 10-7-hyökkäyksessä Israeliin oli terroristien tietoisena tarkoituksena tuhota siviilejä. Hamas-taistelijat surmasivat 1400 miestä, naista, vanhusta, lasta ja vauvaa suunnitelmallisesti lähietäisyydeltä ja usein brutaalin kidutuksen jälkeen, joissain tapauksissa leikkaamalla pään irti.

Kuvaava on erään Hamas-taistelijan innostunut WhatsApp-puhelu perheelleen kesken hyökkäyksen:

”Isä! Avaa WhatsApp-sivuni nyt, niin näet kaikki, jotka olen tappanut. Mene kat-

somaan, kuinka paljon olen tappanut omilla käsilläni! Sinun poikasi kädet tappoivat juutalaisia! Minä soitan sinulle juutalaisen naisen puhelimesta. Minä tapoin hänet ja hänen miehensä. Heidän kätensä ovat heidän omassa veressään. [Isä toivottaa Allahin siunausta, äiti tulee puhelimeen]. Äiti, minä tapoin kymmenen omilla käsilläni, vannon sen! Äiti, sinun poikasi on sankari! [Veli tulee puhelimeen.] Ei tästä ole paluuta, se on kuolema tai lopullinen voitto! Äitini synnytti minut tätä uskontoa varten.”

Israelin kokemaa 10-7-hyökkäystä on verrattu USA:n 2001 kokemuksiin 9-11-hyökkäyksiin: molemmat olivat Jihadisti-terroristien iskuja siviilejä kohtaan. Mutta joissakin suhteissa Israelin 10-7-iskut olivat näistä pahempia: murhatut 1400 siviiliä ovat väestön kokoon suhteutettuna 15-kertainen määrä 9-11-iskujen 3000 uhriin. Ja siinä, missä 9-11-terroristit eivät koskaan olleet henkilökohtaisessa kontaktissa uhreihinsa, Hamasin terroristit katsoivat monia Kibbutsin perheitä silmästä silmään ennen kuin kylmäverisesti surmasivat heidät.

Tätä kirjoittaessani 10-7-iskuista on kulunut yli kuukausi ja uutisvirtaa dominoi iskujen käynnistämä Israelin vastaoperaatio Hamasin tuhoamiseksi. Aivan kuten 9-11-iskujen jälkeinen USA:n terrorismin vastainen sota Afganistanissa, on Israelinkin operaatio äärimmäisen vaikea: siviiliuhreja on vaikea välttää ja vaikka Hamas tuhottaisiinkin, voi Palestiinalaisten keskuudessa syntyä aina uusi Jihadisti-ryhmä. Monet Israelin tukijatkin ovat pitäneet operaatiota virheenä tai vähintään ylimitoitettuna.

Ei pidä kuitenkaan harhautua ajattelemaan, että osapuolten keskinäistä moraalista pahuutta voitaisiin vertailla pelkästään siviiliuhrien määrällä: tarkoituksellisesti pahuuden moraalissa suuri merkitys. Hamasin 10-7-hyökkäyksen tarkoituksellinen siviilien murhaaminen lähietäisyydeltä ja sen ylpeä ilakointi edustavat pahuutta puhtaimmillaan. Israelin operaatioissa Hamasia

vastaan sen sijaan siviiliuhrien tuottaminen ei ole tarkoitus, vaan sodan valitettava seuraus, jota Israel pyrkii minimoimaan mm. tiedottamalla pommitusten kohteista etukäteen. Hamas sen sijaan yrittää estää tällaista minimointia käyttämällä Palestiinalaisia ihmiskilpinä rakentamalla tukikohtiaan pakolaisleirien, moskeijoiden ja sairaaloiden alle.

Niin 9-11 kuin 10-7-iskussakin jihad-terroristit tiesivät pian kuolevansa. Tällaiset itsemurhaterroristit on helppo leimata hulluiksi, mutta valitettavasti mieleltään aivan terveetkin ihmiset voivat toimia sanomattoman ilkeästi ollessaan valheellisen uskon vallassa. Tarvitaan vain järkähtämätön usko Pyhään Sotaan, siihen että tuhoamalla vääräuskoisia terroristi onkin Allahin silmissä sankari. Ja että hän pääsee marttyyrikuolemiensa jälkeen suoraan paratiisiin, jossa saa palkinnoksi ikuisen onnen ja 60 neitsyttä. Rauhaa on vaikea saavuttaa tällaisen uskonnon vaikuttaessa vahvana.

KESKUSTELUA

NEUTRAALIN VALTION USKONNOLLINEN PLURALISMI

Julkaisemme otteita VTT, dosentti, erikoistutkija **Pasi Saukkosen** artikkelista *Kirkko ja valtio moninaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa*. Saukkonen myös alusti aiheesta Helsingin seudun vapaa-ajattelijain VABAarissa syyskuussa 2023. Keskustelu jatkuu.

”Valtion tulee olla neutraali toimija siinä mielessä, että se ei lähtökohtaisesti suosi yhtäkään uskontoa, filosofiaa tai elämäntavomusta. Sen lainsäädäntöä tai poliittisia linjauksia perustellaan elämäntavomuksellisesti puolueettomilla rationaalisilla argumenteilla, eikä esimerkiksi jonkin uskonnon perinteisillä normeilla. Tätä neutraalisuutta ei kuitenkaan kannata viedä liian pitkälle eikä sitä pidä ulottaa uskontovastaisuuteen saakka.

Neutraalisuutta tasapainottamaan ja sisällöllisesti rikastamaan voidaan luoda elementtejä, jotka ensinnäkin vahvistavat yhteiskunnan sisältämien uskonnollisten yhteisöjen ja monien kansalaisten oman uskonnollisuuden julkista tunnustamista. Toiseksi nämä elementit voivat luoda kytkentöjä sekä eri uskontojen ja elämäntavomusten välille että näiden yhteisöjen ja valtion välille. Tuomalla yhteen erilaisia ihmisiä, aatteita, kulttuureja ja kulttuuriperintöjä voidaan edistää eettisesti kehittyneen ja moniarvoisen kansalaisuuskäsityksen rakentumista.

Uskonnollisesti neutraalin, mutta pluralistisen Suomi-valtion mallissa olisi näistä lähtökohdista käsin tarkasteltuna neljä pääelementtiä, jotka sisältävät lainsäädännöllisiä, hallinnollisia-taloudellisia ja symbolisia ulottuvuuksia.

1. Valtion tulee olla tunnustuksellisesti ja elämäntavomuksellisesti puolueeton. Yhdelläkään kirkkokunnalla tai uskonnollisella yhdyskunnalla ei tule olla sitä valtion kiinnittävää erityistä juridista asemaa, vaan kaikki uskonnollis-elämäntavomukselliset yhteisöt ja yhdyskunnat kuuluvat eri tavoin organisoituinkin samanarvoisina kansalaisyhteiskuntaan.

2. Valtio takaa yksilöille vapauden kuulua uskonnolliseen yhteisöön tai olla sellaiseen kuulumatta ja sekä

harjoittaa uskontoaan tai ilmaista elämäntavomustaan. Uskonnon harjoittamista, uskonnollisen identiteetin julkista osoittamista tai uskontokuntien toimintaa voidaan rajoittaa vain erityisen perustellusta syystä kuten lainvastaisuudesta rikkomalla esimerkiksi ihmisoikeuksia tai vaarantamalla kansallista turvallisuutta.

3. Valtio tunnustaa uskontojen ja elämäntavomusten merkityksen monien ihmisten identiteetille ja toiminnalle sekä uskonnollisten yhdyskuntien potentiaalisesti suuren hyödyllisen panoksen yhteiskunnan toiminnalle. Tämä tunnustaminen voi tapahtua esimerkiksi taloudellisen tukemisen muodossa tai erilaisissa symbolisesti merkittävissä tilanteissa tai yhteyksissä.

4. Valtio tunnustaa yhtäältä yhteiskunnan uskonnollis-elämäntavomuksellisen moninaisuuden ja toisaalta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon erityisen merkityksen suomalaisen kansakunnan historiallisessa rakentumisessa ja valtiollisessa historiassa.

Ensimmäisessä kohdassa muutokset vallitsevaan järjestelmään olisivat suurimmat, koska ne tarkoittaisivat nykyisten kansankirkkojen virallisen aseman purkamista ja siten lukuisia lainsäädännöllisiä uudistuksia. Suomen evankelis-luterilaisista kirkkoista koskeva maininta perustuslaista tulisi poistaa.

Toisessa kohdassa muutokset olisivat vähäisempiä, ja ne liittyisivät osin edellisestä asiakokonaisuudesta seuraaviin asioihin. Evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon erityisaseman purkamisen jälkeen muut uskontokunnat ja elämäntavomukset olisivat niihin nähden tasa-arvoisemmassa asemassa, ja uskonnonvapaus lisääntyisi siinä mielessä. Esimerkiksi koulujen katsomusaineiden opetus olisi erikseen ratkaistava kysymys, mutta joka tapauksessa olisi vaikea nähdä, että evankelis-luterilaisilla ja ortodokseilla olisi enää nykyisenkaltaista velvollisuutta osallistua oman uskontokuntansa opetukseen.

Kolmannessa kohdassa asiat ovat suurelta osin niin ikään lähtökohtaisesti järjestyksessään. Valtion tunnustus

uskonnollisille yhdyskunnille konkretisoituu ennen muuta vuodesta 2009 lähtien haettavissa olleeseen yleisavustukseen. Avustusten tavoitteena on ollut edistää uskonnonvapauden toteutumista parantamalla mahdollisuuksia uskonnon tunnustamiseen ja harjoittamiseen. Avustustoiminta pitäisi toki järjestää uudelleen, mikäli myös Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja Suomen ortodoksinen kirkko tulisivat hakijoina sen piiriin.

Neljänteen kohtaan liittyvät uudistukset edellyttävät enemmän pohdintaa, eikä eri vaihtoehtoja ole tässä yhteydessä mahdollista käsitellä kovin yksityiskohtaisesti. Jos Suomen perustuslaissa olisi erillinen esipuhe, evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko voitaisiin mainita tässä esipuheessa – mielellään yhdessä ylipäätään uskonnollisen ja elämäntavomuksellisen moninaisuuden tunnustamisen kanssa – ilman, että siitä seuraisi erityisiä juridisia vaikutuksia. Valtion osallistuminen kirkollisesta kulttuuriperinnöstä kuten kirkkorakennuksista huolehtimiseen olisi myös vahva symbolinen osoitus kansakunnan tälle perinnölle antamasta arvostuksesta.

Vahva symbolinen uskonnollisen moninaisuuden julkinen tunnustaminen voisi toteutua esimerkiksi valtion edustajien kuten tasavallan presidentin tai eduskunnan puhemiesin julkisissa esiintymisissä. Mallia voisi ottaa esimerkiksi Norjan kuningas Haraldista, joka eräissä puheissaan luetteli erilaisia tapoja olla norjalainen. Hänen mukaansa norjalaisuus ei ole kiinni ihmisten taustoista, arvoista tai olemisen tavoista, ei myöskään uskonnosta: *Norjalaiset uskovat Jumalaan, Allahiin, maailmankaikkeuteen, ja jotkut norjalaiset eivät usko mihinkään.*”

Lähteet

Saukkonen, Pasi 2023. Kirkko ja valtio moninaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Isto Peltomäki & Veli-Matti Salminen (toim.) 2023. kirjassa Kirkko yhteiskunnassa: suhteet ja rajapinnat: Uskonnonvapauslaki 100 vuotta. Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 143, Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisu. Sivut 87-110.

USKONNONVAPAAUS ON LAPSEN OMA OIKEUS

Uskonnonvapaus on kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla turvattu ihmisoikeus. Muita vastaavia ihmisoikeuksia ovat muun muassa sananvapaus sekä oikeus elämään ja terveyteen. Suomea sitovista ihmisoikeussopimuksista merkittävimmät ovat YK:n ihmisoikeuksien julistus ja Euroopan ihmisoikeussopimus.

Ihmisoikeudet ovat yleismaailmallisia, perustavanlaatuisia, jakamattomia ja luovuttamattomia. Yleismaailmallisuudella tarkoitetaan, että ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Ihmisoikeuksia ei voida jättää toteuttamatta esimerkiksi kulttuuriin tai resurssien puutteeseen vedoten. Perustavanlaatuisuudella tarkoitetaan, että ihmisoikeudet ovat erityisen tärkeitä oikeuksia. Jakamattomuudella puolestaan tarkoitetaan, että kaikki ihmisoikeudet ovat yhtä tärkeitä ja toisistaan riippuvaisia. Luovuttamattomuus tarkoittaa, että ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle ihmiselle, eikä niitä voida ottaa tai luovuttaa pois. (www.ihmisoikeudet.net/yleisesti)

Lasten erityinen asema on huomioitu erikseen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Tämä on laadittu muun muassa siitä lähtökohdasta, että lapsilla on tarve saada erityistä fyysistä ja henkistä suojelua, sillä lapset ovat erityisen alttiita ihmisoikeusloukkauksille ja loukkaukset koskevat heitä vakavammin kuin aikuisia. Lapsen oikeuksien sopimuksella taataan lapsen edun ensisijaisuus, oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuksi ja oikeus erityiseen suojeluun.

Sopimuksen mukaan lapsen vanhemmat ovat lähtökohtaisesti vastuussa lapsen kasvattamisesta ja vanhempien pitää toimia lapsen edun toteuttamiseksi. Heidän on otettava huomioon lapsen näkemykset ja lapsen kehittyvä itsemääräämisoikeus. Lapsen oikeuksien sopimus takaa vain oikeuksien minimitason ja Suomen kaltaisen vauraan maan tulisi panostaa lapsen oikeuksien toteutumiseen sopimusvelvoitteita laajemminkin. (www.ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/lapsen-oikeudet/)

Ihmisoikeussopimusten mukaises-

ti on selvää, että ihmisoikeudet kuuluvat myös lapselle itselleen ja lapsen ihmisoikeuksia koskevissa asioissa lapsen etu tulee aina asettaa etusijalle. Vaikka vanhemmat käytännössä ohjaavatkin lasta koskevaa päätöksentekoa, he ovat vastuussa siitä, että tekevät päätökset lapsen edun mukaisesti ja lasta turvaten.

Uskontoa lukuun ottamatta muiden ihmisoikeuksien kohdalla pidetään itsestään selvänä, että vanhemmatkaan eivät saa tehdä lapsen puolesta aktiivista valintaa, joka voi vaarantaa lapsen ihmisoikeuksien toteutumisen. Vanhemmat eivät esimerkiksi saa evätä lapselta tämän tarvitsemää hoitoa tai teettää lapselle lääketieteellisesti perusteetonta operaatiota, vaikka aikuinen itse voisikin tehdä saman valinnan omalla kohdallaan. Tällaisen valinnan voi lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti tehdä vain lapsi itse, kun hän on riittävän kypsä tekemään tällaisen valinnan.

Ilmeisen historiallisista syistä uskonnonvapauden kohdalla jopa lapsen oikeuksien sopimuksen kirjaukset ovat epämääräisemmät ja tulkintakäytäntö vanhempien oikeuksia korostavaa. Vanhemmilla onkin vakiintuneen tavan mukaan oikeus indoktrinoida lapsensa haluamaansa uskontoon ja osallistaa myös ulkopuoliset tähän ”uskonnolliseen kasvatukseen” lapsen mielipidettä selvittämättä. Samoin kuin perusteettomien lääketieteellisten operaatioiden tai seksuaalisten tekojen kohdalla pitäisi olla selvää, ettei lapsen suostumusta tällaiseen ole eikä sitä edes ole mahdollista saada pitkään aikaan ennen kuin kasvaessaan lapsi alkaa hiljalleen kyetä ottamaan itse kantaa häntä koskeviin päätöksiin.

Kun lapsen omaa näkemystä ei ole mahdollista selvittää, tulisi johtavana periaatteena olla välttää mahdollisia ihmisoikeusloukkauksia. On täysin mahdollista, että lapsi kasvaessaan haluaa ympärileikkauksen tai haluaa toteuttaa seksuaalisuuttaan mitä mielikuvituksellisimmilla tavoilla. Jopa lapsi itse saattaisi haluta tällaista, mutta ei ole mitään keinoa selvittää asiaa luotettavasti. Samoin pitäisi olla selvää, että lapsi saattaisi haluta uskonnollisen kasvatuksen, mutta kenelläkään ulkopuolisella ei ole mi-

tään mahdollisuutta varmistua tästä luotettavasti.

Lukemattomat konkreettiset esimerkit kirjoittaja mukaan lukien osoittavat kiistatta, että ainoa tapa välttää uskonnonvapauden loukkaukselta on suojella lasta uskonnoilta siihen saakka, kun tämä kykenee itse tekemään omaehtoisin valinnan asiasta. Vanhempien auktoriteettiasema huomioiden tämä on mahdollista käytännössä vasta lapsen itsenäistyttyä täysin, eli käytännössä muusta lainsäädännöstä johtuen yleensä lapsen tullessa täysi-ikäiseksi ja saavuttaen siten oletusarvoisen vallan päättää kaikesta itseään koskevasta. Muun muassa lääketieteellisten operaatioiden kohdalla tämäkin periaate toteutuu eikä Jehovan todistajien alaikäisen lapsen ole mahdollista kieltäytyä esimerkiksi verensiirrosta, ellei hoitohenkilökunta kykene todella varmentumaan lapsen vakaumuksen aitoudesta.

Suomessa lapsiasiavaltuutettu on ottanut kantaa lasten uskonnonvapautta koskeviin kysymyksiin. Lapsiasiavaltuutettu on todennut esimerkiksi Jehovan todistajien yhteisössä rikottavan lasten uskonnonvapautta ja samaa tapahtuvan myös muissa uskonnollisissa yhteisöissä. Lapsiasiavaltuutettu ei kuitenkaan tehnyt asiasta selvää linjausta, vaan on päinvastoin todennut ongelmien keskittyvän suljettuihin fundamentalistisiin uskon-yhteisöihin. Valtuutettu on edelleen todennut, ettei hänen ole mahdollista antaa yleistä tulkintaa siitä missä tilanteissa uskonnonharjoitus muuttuu lainvastaiseksi tai lapsen edun vastaiseksi.

On surullista, että länsimaaisessa sivistysvaltiossa ei löydy tahoa, joka toteaisi, että vanhempien päätösvalta lapsen uskonnonvapautta koskevissa asioissa olisi edes periaatteellisesti ongelmallinen. Puhumattakaan siitä, että lapsen uskonnonvapautta alettaisiin todella suojella sellaisella pieteetillä, jolla ihmisoikeuksia tulee suojella ja jolla kaikkia muita lapsen ihmisoikeuksia jo suojellaan.

Yksi julkisvallan tärkeimmistä tehtävistä on suojella erityisesti heikoimmassa asemassa olevia. Kaikki lapset ovat tällaisia ja ansaitsevat turvallisen kasvuympäristön myös omas-

sa kodissaan. Julkisvalta suojelee jo lapsia näiden omilta vanhemmiltaan fyysiseltä väkivallalta ja valikoiden myös henkiseltä väkivallalta. Valitettavasti tässä suojelussa on oman kulttuurihistoriallisen viitekehiksemme kokoinen ja kristinuskon muotoinen aukko.

Kaikkien lasten mielenterveyden ja viime kädessä elämän suojelemiseksi olisi korkea aika ottaa vakavasti myös lasten suojeleminen näiden vanhempien uskonnonvapautta koskevilta ihmisoikeusloukkauksilta. Maailmassa on paljon meitä omien vanhempiemme uhreja, osa rikkiinäisinä elossa ja osa oman käden kautta kuolleina.

Lauri Ojala

KOMMENTTI JAPE LOVÉNILLE

Jape Lovén kirjoitti Vapaa Ajattelijassa 3/2023 lauseen, josta olen eri mieltä. Lovén kirjoitti, että nykyisen hallituksen arvopohja ei osu ihan vapareiden kanssa yksiin. Olen ollut vapaa-ajattelija muutaman vuoden, enkä ole nähnyt liitolamme olevan yhteistä arvopohjaa Suomen puoluepolitiikkaan. Sitä vastoin liittomme sääntöjen 2 §:ssä on selkeästi ilmaistu, että liitto on uskonnottomien henkilöiden puoluepoliittisesti sitoutumaton keskusjärjestö.

Itse olen mukana Vapaa-ajattelijoiden liitossa vain niin kauan kuin puoluepoliittinen sitoutumattomuus toteutuu. Siksi Lovénin lause loukkasi arvostamaani vapaata ajattelua. Vapaa-ajattelijat eivät ole ottaneet viral-

lista kantaa nykyisen hallituksen arvoihin, eikä mielestäni saakaan ottaa. Otamme kantaa vain uskonnottomuuteen liittyviin asioihin.

Oletan vahvasti, että vapaa-ajattelijoiissa on myös nykyisen hallituksen kannattajia, joten jäsenistömme arvopohja on siltä osin erittäin monipuolinen. Muilta osin olen samaa mieltä Jape Lovénin kirjoituksen kanssa. Liittomme toimii uskonnottomien ison joukon puolesta.

Yhteistyötä kaikkien puolueiden kanssa jatkaen, vain uskonnottomuutta edustaan

Risto Puumalainen
Vapaa-ajattelijain liittohallituksen jäsen

USKONNOTON KRISTILLISESTI HAUTAAN

Äitini kuoli muutama kuukausi sitten. Hän oli jo varsin iäkäs ja ollut pitkään muistisairas. Itse olin jo jonkun aikaa ajatellut, ettei äitini elämä enää ollut ihmisen elämää. Sikäli kuolema oli itselleni ja sisaruksilleni helpotus, vaikka aina tuollainen yllättää. Olin erittäin lääkkeitä hänelle noutamassa, kun sain tiedon. Pääsin itse paikalle vain noin 15 minuuttia kuoleman jälkeen. Hän näytti rauhalliselta.

Äitini ei ollut uskossa. Olin sen jo pitkään tiedostanut, vaikka ei näistä puhuttu. Parin vuoden ajan kuljetin häntä kerran viikossa muistisairaiden päiväkerhoon ja kerran sitten tiedustelin häneltä hänen omien vanhempiensa uskoa. Kuten olin jo itse päätellyt, eivät he olleet uskovia. Kirkossa käytiin harvoin ja lähinnä vain suvun yhteydessä siirtymäriiteissä.

Kun kokoonnuimme sisarusteni kanssa, ehdotin, että järjestetään uskonnoton muistotilaisuus. Muut kolme olivat heti samaa mieltä ja vanhempi veljeni kysyi, josko minä selvittäisin käytännöt. Minä siihen, että ilman muuta. Meni pari päivää, ja sain häneltä viestin, jossa hän ”tarkemmin mietittään” totesi, ettei se käy. Mitä suku-

laisetkin ajattelisivat? Ja kun äitimme kuului kirkkoon koko elämänsä ajan, niin kyllä äitimme toivomus olisi, että papin sanoin siunataan. Äitini kun oli tapaluterilainen ja tottunut tiettyihin kaavoihin ja rituaaleihin, niin ehkä olisikin. En katsonut tarpeelliseksi tuoda omaa kantaani sen enempää esille, joten normaalit kristilliset siunausmenot vietettiin Porin isossa kappelissa (jonka salissa muuten ei uskonnotonta muistotilaisuutta voi vietää ilman papin läsnäoloa). Papin kanssa etukäteen keskustellessamme toin esille äitini uskonnottomuuden. Hän sivuutti sen neutraalisti, mutta totesi, että kun hän seurakuntaan oli kuulunut, niin kyllä siunaus kuuluu asiaan. En siihenkään puuttunut, mutta virsien kohdalla ilmoitin, että ei yhtäkään veisuuta ja tämä sopi.

Itse siunaustilaisuudessa pappi kävi läpi äitini elämää niin kuin oli sovittu ja luki normaalit kaavan mukaiset sanat ja loitsut. Lyhyt ja koruton tilaisuus. Itselläni oli ollut mielessä kysyä äidiltäni hänen toiveitaan, miten toimitaan hänen kuolemansa jälkeen, mutta muistisairaudesta takia en voinut, eikä hän itse ollut maininnut sanallakaan näistä. Ainoa, mikä asiaan viittasi, oli hänen

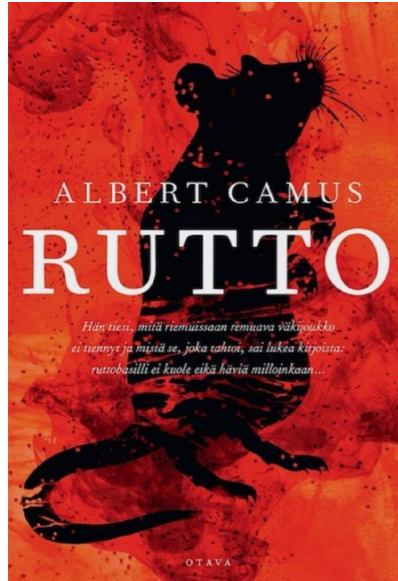
esittämänsä toiveensa päästä pian Matin viereen, kahdeksan vuotta sitten kuolleen isäni viereen. Tämä toteutuikin sitten 28.10. läheisten läsnä ollessa, kun laskimme uurnan hautaan. Suntio oli kytkeä ns. kuolinkellot päälle, mutta ilmoitin, ettei ollut tarpeen.

Papin ammatillisesta toiminnasta minulla ei ole mitään nurisemista. Mutta jos äitini poismeno olisi järjestetty hänen katsomuksensa mukaan, ei kristillinen siunaus olisi ollut paikallaan. Äitini puoleinen suku on enimmäkseen uskonnotonta. Äitini kasvoi uskonnottomaksi ja ominaisuus lienee ollut hänellä perimässään. Isotätini ilmoittikin aikanaan suoraan olevansa puolipakana ja inhoavansa pappeja. Puolipakana-sanalla hän lienee tarkoittanut agnostista uskonnotonta. Mutta niin vain hänetkin saatettiin papin loitsujen saattelemana hautaan. Ajat muuttuvat hitaasti ja luterilainen tapakulttuuri on vielä voimissaan ja kirkolla valta-asema kuoleman jälkeisissä proseduureissa. Porissa lähes kaikki uskonnottomat siunataan edelleen kristillisin menoin. On siis syytä tehdä hautaustestamenti ajoissa.

Yki Räikkälä

MAALLINEN KATEKISMUS

Albert Camus: *Rutto*. Otava, 1948.

ESA AALLAS

Rutto (*La Peste*, 1947) on Albert Camus'n antikristillinen romaani. Maallistuneen katekismuksen muodon sisältävä teos osoittaa, kuinka pyhyys ei hyödytä mitään kärsimyksen ja ruton torjunnassa. Papin rukouksista ja saarnoista välittämättömät lujaluontoiset maallikot nousevat teoksen sankareiksi.

Teoksen ydinkohdassa lääkäri ja pappi seuraavat ruttoon sairastuneen viattoman pikkupojan tuskaista kuolinkamppailua. Jesuiittapappi Paneloux saarnaa, että rutto on Jumalan lähettämä rangaistus. Hän toivoo, että asukkaat, kauhuista ja kuolevien huodoista huolimatta, kääntyvät taivaan puoleen huulillaan ainoa todellinen kristillinen sana, rakkaus. Muusta Jumala kyllä pitää huolen.

Lääkäri Rieux'n mielestä pappi ei ole nähnyt kuolemaa tarpeeksi usein. Ruton vastaisessa taistelussa kyse ei ole sankaruudesta vaan kunniallisuudesta, tehtävän täyttämisestä.

”Jokainen maalaispappi, joka on kuunnellut kuolevan viimeisiä hengenvetoja, ajattelee kuin minä. Hän tahtoo mieluummin lievittää kurjuut-

ta kuin todistella, miten erinomaista se on.”

Papin rukoillessa ääneen ”Jumalani, pelasta tämä lapsi!” lääkäri huomaa lapsen huodon heikenevän ja lakkaavan vihdoin kokonaan. Kamppailu on päättynyt.

Rieux, inhosta pyörtymäisillään, sanoo väsymyksen tekevän hulluksi.

”Tässä kaupungissa saa kokea hetkiä, jolloin ei näe mitään muuta kuin oman kapinansa.”

Paneloux vastaa ymmärtävänsä: ”Se mikä käy yli mittojemme, ärsyttää kapinaan. Mutta meidän on ehkä rakastettava sitäkin, mitä me emme ymmärrä.”

Lääkäri pudistaa päätään.

”Ei. Minun käsitykseni rakkaudesta on aivan toinen. Kieltäydyn kuolemaan asti rakastamasta maailmaa, jossa kidutetaan lapsia.”

Joulukuussa 1948 pariisilaisessa luostarissa dominikaanipapeille puhunut Camus sanoi, että Ruton lääkäri on hänen itsensä kaltainen uskonnoton.

”En ole ripittäytynyt enkä usko ylösnousuun. Jaan teidän kanssanne pahuuden kauhun. Mutta minulla ei ole teidän toivoanne ja jatkan taisteluani sellaista maailmaa vastaan, missä lapset kärsivät ja kuolevat.”

”Kun espanjalainen piispa siunaa poliittisen teloituksen, hän ei enää ole piispa eikä kristitty eikä edes ihminen, hän on koira, aivan kuin sekin, joka jonkin ideologian huipulta käskee tämän teloituksen tapahtua tekemättä itse sitä työtä.” (Camus: *Esseitä: Ateistit ja kristityt*, Otava 1962.)

Nobel-palkintojuhlan lehdistötilaisuudessa Tukholmassa 1957 Camus syytti paavia siitä, että tämä vaikei natsiterrorista. ”Kristittyjen tulee tuoda asiat julki. Jos eivät tuo, niin kristityt voivat elää, mutta kristillisyyttä kuolee.”

Ruton allegorioita

Romaani sisältää monia vertauskuvia. Rutto merkitsi myös totalitarismia: natsismia, fasismia sekä kommunismia ja Francon hallintoa. Sadat ko-

loistaan kömpivät, kaduilla mätänevät rotat ovat ruskeapaitoja.

Saksalaisten miehittämässä, Ranskan kuuluneessa Algerian Oranissa epidemiaa vastaan toimivat ranskalaiset asukkaat ovat kukin tavallaan vastarintaväkeä. Kirjailija itse koki 17-vuotiaana havaitun tuberkuloosinsa hoidon takia eristystä kuin ruttokaupungin asukkaat.

Paneloux on Camus'n tavoin kiinnostunut Algeriassa syntyneestä kirkkoisä **Augustinuksesta**, jonka näkemyksiä kirjailija tarkasteli uusplatonilaisen filosofi **Plotinoksen** ohella yliopistotutkimassaan.

Rieux on työläisen poika ja lähtöisin vaatimattomista oloista niin kuin Camus. Uskonnolla ei ollut mitään sijaa kirjailijan lapsuudenkodissa. Kirjan lääkärin äiti istuu ikkunan äärellä, kuten istui kirjailijan äiti Alger'n asunnon parvekekaiteen äärellä, jolla myös *Sivullisen Mersault* seuraa ihmisvirtaa.

Rutossa virkamies Grand hioo loputtomasti käsikirjoituksensa ensimmäistä kappaletta kuin Sivullisen tekijä kuuluisaa aloitustaan. ”Äiti kuoli tänään. Tai ehkä eilen. Sain vanhainkodista sähkeen: 'Äiti kuollut. Hautaus huomenna. Osanottomme.' Samantekevää. Ehkä se tapahtui eilen.”

Maallikkopyhimys

Camus piti tärkeimpänä poliittisena kirjanaan *Kapinoiva ihminen* -teostaan (*L'Homme révolté*, 1951). Kirjailija katsoo kristinuskon suhtautuvan ihmiseen pessimistisesti, mutta optimistisesti kohtaloon. Itseään Camus luonnehtii pessimistiksi suhteessa ihmiseen suhteen. Happamasti kohtaloon, mutta myönteisesti historian kulkuun ja muutokseen vannovaan marxismiin hän suhtautuu varauksellisesti.

Kiivaan debatin Ranskassa nostattanut teos teki Camus'ta oikeiston ohella epäsuositun kommunistisessa vasemmistossa. Maallikkopyhimykseksi (*lay saint*) entistä ystävänsä ni-

KIRJAT

Wikipedia Commons / United Press International

mitelleen **Sartren** mielestä Camus kirjoitti asioista, joita ei ymmärrä. Lukematta **Marxia** ja **Engelsiä** hän jätti Kapinolvassa ihmisessä huomioimatta luokkataistelun.

Porvarillisen idealismin viimeisen linnakkeen moralistina Camus'ta pitänyt Sartre itse erkaantui idealismista

MUSTAJALKOJEN JÄLKEÄINEN

Mondovissa Algeriassa 1913 syntynyt ja lapsuuden ja nuoruutensa pääkaupunki Algerissa elänyt **Camus** koki kuuluvansa maahan muuttaneiden ranskalaisten *mustajalkojen* (*pieds noirs*) toisen polven siirtolaisiin.

Hän oli haluton myöntämään, että nautti kolonialistien etuoikeuksista ja oli vihkiytynyt ranskalaiseen Algeriaan. Hän ei valinnut puolta Algerian konfliktissa, vaan uskoi loppuun saakka naiivisti arabien ja Algerian ranskalaisten yhteisloon. Hänen idealisminsa lähti työväenluokkaisen siirtolaisväestön puolustamisesta. Miten sen käy, jos Algeria itsenäistyy?

Ranskassa 1940-luvulta alkaen elänyt Camus etäännytti jossain määrin Algeriasta, ja oli viimeisinä elinvuosinaan jyrkän arvostelun kohde. Moni hänen ystävänsäkin ihmetteli, miksei hän liittynyt kannattamaan itsenäisyysliikettä. Camus piti Algerian vapautusliike **FNL**:ää äärinationalistisena, Nasserin ja Moskovan tukemana liikkeenä. Kahdeksatta vuotta kestänyt sota Algeriasta (1954-1962) vaati yli puoli miljoonaa uhria. Heistä suurin osa oli muslimia. Miljoona eurooppalaista pakeni maasta.

Itse olen käynyt kahdesti Algeriassa. Marraskuussa 2013 esitelmöin Camus'n ja välimerellisyuden vaikutuk-

ja individualismista ja oli lähellä marxismia ja toveriliittoa kommunistien kanssa. Camus moitti Sartrea autoritaarisen sosialismin puolustamisesta.

Kellot soivat vapaa-ajattelijalle

Joulun alla 1959 Camus kertoi viimeiseksi jääneessä julkisessa esiintymisessään Aix-en-Provencen ranskalaisessa instituutissa ulkomaalaisille opiskelijoille kirjailijan työstä, jota piti ihmisen työnä jumalallisen inspiraation sijaan.

”Kristittyjen jumala ei ole minua varten, enkä tunne hengellistä vetoa kristillisyyteen. Vaikka en ole filosofi, minua kiinnostaa tietää, kuinka meidän tulee toimia, kun ei usko jumalaan eikä järkeen.”

Opiskelija kysyi, onko hän vasemmistointellektuelli. ”En ole varma siitä, olenko intellektuelli. Mitä tulee vasemmistoon, kannatan ja tuen sitä. Olen syntynyt vasemmistolaiseen perheeseen.”

Pari viikkoa myöhemmin, 3. tammikuuta 1960 Camus menehtyi auto-onnettomuudessa matkalla Pariisiin eteläisen Ranskan Lourmarinin kodistaan. Paikalta löytynyt salkku sisälsi postuumina 1994 toimitetun *Le Premier homme* -teoksen (*Ensimmäinen ihminen*, Otava 1995) kesken-eräisen käsikirjoituksen.

Camus'n arkkua ei viedä vallitsevan tavan mukaisesti ensin kirkkoon, vaan se kannetaan suoraan Lourmarinin kylän pienelle hautausmaalle. Kylän katolisen sekä protestanttisen kirkonkellojen sijasta keskustorin kellot soivat vapaa-ajattelijalle.

ALFRED SARLIN, VAPAA-AJATTELIJA 1910-LUVULTA

MAIJA SARASTE

Ei ole tiedossa, kuka esitti ensimmäisenä ajatuksen vapaa-ajattelijoiden omasta lehdestä, mutta virallisesti *Vapaa Ajatus* -lehden perusti Tampereen vapaa-ajattelijayhdistyksen puheenjohtaja **Vihtori Kosonen**, josta tuli lehden vastaava toimittaja. Lehden perustajajoukkoon kuuluivat myös **Ernst Lampén**, **Emil Rautell**, **Ilmari Kianto**, **Sven Elof Kristianson** ja **Alfred Sarlin**.

Alfred Sarlin syntyi vuonna 1860 Tuusniemellä herännäisjärjestön poikana. Hän oli koulutukseltaan agronomi, joka työskenteli toimittajana muiden muassa *Työmiehessä* ja *Työmiehen Illanvietossa*. Niistä hänet erotettiin syytettynä teosofista ja harhaoppisuudesta. Vuonna 1908 Alfred perusti *Kustannusliike Tarmon*, jonka kautta hän julkaisi keisarin- ja kirkonvastaisia kirjoja. Vuonna 1914 hän joutui vankilaan syytettynä majesteettirikoksesta.

Vapaa Ajatuksen ylivoimaisesti ahkerin kirjoittaja oli Sven Elof Kristianson, mutta lehteä ei voinut lukea törmäämättä myös Alfred Sarlinin nimeen tai oikeammin hänen nimimerkkiinsä, Asa Jalakseen. Häneltä julkaistiin vuosina 1910-1916 lehdessä 46 kirjoitusta. Ne olivat enimmäkseen lyhyitä ajatelmia papiston tai kirkon toiminnasta, kristinuskosta, *Raamatusta* tai uskonnonvapaudesta.

Kirjoitusten tyyli oli usein varsin poleeminen ja sarkastinen. Valtaosa julkaistiin nimimerkillä Asa Jalas, muutamat kirjoitukset olivat nimimerkeillä A.B.S. tai Asa. Yksi tunnetuimmista kirjoituksista ilmestyi huhtikuussa 1910 otsikolla *Alas ryöstävä kirkko*, joka alkaa provosoivasti: ”Täällä Helsingissä näkyy liikkeessä kaduilla eläjiä, jotka muistuttavat kahdelle jalalle nostetuita lihatynnyreitä.” Kirjoituksessa kritisoidaan kiihkeästi pappien ja kirkon veronkanto-oikeutta. Samaa teemaa käsiteltiin kesäkuussa 1912 kirjoituksessa *Sananen pappien palkoista ja siitä miten niitä kannetaan*. Monissa Asa Jalaksen kirjoituksissa kerrottiin kristinuskon sotaisuudesta ja kritisoitiin voimakkaasti Raamattua.

Vapaa Ajatuksessa julkaistiin Alfred Sarlinin arviot **Veikko Palomaan** kirjasta *Jumala ja rikoslaki sekä ”Jumalan pilkan” mahdollisuus*, **Hjalmar Eklundin** teoksesta *De s.k. Mosebäckernas Utvecklingshistoria* ja **Viljo Mömmön** teoksesta *Uskonollisia ajankysymyksiä* sekä laaja artikkeli

Painoviranomaiset ja henkinen vapaus, jossa kuvattiin Alfred Sarlinin omistaman Kustannusliike Tarmon kohtaamia painostustoimenpiteitä. Alfredin Asa Jalaksen nimellä kirjoittamat teokset olivat näkyvästi esillä Vapaa Ajatuksessa. Niistä kerrottiin pikku-uutisissa ja niistä julkaistiin katkelmia ja arvioita. Kirjoja myös mainostettiin lehdessä ja niitä myytiin lehden toimistossa.

Vapaa Ajatuksen julkaisijat joutuivat kokemaan paljon huolta siitä, kuinka lehti selviää taloudellisesti. Talouden tukemiseksi lehti julkaisi myös kirjoja. Vuonna 1916 lehti julkaisi Alfredin teoksen *Pelastusarmeija*. Kirjasta otettiin 5000 kappaleen painos, joka saatiin lähes kokonaan myydyksi. Huolimatta vuoden 1916 onnistuneesta kirjamyynnistä Vapaa Ajatuksen viimeinen vuosi oli tappiollinen. Lehden tukemiseksi Alfred ystävineen perusti vuoden 1917 alussa lehden kustantajaksi *Kustannusosakeyhtiö Päivän*. Yhtiön 200 osakkeista Alfred omisti 198 kpl. Tästä yrityksestä huolimatta vuoden 1917 lopussa ilmestynyt lehti jäi viimeiseksi numeroksi.

Vapaa Ajatus -lehti ja sen piirissä toimineet ihmiset olivat Alfredille tärkeitä, sillä siitä joukosta hän löysi hengenheimolaisensa. Alfred Sarlin menehtyi diabetekseen Helsingissä elokuussa 1919.

Alfred Sarlinin elämänavaiheista, tuotannosta ja aatteista kerrotaan vasta ilmestyneessä teoksessa *Alfred ja Anna Sarlin. Maalaispappilasta maailmaa muuttamaan*. Kirjan on julkaissut Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Kirjaa voi tilata kirjoittajalta maija.saraste@gmail.com (hintaa 20 e + lähetyskulut) tai sen voi ladata maksutta osoitteesta www.thpts.fi/julkaisut/maat-julkaisut/alfred-ja-anna-sarlin-maalaispappilasta-maailmaa-muuttamaan/

AIVOJEN AIVOITUKSET

Jukka Häkkinen: *Salaliitot ympärilläni – Miksi totuus ei kiinnosta aivojamme?* SKS, 2023.

PÄIVI KOVANEN

Jukka Häkkinen kirja liittyy joukkoon teoksia, joissa salaliittoteorioita ja niiden syntyä sekä perusteita tutkillaan. Häkkinen selittää teorioita aivotutkijan näkökulmasta, eli keskittyen havaitsemiseen, ajatteluun ja päätöksentekoon.

Yleistäen voidaan sanoa, että Häkkinen keskeinen viesti on: salaliittoteoreetikot eivät ole harhaisia tai typeriä, ja jokainen voi päätyä salaliittoteorian kehittäjäksi. Nykyaikaa pidetään herkästi salaliittoteorioiden kulta-aikana. Kuitenkin vastaavia kulta-aikoja on ilmennyt vuosikymmeniä erilaisten murrosaikojen ja epävakauden myötä. Näin Häkkinenkin toteaa.

Voi varmaan myös sanoa, että elämme salaliittoteorioiden selitysten kulta-aikaa. Niin monista näkökulmista salaliittoteorioita nyt tulkitaan. Häkkinen teos tuo tähän oman lisänsä. Muita selityksiä tarjoavat kirjoissaan esimerkiksi viestinnän professori **Esa Väliverronen** sekä yhteiskuntatieteiden professori **Pasi Kivioja**.

Väliverronen ajatus on, että alttiuteen salaliittoteorioille vaikuttaa ihmisen tapa käsitellä tietoa. Kivioja

puolestaan näkee salaliittoteorioiden taustalla henkilökohtaiset syyt, esim. trauman tai muun elämän myllerryksen. Lisäksi isommat kriisit (sodat, pandemiat) saavat salaliittoteoriat kukoistamaan: tarvitaan selityksiä maailman tapahtumille.

Sivulla 37 Häkkinen määrittelee salaliittoteorian tyypilliset piirteet. Lainaan niitä tiivistetysti: tavoitteita edistetään salassa, näkyvien asioiden takana piileksii todellinen totuus ja asiat eivät voi olla sattumaa. Salaliittoteorioissa on Häkkinen mukaan piirteitä arkipäiväisestä juonittelusta eli selän takana toimimisesta. Useimmat tutkijat eivät kuitenkaan pidä arkista juonittelua salaliittoteorianä. Tutkijan taustansa mukaisesti Häkkinen silti toteaa: aivojen kannalta salaliittoteoriolla ja juonittelulla ei ole suurta eroa.

Tähän päästyään ja jatkossakin hän lisää tekstiinsä niin paljon esimerkkejä, että varsinainen aihe meinaa hukkua. Erityisesti havaitsemisen, ajattelun ja päätöksenteon yhteydet salaliittoteorioiden kehittelyyn jäävät vähän sekaviksi. Viimemainittuja prosesseja kuvataan viidessä luvussa. Niinpä etenen luvuittain ja yritän löytää salaliittoteorioille altistavat aivot, tai ainakin keskeisen perustelun.

Metsästäjä-keräilijän aivot -luvussa korostuu havaitsemisen merkitys. Havaitseminen esitetään kuitenkin pääsääntöisesti toisessa merkityksessä eli salaliittojen tunnistamisena. Tämä luku on ehkä koko kirjan sekavin. Luvun tiivistys metsästäjä-keräilijän työkalupakiksi kuvaa, kuinka aivot ovat kehittyneet oloissa, joissa on nykyistä enemmän epävarmuutta ja satunnaisuutta. Uhkien tarkkailun ja mahdollisuuksien yliherkkä havaitsemien on tätä perua.

Toisen luvun *Arvailevissa aivoissa* kuvataan, kuinka tehdyistä havainnoista päästään päätöksentekoon. Ja tehtävää hoitaessaan aivot toisinaan vetävät mutkat suoriksi. Toisaalta ihminen ei selviäisi joistakin tilanteista ilman tämän tapaista ennakoitua. Juuri arvailivat aivot eivät ole kiinnostuneet totuudesta, vaan valikoivat tietoa luoden samalla tilannesidonnan totuuden.

Tämän luvun kiinnostavin, ehkä myös merkityksellisin, kohta on vahvistusvinouma. Sen kanssa ei ole leikkiminen. Vahvistusvinouma tarkoittaa, että aivot eivät jaksa hakea lisätietoa eivätkä jää pohtimaan vastakkaista tietoa. Jokseenkin hyvä tieto riittää. Vahvistusvinouman katalin vaikutus on, että jää huomaamatta tieto, joka on vastoin omaa ajattelua. Tällöin jää oma pohdinta ja tiedon lisääminen hyödyntämättä.

Kolmannessa luvussa aiheena ovat *Merkityksiä luovat aivot*. Vasta tässä luvussa oikeastaan on esimerkkejä havaitsemiseen liittyvästä mahdollisuudesta virhetulkintoihin. Merkitysten keskiössä voidaan nähdä oletus, että elävillä olennoilla on mieli ja aikeita. Evolutionaarisesti on järkevää olla muita kohtaan ennakkoluuloinen. Vahvistusvinoumat antavat tilaa stereotyyppioille, luokittelulle sekä totunnaisten ajattelutapojen ylläpitämiselle. Nämä puolestaan tuovat tilan myös vastakkainasetteluille. Taipumus nähdä tapahtumia muiden tavoittelemina asioina, lisää myös alttiutta salaliittotulkinnolle.

Tämän vastapainoksi on kuitenkin todettava, että ihmisten on mahdollista tunnistaa omat ennakkoluulonsa muita kohtaan. Vaikka olisikin taipumus jaotteluun meistä ja muista, se ei suoraan tarkoita tavoitetta tai perustetta syrjintään, saati tuhoamiseen.

Neljännän luvun *Hyvänmielen aivot* kuvaa syitä ja lainmukaisuuksia. Kuten Häkkinen kuvailee, syiden keksiminen liittyy sattuman vähättelyyn ja hyvän mielen ylläpitämiseen. Suurilla tapahtumilla on suuri syy, minkä vuoksi juuri ne johtavat herkästi salaliittoteorioihin. Tapahtumien ymmärtäminen on niin merkityksellistä, että hyvän mielen säilyttämiseksi keksitään paljon syitä ja sattuma hylätään. Salaliittoteorioista voi muotoutua osa ihmisen minäkuva, jolloin niistä on vaikea luopua. Oman älykkyyden kokemus on myös huippuluokkaa.

Hyvänmielen aivot tarvitsevat kontrollin tunnetta. Taikauskosille tavoille johtaa sen myötä saavutettu hallinnan tunne. Toisaalta kontrol-

lin tunne voi olla illuusio, jonka ihminen tietoisella tasolla ymmärtää, vaikka toiminnan ja sen selittämisen välillä on ristiriita. Kontrollin tunne voi myös auttaa selviytymään paremmin vaikeista tilanteista ja tapahtumista.

Viides luku päättää kirjan matkan *Salaliittoaivoihin*, ja samalla katsastetaan kirjoittajan omia kokemuksia juonimisesta. Lisäksi katsotaan ideologioiden ja henkisyiden kytkentöjä salaliittoihin. Häkkinen toteaa, että aivot eivät tee pelkästään tilanteiden autoaattista arviointia, vaan tulkintaprosessi on mutkikkaampi. Myöskään teorian syntyä ei voida ennustaa, vaan tutkia siihen johdaneita syitä jälkepäin. Lopuksi Häkkinen tarjoaa selviytymisohjeet keskusteluihin salaliittoteoreetikkojen kanssa.

Tämä kirja kannattaa lukea. Välillä esitettyjen salaliittoteorioiden lukuisuus alkaa hengästyttää, varsinkin tekstin alkupuolella. Tämän hengästymisen vastapainoksi Häkkinen esittää tuloksia lukuisista tutkimuksista, niin ihmisen havaitsemiskykyyn kuin muihinkin kognitiivisiin toimintoihin liittyen. Aika ajoin pohdin, ovatko esitetyt asiat suoraan verrannollisia aivojen toimintaan.

Vaikka lähtökohdaksi otetaan evolutionaarinen näkökulma, on sen päälle kerrostunut paksultikin kokemusta ja tietoa. Häkkinen viittaa kirjassaan taikauskoon yhtenä salaliittoteorioille altistavana tekijänä. Mielestäni tämä jättää vielä tilaa ajatukselle, että syiden ja seurausten sekä selitysten kehittäminen ei sinänsä tuota salaliittoteoriaa. Vasta oman asian oikeuttaminen ja vahva usko siihen luo salaliittoteorian. **Markus Tiittula** on todennut, että salaliittoteorioihin tarttumisella on tilastollinen yhteys lukuisiin tekijöihin, mm herkkäuskoisuuteen, taikauskoon sekä uskonnollisuuteen.

Omaankaan asiaan ei siis kannata uskoa sokeasti.

Kirjoittaja on Keski-Suomen vapaa-ajattelijain aktiiveja.

NÄIN JUMALAKORTTIA LYÖTIIN PÖYTÄÄN JA ALAMAISTEN PÄIHIN

Markus Tiittula: Jumalakortti – Uskonnon ja politiikan epäpyhä liitto. Johnny Kniga, 2023.

YKI RÄIKKÄLÄ

Uskonnoista ja uskontojen käyttötarkoituksista on kirjoitettu runsaasti, mutta aihe onkin loputon lähde ja aina vain ajankohtainen. Uskonnot ovat vallankäytön väline ja niitä käytetään poliittisiin tarkoituksiin. Edelleenkin. Hyvä väline uskonto näihin onkin, kun ne edustavat niin monille muuttumatonta totuutta, ja näistä totuuksista ja uskonnon määräyksistä poikkeaminen voi tuottaa kauhistuttavan rangaistuksen tuonpuoleisessa. Niinpä jumalakortti on hyvä vetää esiin hallittavia rottiin pantaessa, poliittisissa päämäärissä ja ihmisoikeuksien loukkamisissa.

Suomen itsenäisyyden ajan eduskuntapuheissa *Raamattu* on eduskunnan tietoasiantuntija **Timo Turjan** mukaan eniten siteerattu teos. **Markus Tiittulan** *Jumalakortti* kertoo

pääasiassa juuri uskontojen käytöstä valtapyrkimysten ja poliittisten intentioiden saavuttamisessa ja säilyttämisessä.

Jumalia on aina käytetty moniin tarkoituksiin ja siis varsinkin valtapyrkimyksiin, eikä aina ole niin tarkkaa, miten niitä käytetään. Välillä jumalat ovat sulautuneet yhteen, aina tarkoituksen mukaan. Muuan eri kulttuureissa palvottu ”jumalsulautuma” Atargatis oli samalla rakkauden, hedelmällisyyden, neitsyyden sekä sodan jumala, eikä siinä ollut mitään kummallista. Ja sellainenhan se nykykristittyjenkin palvoma jumala on (Atargatis muuten oli naispuolinen jumala – selvä pakanajumala).

Tiittula toteaa myös **Jonas Gardellin** teoksessaan *Jumala* kirjoittaneen, että kristinuskon jumala on yhteensulautuma eri jumaluuksista ja jumalauksista monien eri kansojen ja kulttuurien piirissä useiden tuhansien vuosien aikana Välimeren alueella. Olen aikoinaan lukenut tuon Gardellin kirjan. Minua, kuten Tiittulaakin, ihmetyttää se, että Gardell kaikista itsekin tunnustamastaan koko asian epäloogisuudesta huolimatta uskoo jumalaan.

Tiittula kertoo kirjassaan, miten **Konstantinus** kääntyi kristityksi ja määräsi (!) hallintonsa palvomaa kristinuskon jumalaa. Myöhemmin siitä tuli Rooman valtakunnan pakouskonto. Uskonto, joka oli aiemmin tyyten kielletty! Myöhemmin eräs aikakauden keisari, **Theodosius**, uskoi valtakunnan tulevan voimakkaammaksi, jos kaikki alamaiset palvoisivat sitä yhtä ja samaa jumalaa. Näin sitä jumalakorttia lyötiin pöytään ja alamaisten päihin.

Yksi esimerkki jumalakortin käyttämisestä valta-asemassa on ex-presidentti **Trump**. Kerran hän hajotti rauhanomaisen mielenosoituksen

väkivalloin kyynelkaasulla ja sen jälkeen otatti itsestään kuvan kirkon edessä Raamattu kädessään. Ei puhua pukahtanut mitään, ei mennyt siihen kirkkoon, vaan vain nosti Raamatun ilmaan. Tämä oli poliittinen viesti, joka oli tarkoitettu kristillisenationalistiselle kannattajajoukolleen. Siinä myös verhoitiin autoritaarisuus uskontoon. Ja evankelikaalit ja kristillinen oikeisto hurrasivat ja siunasivat Jumalan valittua.

Kirjassa ei ole pelkästään käytetty runsaasti eri lähteitä, vaan Tiittula on matkoillaan saanut haastatella useita henkilöitä niin uskovalta kuin sekulaariltakin puolelta. Niinpä aineisto on monipuolinen ja eri näkökulmia esille tuova. Eräs haastateltava suomalainen poliitikko ilmoittaa, kuten monet kristityt, että ”kristityt ovat maailman vairotuinen ryhmä”. Totuusperää siinä on vähän, mutta omahyväisyyttä sitäkin enemmän. Sillä annetaan ymmärtää, että vain kristinusko edustaa hyvyttä, jonka maailmassa esiintyvä pahuus haluaa nitistää. Tämäkin on yksi muoto jumalakortin esiin vedosta.

Kirja sisältää lukuisia mielenkiintoisia haastatteluja. Yksi niistä on Suomen uskonnonopettajien liiton pj.

Tuovi Pääkkönen, joka ilmoittaa, ettei kouluissa enää pitkiin aikoihin ole pyritty tekemään pieniä luterilaisia. Hän itse ei ole kertonut oppilailleen, että kristinuskon opetus olisivat absoluuttisesti totta, mutta ei liioin sitä, että Jumala olisi fiktiota. Sitten hän hienosti toteaa Nooan tarinasta, että vaikka Jumala hukutti Nooan perhekuntaa lukuun ottamatta koko ihmiskunnan, niin Jumala kuitenkin ”halusi pelastaa ihmiskunnan ja asetti sen merkiksi sateenkaaren”. Että on siis ”toivoa ja luottamusta”. Ja Pääkkösen mukaan arkkki on ”teologisesti hieno” ja siinä käytetään teknologista osaamista pelastamaan maailma eko-katastrofilta(!). Kaunista. Tämä edustaa hienosti kristittyjen ja apologettien Raamatun selittämistä parhain päin ja positiivisesti. Ja kun tietää peruskoulujen uskonnon oppikirjat, sietäisi kyllä todellakin saada uskonnonopetus korvatuksi yhteisellä katsomusaineella.

Uskonnoista, uskontojen sekä politiikan välisistä kiemuroista vähän tietävälle kirja tarjoaa runsaasti tietoa ja eväitä miettiä omaa maailmannäkemyttään, kun taas uskonnottomalle ateistille ei niinkään. Päinvastoin,

kirjaa lukiessani tuli mieleen eräänlainen kuploutumislilmö, vahvistus-harha. Niin useasti mietin, että ”juuri noin, noin minäkin olen ajatellut”. Jos ei nyt sentään uskonvahvistusta, niin uskonnottomuuden vahvistusta... tosin uskonnottomalle harvoin noin käy. Korkeintaan tiedot ja yksityiskohdat vain tarkentuvat.

Kirja esittelee runsaasti esimerkkejä *Vanhan testamentin* järjettömyyksistä. Nämä ovat käytännössä asiaan vähänkään perehtyneille uskonnottomille jo varsin tuttuja, mutta ei kertaus pahitteeksi ole. Ne ovat kuitenkin tarinoita, joista kristinusko lähtee. Monet kristityt häpeilevät näitä ja selittävät, että se oli ennen, mutta nyt eletään ”uuden liiton” aikaa.

Tiittula kirjoittaa selkeästi ja kevyt sarkastinen ote tuolloin tällöin ei yhtään tee huonoa. Kuten hyvät tietokirjat, toimii tämäkin myös hyvänä haku-teoksena. Lähdeluettelo on vaikuttava. Viitteitä on peräti 599. Lähdeluettelo on 20 sivun mittainen. Eli hyllyyn kirja vain ja helposti käsien ulottuville. Ja tätä turhempia tavaroita on joululahjaksikin mahdollista hankkia.

TILANNE IRANISSA HUONONTUNUT

Binar Mustafa: Nainen. Elämä. Vapaus! – Iranin protestit ja naisten vallankumous. TA-tieto, 2023.

Nobelin rauhanpalkinto myönnettiin tänä vuonna iranilaiselle ihmisoikeusaktivistille **Narges Mohammadille**, joka kärsii parhaillaan yli 10 vuoden rangaistusta teheranilaisessa vankilassa. Hänet on myös tuomittu 154 raipaniin. ”Nainen, elämä, vapaus”, kiteytti Norjan Nobel-komitea valintansa. Se on ollut iranilaisten mielenosoittajien iskulause sen jälkeen, kun 22-vuotias Masha Amini kuoli tutkintavankeudessa Teheranissa syyskuussa 2022.

”Nainen. Elämä. Vapaus!” on myös tänä syksynä ilmestynyt, Iranin naisten taistelusta kertovan 92-sivuisen kirjan nimi. Sen on kirjoittanut toimittaja, ihmisoikeusaktivisti, myös vapaa-ajatteliija-aktiivi **Binar Mustafa**.

Kirjassa hän kuvaa ja arvioi tilannetta ja nousseita protesteja, naisten roolia muutoksessa ja Iranin näkymiä. Entä

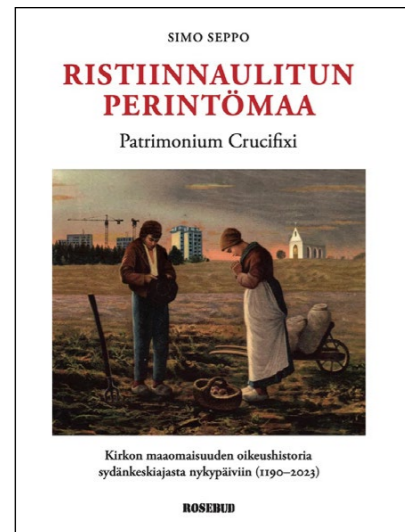
millaisia vaikutuksia poliittisen islamin kohtaloon sekä Lähi-idän ja kansainväliseen kehitykseen olisi sillä, jos ruohonjuuritasolta alkanut kansannousu johtaisi Iranin islamilaisen tasavallan hallinnon kaatumiseen?

Valitettavasti viime viikkojen tietojen mukaan hallinto on onnistunut toistaiseksi tukahduttamaan liikehdintää. Huivipakon valvontaa on kiristetty entisestään. *Amnesty* mukaan liikennekameroita on käytetty autolla ilman huivia ajavien naisten tunnistamiseen. Yli 2000 autoa on takavarikoitu toistuvan rikkeen vuoksi. Huivipakon valvontaa on lisätty myös työpaikoilla. Viranomaiset ovat kieltäneet huivipakkoa uhmanneilta työtöiltä ja naisilta esimerkiksi opiskelun, terveydenhuollon palveluita, pankkipalveluita sekä julkisen liikenteen.

EY

KIRKON MAANOMISTUKSEN ONNI JA ONNETTOMUUS

Simo Seppo: Ristiinnaulitun perintömaa. Patrimonium Crucifixi. Kirkon maaomaisuuden oikeushistoria sydänkeskiajasta nykypäiviin (1190-2023). Rosebud, 2023.

KAIIJA HEIKKINEN

Simo Sepon tutkimus on omaperäisesti kirjoitettu, erinomainen teos kirkon maaomaisuuden eli ristiinnaulitun perintömaan, kuten sanottiin 1300-luvulla, historiasta liki tuhannen vuoden ajalta. Se on todella ”Suomen kirkonmaan elämänkerta”. Teoksessa tarkastellaan kirkon maan saantia, omistamista, hallussapitoa, käyttöä ja maahan liittyviä riitoja, joita on syntynyt lähinnä kirkon ja valtion vastakkaisista intresseistä.

Kyse on oikeushistoriasta ja lähteinä ovat oikeuslähteet kuten lait. Näistä erikseen on syytä mainita katolisen kirkon kanoninen laki ja myöhemmän ajan kirkkolait ja asetukset. Tämän tapaisten lähteiden käyttö on tuonut teokseen kuivaa asiallisuutta, mistä pidän. Tosin Seppo välillä innostuu käyttämään lennokasta kieltä, joka ei aina istu kohdalleen. Esimerkiksi hän nimittää **Kustaa Vaasan** kirkkopoliitikkaa kansallissosialistiseksi (s 133).

Teos on todellinen tietopaketti, erityisesti mitä tulee keskiaikaan ja 1600- ja 1700-lukuihin. Näitä myöhempi aika,

varsinkin 1900-luku on käsitelty vavaisemmin, ja välillä teoksen pääteema eli kirkon maanomistus lähes unohtuu muiden aiheiden alle. Tehtävä on ollut valtava ja lopussa ilmeisesti kiirettäkkin on pitänyt.

Tutkimus edustaa teologiaa, kirkkohistoriaa ja oikeustiedettä. Vaikka teologinen aines on jätetty vähälle huomiolle, on teoksessa asioita, joihin maallikon on vaikea päästä sisälle. Teoksessa kirjoitetaan eri aikakausien kirkollisista merkkihenkilöistä kuten piispoista, uskonnon filosofeista ja kirkko-oikeuden edustajista. Koska en ole pätevä arvioimaan näitä kysymyksiä enkä muutenkaan teosta oikeushistorian näkökulmasta, otan esille joitakin itseäni kiinnostavia asioita.

Kirkkomaan pyhyys ja luovutuskielto

Teoksen punaisena lankana on katolisen kirkon käsitys kirkon maaomaisuuden pyhydestä. Se on ristiinnaulitun perintömaata, joka voi vain lisääntyä eikä koskaan vähetä. Sitä suojaa ns. *alienatiokieltö*. Maata ei saa hävittää, myydä tai luovuttaa muille kuin muutamien poikkeuksien. Uskonpuhdistuksesta huolimatta kielto säilyi myös luterilaisessa Suomen kirkossa aina 2000-luvulle asti. Vielä vuoden 1995 kirkkolaissa maan luovutuskiellosta oli poistettu teologiset perustelut, mutta kielto oli mukana ns. *tuhlauskieltöna*. Lopullisesti se poistui vasta 14.4. 2023 hyväksytystä kirkkolaista. Poisto on avannut pelottavan näkymän kirkon tulevaisuuteen; sen maaomaisuus on alistettu pahimmillaan markkinatalouden spekulatiolle.

Lukijan pidettävä pää kylmänä ja oltava tarkkana

Teos on hyvin jäsennellyt. Tehtävänasettelu ja tutkimuksen kohteena olevat kysymykset on huolellisesti merkitty, ja lopussa on erinomainen yhteenveto tu-

loksista. On harmillista, että 1900-luku on jäänyt turhan vähälle huomiolle. Olisin kaivannut paljon yksityiskohtaisempaa esittelyä sodan jälkeisestä tilanteesta, jossa kirkko vastoin kirkkolakia joutui antamaan maata siirtolaisille. Nyt vain toistetaan, miten tässä rikottiin perustuslakia, mutta jää epäselväksi, miten, missä ja kuinka paljon kirkon maata oikein luovutettiin.

Teoksen pitkä ajallinen ja laaja alueellinen perspektiivi on toisaalta haitaksi ja toisaalta lisää asian mielenkiintoa. Esimerkiksi keskiajasta puhuttaessa ensin esitellään paavit ja kunkin paavin merkitys kanonisen lain kehityksessä ja käännytystyössä ja käsitellään laajemminkin katolisen kirkon toimintaa. Sitten saatetaan ottaa esimerkkejä Keski-Euroopasta, kunnes siirrytään Ruotsiin ja lopuksi Suomeen. Lukijan on pidettävä pää kylmänä ja oltava tarkkana, mistä milloinkin on oikein kyse.

Välillä kirjoittaja tekee aikamoisia sivuhuypyjä itselleen kiinnostaviin asioihin. Tällöin kirjoittajan oma ääni tulee vahvasti esille. Näitä on esimerkiksi reipas esittely maanhankinnan kannalta tärkeästä **Veikko Vennamosta**, joka oli karjalaisten ääni siirtolaisten asuttamisessa ja joka oli tuttu liki jokaiselle pohjoiskarjalaiselle tärkeänä unohdetun kansan puhemiehenä. Myös nälkävuodet saavat kirjoittajalta innostuneen esittelyn, vaikka kirkon toimia, puhumattaakaan maan käytöstä ei tuoda nälänhädän yhteydessä millään tavalla esille.

Teos on selkeästi jäsennellyt tietopaketti Suomen kristillistämisestä maanomistuksen kannalta katsottuna. Tämä näkökulma on nerokas. Onhan kristillinen käännytystyö uskonnon lisäksi aina myös taloutta ja sosiaalista toimintaa. Näin oli varsinkin keskiajalla, jolloin Suomen ja monien muiden maiden kristillistäminen kulki käsi kädessä valtiollisen valloituksen kanssa.

Luettelot seurakunnista ja muut tilastot auttavat asian ymmärtämisessä. Hyvänä esimerkkinä on luettelo seurakunnista, jotka oli perustettu ennen vuotta 1550 eli ennen uskonpuhdistus-

ARVOSTELU

ta. Luettelosta näkyy, miten kristinusko eteni keskiajalla lähinnä Länsi-Suomeen (Hämeeseen, Varsinais-Suomeen ja Pohjanmaalle), kun taas Savossa oli vain muutama seurakunta eikä Pohjois-Karjalassa yhtään. Karjala tarkoitti luettelossa Kannasta. Siksi Sepon väitettä, että seurakunnat ulottuivat 1540 kauaksi itään (s. 327) voi pitää liioitteluna. Taulukkoa on hyvä lukea rinnakkain Suomen rajojen historian kanssa. Itä-Suomi oli pitkään Novgorodin ja Moskovan Venäjän valtakunnissa, joten kristillistäminen sai siellä erilaisia muotoja kuin Länsi-Suomessa.

Kirkon lähetystyö ja suomalainen kansanusko

Yhtenä kiinnostavimmista asioista on katolisen kirkon alkuperäinen maan hankinta, mikä tapahtui 1100- ja 1200-luvulla. Nähdäkseni kirjoittajan teologinen tausta tai tutkimuksen yleinen kirkkohistoriallinen ote vaikuttavat, että tutkija puhuu maan saannista, saamisesta, vaikka voisi puhua anastamisesta, varastamisesta, viekkauksella ja vääryydellä hankkimisesta.

Katolinen kirkko käytti lähetystyöhön sopivaa teologiaa pakanuudesta. Niinpä moni paikka nimettiin ”paholaisen kartanoksi” (lat. olim mansio diabolica) ja anastettiin tällä perusteella kirkolle. Usein vanhoille kulttipaikoille rakennettiin kristillinen kirkko tai niitä käytettiin muuten kristillisissä menoissa. ”Paholaisen paikkojen” kautta Seppo ottaa kiinnostavasti käsittelyyn suomalaisen kansanuskon eli kirkollisen kielenkäytön pakanuuden. Tätä voi kaikei pitää poikkeuksellisen teologisena tutkimuksena.

Harmillista kyllä ote on jotenkin jälkijättöistä, sillä uudempi kansanuskon tutkimus olisi avannut rikkaampia näkymiä kristinuskon ja vanhan uskonnon suhteisiin. Jopa puhe pakanuudesta on nimenomaan kristillisten tahojen puheita. Vaikuttaa, että katolinen kirkko intressiensä mukaisesti näki suomalaisen muinaisuskon jotenkin järjestäytyneenä isojen uskontojen kaltaisena ja vastaavasti sen kulttipaikat laajoina, selvärajaisina ja helposti määriteltävinä. Kuitenkin kannattaa kysyä, olisiko metsänhaltijoiden majapaikka, metsä kaikinensa paholaisen kartanoa? Kaiken kaikkiaan olisi kiinnostavaa tietää tarkemmin, kuinka paljon katolinen kirkko Suomessa otti maata haltuun määrittäen maan pakanallisiksi kulttipaikoiksi.

Voi olla, että kristillinen katse paka-

nuuteen on määrätynyt nimenomaan länsisuomalaisesta kulttuurista, joka poikkesi Itä-Suomessa vielä keskiajalla kaiken kattavasta kansauskosta. Esimerkiksi noitauksen järjestäytyneenä oppina katsotaan olevan kristillisen kirkon synnyttämää. Siksi sitä kirkon heikkouden takia esiintyi Itä-Suomessa vähemmän kuin lännempänä. Näin ollen on kyseenalaista sanoa, että kulttipaikkojen muuttaminen kristilliseksi tapahtui Suomessa kuten muuallakin Pohjoismaissa (esim. s. 121). Esimerkiksi viikinkien uskonto oli nähdäkseni organisoidumpaa kuin suomalainen kansanusko/muinaisusko.

Käännytystyötä tekevillä oli vastassa myös kielteisesti suhtautuvia ja vihamielisiä väkeä. Kuitenkaan Lallia ja mahdollisesti muita Lallin kaltaisia ei edes mainita.

Kirjan tämä kohta panee ajatukset laukkaamaan. Mietityttää, millä tavalla kristillistä lähetystyötä on organisoitu maaomaisuutta ajatellen länsimaiden imperialistisessa valloituspolitiikassa uudella ajalla. Tai kuinka suomalaisen harjoittamassa lähetystyössä Namibiassa (Ambomaalla) oli järjestetty maanhallinta ja -käyttö.

Kirkon, kruunun ja kansan valtataistelu maasta

Teoksessa tulee esille maanomistusta ja -hallintaa koskeva loputon valtataistelu kirkon, kruunun ja kansan välillä. Kruunu tarkoittaa kuningasta niin, että 1600-luvulla voidaan puhua jo valtionkirkosta, jonka päänä on kuningas. Kansa tarkoitti 1800-luvulle asti lähinnä maallista rälsäsi eli aatelistoa. Kamppailu vallasta sai luonnollisesti eri muotoja eri aikoina. Keskiajalla eli paavin aikana maallinen valta oli joutunut alistumaan paavin hengellisen vallan alle. Sen sijaan maallista valtaa edustava kruunu näytti voimansa reformaatioissa. Laista puhuttaessa osoitetaan, kuinka kanoninen oikeus, germaaninen oikeus, Ruotsin maankuntalait ja myös roomalainen oikeus sekoittuivat ja sekoituksen eri painotukset vaihtelivat historian eri vaiheissa.

Vaihtelu näkyi luonnollisesti kirkon maanomistuksessa. Esimerkiksi germaanisen oikeuskäsityksen jälkiä havaitaan ilmiössä, jossa kanonisen lain mukaisesti kirkolle lahjoitettuja maa-alueita pyrittiin palauttamaan entisen omistajan perillisille ns. suku-oikeuteen vedoten. Muutenkin verratuna kanoniseen lakiin germaaninen laki oli kansaa suosivampi kun taas

kanoninen laki puolsi kirkon oikeuksia.

Teos on täynnä kiinnostavia asioita. Keskiajan jälkeen 1600- ja 1700-luvun kehitys toi omat sävynsä kirkon, piispojen, pappien ja seurakuntien maanomistukseen, hallintaan ja käyttöön ja muuhun omaisuuteen. Hallinnollisesti täsmentyy papiston tilanhoito ja myöhemmin palkkakehitys. Kuvaukset kirkon tilojen hallinnasta ja hoidosta torpparilaitoksen avulla tuo oman osansa Suomen sosiaali- ja taloushistoriaan. Kuvataan väestön halua saada oma seurakunta ja varsinkin oma pappi seurakuntaan huolimatta pappilan rakentamisen aiheuttamista kuluista. Mutta oli myös hankkeiden vastustusta. Monet pitäjän- ja paikallishistoriat kuvaavat tämänkaltaisia riitoja värikkäästi. Konfliktien ymmärtämiseen saa Sepon teoksesta hyvää taustatietoa.

Kirjoitustavasta

On harmillista, ettei teoksen perusluonnetta ole mietitty (ehditty miettiä) kunnona. Vaikuttaa, että lukijaksi on ajateltu teologia tai kirkkohistorioitsijaa. Näille moni kirjassa esitetty asia on tuttu toisin kuin maallikkolukijalle. Siksi kaiketi myös latinaa viljellään paljon.

Tosin latinaan liittyvä erillinen, hiukan humoristinen sivujuoni. Seppo mainitsee esipuheessa, että hän olisi halunnut jatkaa aikoinaan Helsingin yliopistossa aloittamaansa Suomen kirkon maaomaisuuden tutkimista väitöskirjaan asti. Suunnitelma tohtorin tutkinnosta pysähtyi kuitenkin tietoon aikaisempien tutkintojen vanhentumisesta. Ainoastaan latinan pro exercitio olisi hyväksytty.

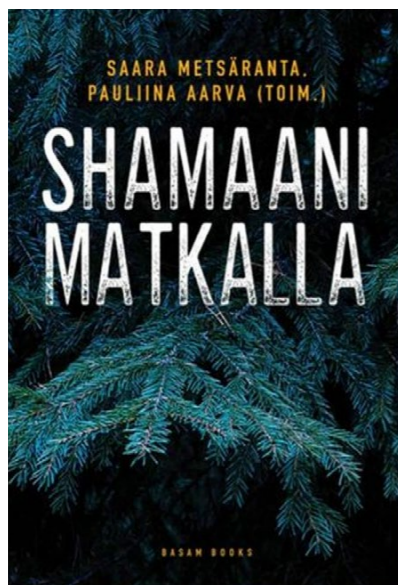
Latinaa Seppo todella hallitsee. Sen sijaan tavallista lukijaa häiritsevät monet kirkkokielen sanat kuten ”inkorporatio” (yhdistyminen), ”annaatit” (vuosivero), ”resessi” (peruuttaminen) ja vaikkapa ”suppressio” (lakkautus) kirjoitettuna suoraan tekstiin ilman mitään merkkiä. Asia ei auta taakse laadittu lista sanojen suomenkielisiä vastineita. Muutenkin tekstissä on paljon latinan- ja (muinais)ruotsinkielisiä sanoja, joista suurin osa on onneksi kursivoitu. Lukeminen on silti raskasta. Muuten teosta olisi helpompi suositella kaikille.

Huolimatta edellä mainituista seikoista Simo Sepon kirja on riemastuttavaa luettavaa. Tämän lisäksi se on todellinen tietokirja ja suuri ilon aihe kaikille niille, joita uusi tieto inspiroi.

Kirjoittaja on professori emerita.

KRITIIKITÖNTÄ MYSTISIIN VOIMIIN USKOVAA TARINOINTIA

Saara Metsäranta & Pauliina Aarva: *Shamaanimatalla*. Basam Books, 2023.

YKÄ RÄIKKÄLÄ

En itse asiassa tiennyt, minkälaisen kirjan valitsin arvioitavakseni pelkästään nimen *Shamaanimatalla* perusteella. Poimin sen Basam Booksin valikoimasta vaihtoehtoiseksi arvioitavaksi *Pia Rendicin Pakotettu naimaan* -kirjalle. Kustantamon valikoimaa silmäillessä Shamaanimatalla -teoksen eetos ja sisältö tulee selväksi. Basam on riippumaton yleiskustantamo, mutta se julkaisee paljon ns. hyvinvointikirjallisuutta. Muutama nimike: *Unelmakartta, Ajattelun tuolle puolen, Mestari Eckhart, Eckhart Tolle – Arjen hengellisyttä etsimässä, Mindfulness, Avoimen mielen meditaatio*. Tälle lajille ei ole loppua.

Shamaanimatalla on kahdentoista shamanistisen maailmankuvan omaavan henkilön kirjoitusten kokoelma. Yhteistä on usko henkimaailmaan, energioihin yms. sekä animistinen ajattelutapa. Mukana on korkeakoulutautuneitakin. Kirjan toimittaja on yhteiskuntatieteiden tohtori. Kirjoituksessaan hän toteaa, ettei nuorena

olisi uskonut vielä kirjoittavansa shamanismista ja omista ”matkoistaan”. Tieteellis-rationaaliseen maailmankuvaan eivät kuuluneet transsendenttiset ja reaalityodellisuuden ylittävät ilmiöt.

Mielenkiintoisesti hän toteaa, että tutkittu tieto on tärkeää, mutta se on vain yksi tiedon laji muiden joukossa. Ja näinhän vaihtoehtoisten hoitojen ja kiinalaisen ”lääketieteen” kauppaajat omaa huuhaataan markkinoivat. Ja usein näkee väitettävän, että ”kaikki mielipiteet ovat yhtä arvokkaita”.

En tiedä, kumpi minusta on absurdimpaa, usko energioihin, värähtelyihin, enkelikanavointiin, ”yliseen ja aliseen maailmaan” jne. vaiko se, että uskovat kristityt kavahtavat niitä pimeyden voimina ja demonin kutsuna. Eräs kirjan kirjoittaja jälkimmäistä ihmettelee. Mutta henkimaailmaan uskominen yhdistää heitä. Rituaalit vain ovat erilaisia. Ei silti ole kumma, jos kristitty näkee shamanistisessa rituaalissa epäilyttäviä piirteitä: kynttilöitä, salviaa, taikaesineitä, mystisillä symboleilla koristeltuja ”noitarumpuja” ja transsia.

Muistan modernin shamanismin nousun joskus 80-luvun loppupuolella, mutta vaikka olin aikoinani varttipiippi, ei se minua kiehtonut. Nykyshamanismi lienee harmitonta ja viatonta, mutta itselleni, kun minkäänlaista uskoa metafysisen maailmaan tai olemukseen ei ole suotu, jää shamanismi vieraaksi. En ole ns. ”auki” sille (shamanistinen termi). Kuten Saara Metsäranta toteaa: ”Mielikuvitus ja luova kuvittelu ovat niitä ihmismielen ja kehon välineitä, joilla shamanistista tietoa saadaan ja omaksetaan.” Epäilemättä näin on.

Tosin, jos nämä nykyiset shamaanit alkavat uskoa omaavansa parantajan voimia, kuten muinaisissa kulttuureissa, ja joku kuvittelee saavansa avun, voi harmiton ja kiva harrastus muuttua faataaliksi. Joissain teksteissä parantamiseen vihjataan. Shamanismi antaa varmasti sen harrastajille sisältöä ja mielenrauhaa, ja vaikka rationalistihu-

manisti voi laskea sen hoopoksi ja häriölyksi henkineen ja voimaeläiminen, on siinä hyvää se, että sen harrastajat kunnioittavat luontoa ja haluavat edistää sen suojelua.

Tosin ”voimaeläin” ei edusta luonnonsuojelua. Se on toteemieläin, mielikuvituksellinen auttaja, joka tavataan ”matkalla” shamanistisessa rituaalissa. Kirjassa on kertomuksia voimaeläinten tapaamisista. Eräs kysyi käärmeeltä, onko tämä hänen voimaeläimensä. Ei ollut, sen sijaan raivokas jänis tuli pelastamaan käärmeen otteesta. Voimaeläin olikin se jänis. Teksteistä näkee, ettei ainakaan mielikuvituksesta ole puutetta.

Kirja on mielenkiintoinen luku-kokemus. Kertomukset limittyvät sulavasti toisiinsa. Sisällöt ovat varsin saman kaltaisia. Jotkut ovat saattaneen nähdä ”turismishamanismin” harjoitusta, mutta itse shamanisista elämäntavasta siinä ei ole kyse. Siihen tämä kirja tuo valaisua. Tai ”valaistumista”. Useista kirjoituksista tulee esiin se, mikä on ilmeistä: länsimainen elämäntapa ahdistaa, koetaan eksyksissä oloa, on kaippu vastauksiin, vaikka vain kysymykseen ”kuka minä olen?”.

Kysymyksen eräs kirjassa esittääkin. Uskoon tulemiseen liittyy usein joku kriisi. Niin näyttää olevan shamanistisessa heräämisessäkin. Kertomukset kertovatkin niiden kirjoittajista enemmän kuin itse shamanismista. Rituaalit vievät pois arjesta ja ne tehdään oman ”löylyn” vahvistamiseksi. Löyly tarkoittaa ”kehomieltä”.

Mutta kirja on kuin omakustanne: kritiikitöntä, shamanismin mystisiin voimiin, energiavärähtelyihin, ”männäisiin” ja henkimaailmaan uskovaa asiaa käsittelevä. Kuin kustannustoi- mitus puuttuisi. Kielioppivirheitä on jäänyt ja paikoin teksti on kiusallisen naiivia. Usein ajatukset junnaavat paikoillaan tai kiertävät kehää. Vähän kuin shamaanirummun kehää.

Shamaanirumpu onkin keskeinen objekti ja instrumentti kyseisessä asianharrastamisessa kuten kirjassa-

kin. Eräässä tarinassa ”vanha ja väsynyt” rumpu päästettiin pois tästä maailmasta rituaalimenoa, joihin oli kysytty neuvoa shamaanimatalla transsitilassa.

Kirjasta saa kyllä kuvan shamanistisesta ajattelusta ja ihmiskäsityksestä, mutta sen ymmärtämiseen ei kirja auta. Kirja ei ole varsinainen tietokirja, vaikka tieto-osuus shamanismin his-

toriasta, harjoittamistavoista ja levinneisyydestä sekä käsitteistö mukana onkin. Lyhyesti todetaan se, että saamelaisalueilla kristinuskon levittäjät 1700-1800-luvuilla pyrkivät tukahduttamaan shamanismin vedoten ”oikeaan” uskoon. Papit muuten tuhosivat Lapista kaikki shamaanirummut niintyyten, että museoihin niitä on täytynyt hankkia jostain Siperiasta.

Tässä tieto-osuudessa on myös lyhyt kritiikinpoikainen nykyshamanismin länsimaisen individualistisen ja hedonistisen kulutuskulttuurin ilmentymänä, siis jos shamanismin harrastetaan oman individualismin toteuttamiseksi. Muuten kirja on, kuten siellä todetaan, ”tarinoita toisista todellisuuksista”. Kaikkeen, mikä on kirjaksi painettu, ei tarvitse uskoa.

HUONO TYTTÖ – TASA-ARVON JA VAPAUDEN PUOLESTA

Sara al Husaini: *Huono tyttö*. Like, 2023.

BINAR MUSTAFA

Kaksi vuotta sitten haastattelin Sara al Husainia *Vapaa Ajatteli* -lehteen. Hänen tarinansa jäi mieleeni erityisesti hänen puhuesaan siitä, kuinka ensimmäisen kerran tunsin tuulen vireen hiustensa läpi ja pään kastumisen sateessa ainutlaatuisena kokemuksena. Ja kuinka ystäviini tuli muutoksia hänen luovuttuaan islamin uskonnosta.

Luettuani nyt hänen teoksensa *Huono tyttö* ymmärrän paremmin,

miksi nämä kokemukset olivat hänelle merkittäviä. Voin vain kuvitella niitä tunteita, joita hän on käynyt läpi.

Kirja herättää monenlaisia tunteita: vihaa, surua, ahdistusta ja ihmettelyä. Herää myös kysymyksiä siitä, miksi ihmisen pitää kohdata niin laajaa epäoikeudenmukaisuutta, jossa vapauksia riistetään ja joudutaan kokemaan inhimillisyyden rajoja koettelevia tekoja.

Kirja valottaa elämäntapaa, jossa miljoonat ihmiset, ei vain toisella puolella maailmaa, vaan myös Euroopassa ja Suomessa, elävät. Epäoikeudenmukaisuudet, syrjintä ja ihmisoikeusloukkaukset, joita ihmiset – erityisesti naiset – kohtaavat, ovat niin laajamittaisia, että niiden kuvaileminen tuntuu loputtomalta.

Teos tuo onnistuneesti esiin, kuinka naisten alistaminen ja epätasa-arvo ovat syvälle juurtuneita ja normalisoituja ilmiöitä. Jopa osa naisista puolustaa näitä arvoja ja pitävää niitä itsestään selvyksinä sekä paheksuu perheenjäseniä ja läheisiä, jotka kyseenalaistavat perinteisiä käytäntöjä ja pyrkivät vapautumaan niistä.

Vaikka kirjan lukeminen herättää surua ja vihaa, tarina päättyy kuitenkin toivoon. Sara on päässyt Suomeen, vapautteen pakkoavoliitosta ja patriarkalisista yhteisöistä. Tosin matkaan sisältyi suhteettoman paljon antautumista, vastoinkäymisiä, nöyryymistä, epäasiallisen kohtelun ja jopa rikoksen kohtaamista. Surullinen tosiasia on, että suurimmalle osalle ei käy yhtä hyvin, eivätkä he välttämättä koskaan pääse hengittämään vapauden ilmaa.

Saran ja muiden mainittujen naisten kokemukset herättivät monenlaisia ajatuksia. Olen usein pohtinutkin, miksi niin monet naiset hyväksyvät elämän, jossa epätasa-arvo on ilmeistä ja alistaminen arkipäivää. Huono tyttö -teoksessa on tuotu esiin, kuinka vaikeaa ulospääsy voi olla. Olettavasti suuri osa kunnianmurhan ja itsemurhan uhreista ovat juuri naisia, jotka eivät hyväksy näitä olosuhteita ja taistelevat vastaan, mutta erittäin kohtalokkain ja surullisin seurauksin.

Kirja on ehdottomasti lukemisen arvoisa. Se ei ole vain erinomaisesti kirjoitettu ja lukijan mukaansa tempaava, vaan auttaa myös ymmärtämään paremmin uskontojen ja kulttuurien merkitystä ihmisten arjessa, asuinpaikasta riippumatta. Toivon erityisesti heidän, jotka puhuvat, että naisilla on oikeus käyttää huivia tai jotka pitävät huivia vain kangaspalana, lukevan sen.

Yhteiskunnalliset muutokset eivät tapahdu itsestään, varsinkaan kun valta pitävät tarvitsevat taantumuksellisia arvoja säilyäkseen vallassa. Muutoksen tarvitaan aktivistien toimintaa ruohonjuuritasolta, taistelua oikeuksien ja paremman elämän puolesta. Tämä liike on havaittavissa, vaikka sen menestys onkin toistaiseksi vaatimatonta.

Toivo paremmasta syntyy, kun yhä useammat kyseenalaistavat vallitsevia käytäntöjä ja luovat uusia näkemyksiä ja käytäntöjä. Toisin sanoen huonot tytöt ovat symboleja rohkeudesta ja taistelusta vapauden ja tasa-arvon puolesta.

OLAVI JA AINO KORHOSEN MUISTOLLE

Vapaa-ajattelijain liiton liittovaltuuston monivuotinen puheenjohtaja Olavi Korhonen on kuollut. Hän menehtyi tulipalo-onnettomuudessa kotonaan syksyn alussa 78-vuotiaana. Puoliso Aino kuoli tämän järkyttävän palon seurauksiin marraskuussa.

Olavi oli Vapaa-ajattelijain liiton ja Lappeenrannan seudun vapaa-ajattelijain pitkäaikainen aktiivi. Liityttyään vapaa-ajattelijoihin 1976 hänet valittiin pian liittohallitukseen, jossa hän toimi 1978-93. Liittovaltuuston puheenjohtajana hän toimi 2002-2011 ja 2014-17. Hän ehti lopuksi olla uuden

maakunnallisen yhdistyksen johdos. Kultaisen ansiomerkin lisäksi Olaville myönnettiin vuonna 2017 liiton elämänpalkinto (järjestyksessä toinen).

Olavi itse muisteli toimintaansa rauhanturvaajana Kyproksella. Olavin kanssa yhteistyötä tehneet muistavat hänet mukavana miehenä, joka toimi ”rauhanturvaajana” liitossakin. Ex-puheenjohtaja, liittovaltuuston nykyinen puheenjohtaja Robert Brotherus kertoo Olavin kannustaneen häntä lämpimästi puheenjohtajataipaleella, kun 2000-luvun alkuvuosikymmenellä oli välillä vaikeita aikoja. Olavi teki risti-

riitatilanteissa diplomaattityötä eri osapuolten kanssa kiihtymättä, asiallisesti ja tasapuolisesti. Tosin sovunhieronta ei aina onnistunut, ja lopulta tehtiin myös muita ratkaisuja.

Liittovaltuustossa Olavi huolehti sääntömääräisten asioiden lisäksi yhdistyskierrroksesta, jossa käytiin läpi paikallistoiminnan tilannetta vertais-tuen hengessä. Hän ajoi aktiivisesti jäsenhankintaa, myös jäsenhankintakilpailuja, sekä hiipuneiden yhdistysten elvytystä ja uusien paikallisyhdistysten perustamista.

Esa Ylikoski

VALTIONAVUSTUKSISTA

Valtio jakaa vuosittain reilut puoli miljoonaa euroa sitä hakevien rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien kesken jäsenmäärien suhteessa. Katolinen kirkko ja Vapaakirkko saivat yli 100 000 euroa, Helluntaikirkko lähes saman summan. Muiden tuki oli alle 30 000 euroa.

Muslimiseurakunnat yhteensä saivat reilut 100 000 euroa, lähes loput meni eri suuntien kristityille. Buddhalaisien ym. osuus oli hyvin pieni. Merkittävin ryhmä, joka tukea ei hae, on Jehovan todistajat. Kokonaissumma on vakio, eli muiden osuus kasvaa, kun joku ei hae.

Kulttuurilehtitukea ei tänäkään vuonna myönnetty uskonnollisille leh-dille. Vielä kymmenisen vuotta sitten sitä sai moni uskonnollinen lehti, kuten juutalaisen seurakunnan *Hakehila*, naispappeuden vastustajana tunnetun SLEY:n *Gladiolus* ja niin edelleen.

Parhaillaan lukemasi *Vapaa Ajattelijan* on aiemmin saanut tukea muuta-

mia tuhansia euroja vuodessa. Tälle ja edelliselle vuodelle sitä ei meille myönnetty. Lehteä tiettävästi pidettiin liian jäsenlehtimäisenä. (Selvää selitystä tälle muutokselle ei ole tiedossamme.) *Skeptikko*-lehti sen sijaan sai tänä vuonna 5000 euroa.

Nuorisotyöhön jaettiin tänä vuonna vajaan 20 miljoonaa euroa, josta yksi miljoona meni entiselle Nuori kirkko ry:lle joka nykyään on nimeltään Lasten ja nuorten keskus. Iso osa muistakin saajista on uskonnollisia: Herättäjä-yhdistys, Jippiimissio, Vapaakirkon nuoret, Nuorten muslimien foorumi ja niin edelleen. Nämä summat ovat kymmeniä tuhansia euroja. Toisaalta protuleirien järjestämiseen annettiin 160 000 euroa.

Vertailuksi esimerkiksi politiikan puolelta Kokoomusnuoret sai vajaan 700 000 euroa, Vasemmistonuoret hiukan yli 300 000 jne. Muista järjestöistä tettiin esimerkiksi Aseistakieltäytyjäliitto ja Varusmiesliitto. Suurin tuen saaja oli partioliike liki 1,5 miljoonalla eu-

rollaan.

Hyvin monet järjestöt saavat tukea valtiolta, mutta näistä ei ole vastaavaa listaa olemassa. Esimerkinomaisesti Paasikivi-seura saa 10 000 euroa, Bulevardin Teatteriyhdistys liki 300 000 jne. Vapaa-ajattelijain liitolle tätä yleisavustusta myönnettiin 50 000 euroa tälle vuodelle.

Epäsuoraa tukea on esimerkiksi uskonnollisten yhdyskuntien vapautus varainsiirtoverosta. Kertaluontoinen tuki tänä vuonna on Turun tuomiokirkon korjaukseen osoitettu neljä miljoonaa.

Ortodoksinen kirkko saa suoraa valtiontukea noin 2,5 miljoonaa euroa. Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisia tehtäviä – erityisesti hautaus-toimea – rahoitetaan noin 120 miljoonalla eurolla. Suurin tuki tunnetusti on verotusoikeus, joka yhdessä vauvakasteesta seuraavan jäsenyyden kanssa ylläpitää nykyisen järjestelmän.

Jori Mäntysalo

Pääsihteerin

PALSTA

AYAAN HIRSI ALI JA ATEISMIN TYHJYYS

TIMO KARJALAINEN

YKSI 2000-luvun tunnetuimpia ateisteja, entinen muslimi Ayaan Hirsi Ali kohautti maailmaa 11.11.2023 ilmoittamalla olevansa nykyään kristitty.

Kukin toki henkilökohtaisesti ajatelkoon mitä haluaa, mutta koska Ali pyrkii perustelemaan, miksi hän on nyt päätynyt siihen, että kristillisyyttä pitää harjoittaa, katsotaanpa hiukan hänen argumenttejaan.

Ali ei edes yritä väittää, että kristinusko olisi totta. Alille kristinusko on keppihevonen taistelussa islamismia, Kiinaa ja ”woke-kulttuuria” vastaan. Mitä ikinä tuo viimeinen sitten hänelle tarkoittaakaan.

Kristityksi ryhtyminen näyttää siis olevan jatkumoa hänen aiemmille valinnoilleen kannattaa islamia ja sittemmin ateismia. Hän sanoo omaksuneensa 1980-luvulla innokkaasti Muslimiveljeskunnan opit, koska heillä oli hyvä tarina, mihin ihmisen pitää pyrkiä (Allahin paratiisi) ja miten sitä edistetään: noudattamalla islamia, kehottamalla kaikkia islamiin, ja vihaamalla niitä, jotka eivät tartu kutsuun. Ilmeisesti minkäänlainen kritiikki siitä, oliko tarina Allahin paratiisista ollenkaan totta, ei mahtunut kuvioon.

Myös Alin ryhtyminen ateistiksi oli nähtävästi surffausta hyvillä fiiliksilä: ateismi vapautti helvetinpelosta, joten ateismi on hyvä asia, sitä piti siis kannattaa.

Tässä vaiheessa olisi voinut toivota jonkinlaisen tieteellisen filosofian itä-

mistä: että väitteitä arvioitaisiin sen mukaan, miten hyvin ne osuvat yksin ympäröivän maailman kanssa, ja pidättydyttäisiin nojaamasta sellaisiin väitteisiin, joille ei ole todellisuuspohjaa. Juutalaiskristillisissä myyteissä ei ole totuuspohjaa sen enempää kuin islamissa, joten emme voi johtaa maailmankuvaa niistä törmäämättä ristiriitaan todellisen maailman kanssa.

Helpotuksen tunne, kun ei tarvitse pelätä helvettiä, on ihan yhtä järjellinen syy olla ateisti kuin jumalan mielistely, jotta ei joutuisi sinne helvetintuleen: toiveajattelua, jossa lopputuloksen miellyttävyydellä arvioidaan, miten asian olisi kiva olla.

Alin mielestä tarvitsemme hyvän tarinan päämäärästä, joka yhdistää taisteluun ulkoista vihollista vastaan. Tällainen ulkoiseen uhkaan vedoten vaadittava yhtenäisajattelu kaikkua ikävästi totalitarismilta. Sillä perustelivat toimintaansa kansallissosialistit, fasisitit ja kommunistit, viimeisimpänä **Vladimir Putin** väittää Ukrainan valloittamisen tai vähintään tuhoamisen olevan välttämätöntä Venäjän puolustamiseksi joltain kuvitteelliselta uhalta.

On toki totta, että islamismien leviäminen ei ole vapaalle, sekulaarille yhteiskunnalle hyväksi. On tahoja, jotka haluaisivat kaikkialle valtaan julman islamilaisen sharia-lain ja tappaa islamista luopuvat tai kieltäytyvät. Isis-kalifaatin jälkiä siivotaan Syyriassa ja Irakissa edelleen, Afrikassa islamistinen Boko Haram on tappanut satoja tuhansia ja ajanut yli kaksi miljoonaa kodeistaan.

On totta sekin, että Kiina on diktaattori, joka tiukasti tukahduttaa vapaan keskustelun (koetapa edes sanoa kiinalaisessa somessa ”demokratia”) ja kylmäverisesti alistaa vähemmistökansan, jos siltä tuntuu (kuten uiguurit). Kiina myös pyrkii kasvattamaan vaikutusvaltaansa sotilaallisesti ja taloudellisesti. Varokoon Hong Kongin kohtaloa se, jonka Kiina ottaa valtaansa.

Mutta seuraako mistään näistä mil-lään tavalla, että kristinusko olisi totta? Ei. Olisi älyllisesti epärehellistä ri-pustautua tarinaan, joka tiedetään paikkansapitämättömäksi.

Siitä havainnosta, että jumalia ei ole vaan maailmankaikkeus noudattaa luonnonlakeja, ei seuraa, että ateismi olisi jotenkin ”tyhjä”. Ei matematiikkaan osoittautunut ”tyhjäksi”, kun pythagoralainen koulukunta törmäsi irrati-onaalilukuihin kuten kahden neliöjuuri, jota ei voi esittää kokonaislukujen suhteena. Matematiikka otti tämän havainnon vastaan ja jatkoi eteenpäin sen mukaisesti.

Ateismi ei ole sen enempää kuin joh-topäätös, että jumalia ei ole. Pitemmäl-le päästäksemme on rakennettava sen havainnon päälle, ei ummistettava siltä silmiämme.

Länsimaisen vapaan ja sekulaarin yhteiskunnan paras puolustus on olla vapaa ja sekulaari yhteiskunta. Älkäämme vihatko ulkoisia vihollisia, vaan edistä-käämme tieteellistä maailmankuvaa ja puolustakaamme kaikkien perusoikeuksia ajatella ja elää vapaasti.

SANANEN TOIMITUSSIIHTEERILTÄ

KIRJAVIISAUTTA JA KIRJAHULLUUTTA

RISTO K. JÄRVINEN

LOPPUVUONNA minuun on tehnyt vaikutuksen kolme uskontoa eri tavalla koskettavaa kirjaa. Tässä lehdessä arvioidussa **Jukka Häkkisen** teoksessa *Sala-liitot ympärilläni. Miksi totuus ei kiinnosta aivojamme?* on mielenkiintoinen kohta, jossa Häkkinen kertoo, että käveli usein opiskeluvuosinaan Helsingissä Ateneumin takaa kulkevalla kävelykadulla. Eräänä keväänä hän törmäsi toistuvasti kadulla päivystäviin nuoriin naisiin, jotka pysäyttivät hänet ja halusivat keskustella Raamatusta. Häkkinen ei kertonut heille olevansa ateisti, vaan pysähtyi juttelemaan heidän kanssaan. Koska hän käveli samaa reittiä usein, pian he moikkasivat kuin tutut aina, kun hän näki naiset seisoskelemassa kadulla. He pyysivät Häkkistä mukaan tapahtumiinsa niin monta kertaa, että lopulta hänen uteliaisuutensa heräsi, ja hän suostui.

Tilaisuuden aluksi kuultiin kuivakka, mutta onneksi lyhyt alustus Raamatusta. Sen jälkeen Häkkisen luokse tuli kolme naista, jotka olivat poikkeuksellisen kiinnostuneita hänen opinnoistaan, elämästään ja jutuistaan. He suorastaan ahmivat hänen elämäntarinaansa ja katsoivat hymyillen suoraan silmiin. Häkkinen poistui tilaisuudesta sosiaalisen päihtymyksen vallassa, pää pyörällä saamastaan kiinnostuksesta ja iloista hymyistä. Pian hänen päänsä alkoi kuitenkin selvittää ja mielensä analyttinen osa ruotimaan tapahtunutta.

Häkkinen tajusi, että ei tiennyt keskustelukumppaneistaan mitään. Innostunut keskustelu oli kohdistunut pelkästään häneen. Ei ollut sattumaa, että häntä olivat lähestyneet ainoastaan viehättävät vastakkaisen sukupuolen edustajat, eikä ollut sattumaa, että he olivat olleet suunnattoman innostuneita Häkkisen kertoessa näköaivokuoren reseptiivisten kenttien mal-

linnuksesta Gabor-funktioiden avulla. Häkkinen tajusi olleensa osa *Kristuksen seurakunta* -lahkon tarkoin suunniteltua rekrytointiprosessia.

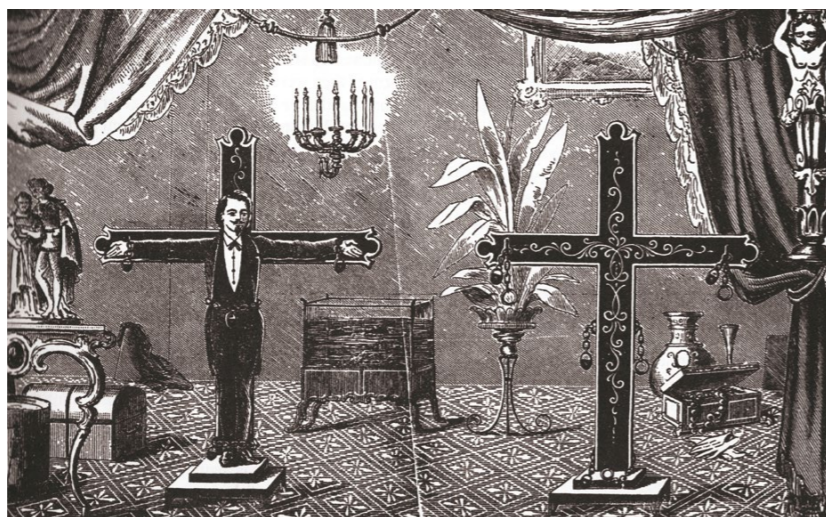
”Jos kotikasvatukseni olisi ollut uskonnollinen ja kotona olisi korostettu Jumalan vaikutusta arkipäivässä, olisin saattanut tulkita euforisen olon vaikkapa Pyhän Hengen läsnäoloiksi ja heittäytyä seurakunnan toimintaan innolla mukaan”, Häkkinen kirjoittaa.

Krista Launosen ja **Susanna Lehmuskosken** kirja *Kesken kaiken* on kahden parantumaton syöpää sairastavanystävyyksen keskusteluteos elämästä, sairastamisesta ja kuolemasta. Kumpikin kirjoittajista on ateisti, eivätkä he turvaudu kriisin keskellä uskontoon.

Huhtikuussa kuollutta Lehmuskoskea kammottaa sanonta ”juoksuhaudoissa ei ole ateisteja”, joka tarkoittaa sitä, että äärimmäisen kuolemanpelon tullessa kaikista ihmisistä tulee uskovalaisia. Hänen mielestään juoksuhaudataforismi on uskonnulla kiristämistä rumimmillaan. Siinä ei ole lähimmäisenrakkautta, vaan pelkkää vimmaista halua olla oikeassa.

Launonen taas ymmärtää, että uskonto ja usko sinänsä antavat monelle sairaalle turvaa ja vastauksia pelottavassa tilanteessa. ”Hyvä niin. Mutta jättäkää muut rauhaan!” hän kirjoittaa. Kaunis kirja, liikututtavakin.

Viimeisenä haluan nostaa esiin **Heikki Nevalan** ja **Mika Rautasen** teoksen *Suuri suomalainen kuriositeettikirja. Fantasia ihmisiä ja ilmiöitä arkielämän yläpuolelta*. Komeasti kuvitettu kirja esittelee entisaikojen Suomessa nähtyä harvinaislaatuista taituruutta, sinnikkyyttä ja myönteistä hulluutta – uskomattomia ihmisiä ja ilmiöitä vuosikymmenien takaa. Erityistä mielenkiintoa minussa herättävät taiteilijat, jotka ovat ristiinnaulinnut itsensä hovin vuoksi. Eräs tunnetuimpia heistä oli yhdysvaltalainen **Tommy Minnock** (kuvassa), jonka suosio oli huipussaan 1800-luvun lopulla. Ohjelmaan myös kuului, että hän lauloi ristillä suosittuja lauluja. Kotimainen taikuri ja kahlekuningas **Uno Sunell** esitti hankin ristiinnaulintaa vuonna 1928. Lehtimainoksissa ”lääkäreitä pyydettiin olemaan läsnä”. Hullu maailma!

Ricky Jay: Journal of Anomalies

ETELÄ-KARJALAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Tomi Pinomäki
Sollinpellonkatu 8, 53300 Lappeenranta
+358 (0)50 3767050
vapaa-ajattelijat.fi/lappeenranta
etela-karjala@vapaa-ajattelijat.fi

FORSSAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Juha Toivonen
Tölonkaari 4 A 8, 30420 FORSSA
puh. 044 592 0210
vapaa-ajattelijat.fi/forssa
forssa@vapaa-ajattelijat.fi

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Esa Ylikoski
Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
puh. 050 468 5332
www.vapaa-ajattelijat.fi/helsinki
helsinki@vapaa-ajattelijat.fi

JOENSUUN SEUDUN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Ari Sulopuisto
Karhantie 27, 80230 JOENSUU
puh. 040 5713 989
www.vapaa-ajattelijat.fi/joensuu
joensuu@vapaa-ajattelijat.fi

KAINUUN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Aki Räisänen
Sudenpolku 6 D 20, 87300 KAJAANI
puh. 050-5948501
kainuu@vapaa-ajattelijat.fi

KEMIN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Pertti Periniva
Leppälinnuntie 5, 94700 KEMI
puh. 040 5572215
keminvapaa-ajattelijat.blogspot.fi
kemi@vapaa-ajattelijat.fi

Jäsenyhdistykset

KESKI-SUOMEN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Päivi Kovanen
vapaa-ajattelijat.fi/ks
Facebook
ks@vapaa-ajattelijat.fi

KESKI-UUDENMAAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Kari Ranta
Pietaryrntie 8, 04300 Tuusula
puh. 045 121 1717
vapaa-ajattelijat.fi/keski-uusimaa
keski-uusimaa@vapaa-ajattelijat.fi

KOTKAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Ulla-Maija Eerola
Munsaarentie 70, 48300 KOTKA
Puh. 0440-183966
vapaa-ajattelijat.fi/kotka
kotka@vapaa-ajattelijat.fi

KOUVOLAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
c/o Kotkan vapaa-ajattelijat
Ulla-Maija Eerola
Munsaarentie 70, 48300 KOTKA
Puh. 0440-183966
vapaa-ajattelijat.fi/kouvola
kouvola@vapaa-ajattelijat.fi

LAHDEN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Saimaankatu 3-5 B 34, 15140 LAHTI
vapaa-ajattelijat.fi/lahti
lahti@vapaa-ajattelijat.fi

LUOTEIS-LAPIN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Reijo Raappana
Raappanatie 7, 95830 Vaatojärvi
puh. 040-823 6342
luoteis-lappi@vapaa-ajattelijat.fi

NOKIAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Railla Ala-Kivimäki
Poutuntie 10 A 3, 37100 Nokia
www.vapaa-ajattelijat.fi/nokia
nokia@vapaa-ajattelijat.fi

OULUN SEUDUN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Timo Karjalainen
tok@penguincave.org
050 590 3763
Kastellinkaari 22, 90230 Oulu
www.vapaa-ajattelijat.fi/oulu
oulu@vapaa-ajattelijat.fi

POHJANMAAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Venla Parantaja
Joupinkatu 1-3 D 29, 60320 Seinäjoki
pohjanmaa@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/pohjanmaa

SATAKUNNAN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Jukka Kim
Tarhatie 2 as. 6, 29250 Nakkila
puh. 046 811 9074
vapaa-ajattelijat.fi/satakunta
satakunta@vapaa-ajattelijat.fi

TAMPEREEN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Yliopistonkatu 58 B (6. kerros), 33100 TAMPERE
vapaa-ajattelijat.fi/tampere
tampere@vapaa-ajattelijat.fi

TURUN VAPAA-AJATELJIJAT RY
Ritva Ahonen
Isometsäntie 73, 21570 Sauvo
puh. 045 133 6476
puheenjohtaja.turku@vapaa-ajattelijat.fi
www.vapaa-ajattelijat.fi/turku

LIITY JÄSENEKSI – TUE VAPAA-AJATELUA

Nettilomakkeen vapaa-ajattelijat.fi/liity-jaseneksi tiedot ohjautuvat valitsemaasi yhdistykseen. Jäsenhakemuksen voi lähettää myös yhdistyksen sähköpostiin tai toimihenkilöille.

LAHJOITUKSET LIITON TAI YHDISTYSTEN PANKKILELLE

VAPAA-AJATELJIJAIN LIITON TAVOITTEET JA STRATEGIA 2020-2023

on julkaistu myös liiton nettisivuilla
vapaa-ajattelijat.fi/blog/2020/09/28/tavoitteet-ja-strategia-2020-2023

Lehden ja liiton tiedot

Vapaa Ajattelijat

TOIMITUS
Päätoimittaja
Esa Ylikoski
Toimitussihteri
Risto K. Järvinen

Riku Bähr
Kukka Kumpulainen
Jori Mäntysalo
Yki Räikkälä

Taitto
Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry

Kirjoittajalle, lukijalle
Kirjoitukset, mielipiteet, aihetoivomukset ja kommentit toimituskunnalle alla olevaan osoitteeseen. Mahdollisista kirjoituspalkkioista sovittava ennakolta.

Lehden tiedot
Painopaikka Grano Oy
Lehti 4/2023
Painos 2400 kpl
ISSN 0355-8703
ISSN 2242-8992
Ilmestyy 4 numeroa vuodessa

TILAUKSET, ILMOITUKSET, OSOITTEENMUUTOKSET

Tilaushinta 30 €/vuosi
Ilmoitukset koko sivu 500 €
1/2 sivua 250 €
1/4 sivua 125 €
1/8 sivua 75 €

Tilaukset, ilmoitukset ja tilaajien osoitteenmuutokset osoitteeseen:

Vapaa-ajattelijain Liitto ry
Neljäs linja 1
00530 Helsinki

val@vapaa-ajattelijat.fi
050 468 5332

Jäsenyhdistysten henkilöjäsenet ilmoittavat osoitteenmuutokset ja muut jäsenasiat omalle yhdistykselleen.

Seuraava numero
Ilmestyy maaliskuussa 2024.
Aineisto 8.2. mennessä osoitteeseen toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi

VAPAA AJATELJIJA
Nettilehti vapaa-ajattelijat.fi/va-lehti
Arkisto vapaa-ajattelijat.fi/lehden-arkisto

VAPAA-AJATELJIJAIN LIITTO RY FRITÄNKARNAS FÖRBUND RF

Liittohallitus
Jori Mäntysalo, puheenjohtaja (Tampereen VA)
Tanja Laine, varapuheenjohtaja (Satakunnan VA)
Timo Karjalainen, pääsihteri (Oulunseudun VA)
Ritva Ahonen (Turun VA)
Miia Palmia (Lahden VA)
Venla Parantaja (Pohjanmaan VA)
Risto Puumalainen (Keski-Suomen VA)
Liisa Taskinen (Kotkan VA)
Esa Ylikoski (Helsingin seudun VA)

Varajäseninä
1. Tomi Pinomäki (Etelä-Karjalalan VA)
2. Jape Lovén (Helsingin VA)
3. Yki Räikkälä (Satakunnan VA)
4. Riku Bähr (Tampereen VA)

Liike- ja yhteisötunnus 0221208-2
Yhdistysrekisterinumero 38101

Tilinumero FI14 5542 2320 3638 64
BIC OKOYFIHH

Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
www.vapaa-ajattelijat.fi
val@vapaa-ajattelijat.fi
050 590 3763 (pääsihteri)
050 413 4013 (puheenjohtaja)

Vapaa ajattelijat

Vapaa-ajattelijain liiton tavoitteet ja strategia 2023-2026

Vapaa-ajattelijain liiton tavoitteet ja strategia 2023–26 -asiakirja hyväksyttiin liittokokouksessa 4.–5.11.2023. Hyväksymistä edelsi luonnoksen ja päätösesityksen järjestökäsittely ja keskustelu liiton foorumeilla.

Vapaa-ajattelijain liitto on uskonnottomien etu-, ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestö, joka

- perustaa toimintansa tiedepohjaiseen todellisuuskäsitykseen ja rationaaliseen ajatteluun sekä humanistisiin arvoihin ja elämänkatsomukseen,
- edistää ajatuksen, uskonnon ja katsomuksen vapautta, ihmisten yhdenvertaisuutta eli syrjimättömyyttä uskonnosta tai vakaumuksesta riippumatta,
- vaatii julkisen vallan katsomuksellista neutraaliutta,
- edistää sekulaaria yhteiskuntaa ja tapakulttuuria sekä uskonnottomien seremonioiden ja henkisen tuen palveluja.